

217

кон

ТВОРИ
СТЕПАНА РУДАНСЬКОГО.

ТОМ VI.

ОМИРОВА ІЛЬЙОНЯНКА.

Часть перва.

Збірки I--XII.

Друге виданє.

з передмовою

ІВАНА ФРАНКА.

У ЛЬВОВІ, 1912.

КОШТОМ НАУК. ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА.

з друкарні НАУК. ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА.

ТВОРИ
СИЛА ПЛАНА РУДАНСЬКОГО.

ТОМ VI.

ОМИРОВА ІЛЬЙОНЯНКА

Часть перва.

Збірки I—XII.

Друге виданє.

З ПЕРЕДМОВОЮ

ІВАНА ФРАНКА.

У ЛЬВОВІ, 1912.

КОШТОМ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

НБ ПНУС

249317

БІБЛІОТЕКА
Івано-Франківського
педагогічного Інституту

ІНВ.

249317

ПЕРЕДМОВА.

В своїх »Австро-руських споминах« (ч. I, Львів, 1889) оповідає М. Драгоманів про те, як він уперве ввійшов у зносини з Руданським і як видобувши від нього переклад Іліяди, переслав його в Галичину. »Скоро по тім (мова йде про 1868 рік) де-відавсь я від одного старого товарища, що в Ялті є лікар Руданський (каюсь, невідомий мені тоді, хоть він мабуть чи не єдиний справді талановитий з молодших поетів, котрі появляють ся в »Основі«) і що він перекладає, і дужи-б то добре, на українську мову Іліяду, та тільки не знає, що йому робити з тим перекладом. Я зараз же написав Руданському лист і дістав від його першу пісню Іліяди, котра мені дуже подобалась живою мовою і простотою перекладу, та не

подобалась задля вільности: Руданський, щоб більше »обукраїнити« Гомера, як він мені писав, вибрав замість гекзаметра осібний пісенний короткий склад, а позаяк у нього не можна було вбгати знаменитих епітетів гомеровських (замічу, котрі на чудо може передавати українська етимольогія), то він їх повикидав. Я відписав Руданському свою думку про обскубку Гомера, і він обіцяв, на скільки можна, не змінюючи складу, поправити свою працю, і скоро прислав мені першу рапсодію наново перероблену, далеко більш подібну до оригіналу. Порадившись з приятелями я написав Руданському, що радо візьмусь за видання його перекладу, коли він буде скінчений, а покищо пошлю початок його в »Правду«. Я так і зробив, приписавши до редакції, щоб вона увійшла у прями зносини з Руданським, і щоб послала йому кілька примірників того номеру, де буде напечатаний його переклад. Було се в 1869 року. На мій лист я не дістав зі Львова відповіді, хоч він був даний до рук редакції переїзжим земляком; »Правда« приходила до нас оказіями так неакуртно, що я й не знав, чи напечатано працю Руданського, чи ні. В осени 1870 року я виїхав за границю на Берлін і там тільки я довідався через книгаря, що »Правда« перервалась в літі того року.

З Берна писав я про манускрипт Руданського до остатнього редактора «Правди», і впять не дістав відповіді. Написав я самому Руданському, щоб мене не винуватив (в Києві zostались люди, між иншими спеціалісти грецькі, котрі мусіли далі вдержувати взаємини з Руданським) — і від нього не получив відповіді. Нарешті вже в кінці 1872 р. зустрівсь я в Фльоренції з одним паном з Ялти, котрий мені сказав, що він добре знакомий з Руданським. Я попрохав того пана переслати Руданському мій лист, але скоро пан той показав мені відповідь Руданського, в котрій він приписує для мене по московському: »Др-ову прошу передать, что я боленъ и давно прекратилъ всѣ мои литературныя упражненія«. Через кілька місяців почув я, що Руданський умер.

До сього оповідання Драгоманів додав оръ яку увагу: »Безспорно, що ся історія прикро вразила Руданського і знеохотила його вести дальше працю і навіть стосунки зі мною, хоч найменше в усьому винним, і була остатньою кроплею, котра переповнила його песимізм. Потім, вже після смерти Руданського, коли його рукописі щасливим случаем дістались у Київ, вся Іліяда була передана в 1874—1875 рр. в редакцію «Правди», але та ре-

дакція довго уперто не хотіла печатати її, а коли після многократних запитань (між іншими і через мене) почала печатати, то в переривами по правді досадними так, що дотягла аж 1877 р. тільки до 9 рапсодії. Сю упертість і сі перерви не инакше можна пояснити, як тим, що редакторам »Правди« були більше до смаку псевдоклясичні і мертві твори їх самих та їх львівських приятелів, ніж проста праця Руданського» (стор. 53—58).

Що до останнього присуду Драгоманова, то мені видаєть ся ближшим до правди те, що друковане перекладу Іліади в літературно-політичній часописи, яка виходила раз на місяць тай ще в таким малім обемі, як тодішня »Правда«, взагалі було дуже нещасливим концептом. Несправедливий Драгоманів супроти редакції ще й тим, що твердить, буцімто Іліаду Руданського почали друкувати аж 1874 р. Перша пісня перекладу Руданського, і то очевидно по рукопису переданому в редакцію Драгомановом, була надрукована зараз по відновленю »Правди« 1872 р. в числах 2 і 3 (стор. 49—58 і 98—105). Замість переднього слова до того перекладу редакція подала частину в листу автора, писаного до приятеля, який передав їй сей переклад. З оповіданя Драгоманова видимо, що сим приятелем був не хто

явний, як власне Драгоманів. Ось сей уступ із листу Руданського.

»Я напереджаю земляків моїх, що я всі грецькі слова і імена читав і переводив так, як їх читали і читають грецькі наші попи, а не так, як їх читали і читають Німці; се-б то β за наше в, θ за наше фт (у нас на Подолі Фавор, Фамар, Фома і др., не знаю як тепер, а коли я учив ся в сельській школі в 1840-вих годах, читалось Фгавор, Фтамар, Фгома; также само читається θ і по той бік Збруча в Галичині), η за наше и, αι за наше е, ει за наше і; перед самогласними з початку слова я тож само не клав ніколи німецького h, бо його нашли для нас лишнім і перві переводчиви наші Кирило та Methodій.

»Що-ж до розміру, то я більшу половину 1862 року бив ся з сею первою піснею, перекладаючи її і на ексаметри і на різні розміри наших дум та пісень, і кожний раз під кінець сеї пісні доходив до того, що узятий розмір мій не годить ся. На послідок взявши собі в думку, що Омира при довгим розмірі гріх і доповняти лишніми словами, а при короткім розмірі декотрі придатні Омирові слова під нашу мову не підходящі не гріх і пропустити або замінити їх нашими короткими підходящими словами, я вкінці 1862 року поспробував

отсей короткий розмір і він таким придав ся легким, що я до кінця 1863 р. пройшов увесь дословний переклад Іліади. Розмір сей, як він не простий, а його наслухать ся можна і в приказках ігрових і в приспівках колискових і в піснях звичайних веселих і сумних, і такий розмір як раз і годить ся для перекладу Омирової мови. Для приміра прошу подивить ся на сі приказки, приспівки і пісні:

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Ти-ж думаеш, дурню, що я тебе люблю,
А я тебе дурню словами голублю і т. д.

Се розмір закладний, но він міняеть ся :

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Чом дуб не зелений? бо туча прибила;
Козак не веселий, лихая година!

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Ой у поли сосна та тонка вирósла;
Вітрець повіває, сосонку хитає.

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Сиза зазуденько, не куй так раненько!
Не розбуджай мого гостя дорогого.

»Занявшись дечим другим з 1864 р., я таки і покинув свій переклад Іліади. Тепер же, виправивши першу пісню, передаю її на суд землякам моїм. Подобається їм, то коли вони захочуть, а мені Бог віку продовжить, я на ходу двох літ можу їм виправити і поставити цілу Іліяду, — а ні, то я можу бути тим радий, що не багато часу потратив на перекладі».

Із порівняння тексту тих рапсодій Іліади, що були друковані в »Правді« 1872 і 1874—77 бачимо, що Руданський кілька разів переробляв та виправляв свій переклад. В редакції »Правди« тих років був, здається, не весь переклад, а тільки 12 рапсодій, яких рукопис 1879 р. звернено до Києва. Минулого року Наукове Товариство ім. Шевченка за посередництвом д. Лотоцького одержало від протоєрея Симашкевича в Києві автограф Руданського повного перекладу Іліади, доконаного в роках 1862—1863. Сей автограф складається з двох томів звичайної 8-ки, оправлених у шкіру, мабуть значно пізнійше по їх написанню. Ані сторони, ані картки не нумеровані; надто в першому томі багато рядків поперечеркувано і між рядками подописувано масу поправок рукою самого Руданського так, що вже тут можна говорити майже про два окремі переклади. Перший том має ось

який титул: Омирова Ільйонянка зъ грецького переклавъ Степан Руданський. Ялта 1862—1863 року. Другий том ніякого титулу не має. Рядки в кожній рапсодії нумеровані, а на деяких сторонах у низу сучасно з перекладом подписувано дати, по яким можемо слідити, в яким темпі поступала наперед праця Руданського. Подаємо тут ті дати зведені для легшого перегляду в таблицьку:

Том перший.

Пісня	Рядок	Рік	Місяць	День
I	132	1862	грудень	15
"	217	"	"	17
"	361	"	"	18
"	611	"	"	19
II	103	"	"	21
"	190	"	"	22
"	336	"	"	23
"	393	"	"	24
"	509	"	"	25
"	625	"	"	29
"	877	"	"	31
III	73	1863	січень	3
"	275	"	"	4
"	461	"	"	5

Пісня	Рядок	Рік	Місяць	День
IV	44	1863	січень	6
"	331	"	"	8
"	544	"	"	9
V	46	"	"	10
"	249	"	"	11
"	422	"	"	12
"	623	"	"	13
"	710	"	"	14
"	826	"	"	15
"	909	"	"	16
VI	133	"	"	18
"	278	"	"	19
"	394	"	"	20
"	529	"	"	21
VII	22	"	"	22
"	418	"	"	23
"	482	"	"	24
VIII	220	"	"	25
"	336	"	"	26
"	565	"	"	27
IX	45	"	"	27
"	305	"	"	28
"	523	"	"	29
"	713	"	"	30
X	269	"	"	30
"	579	"	"	31
XI	162	"	лютий	1

Пісвѣя	Рядок	Рік	Місяць	День
XI	336	1863	ЛЮТИЙ	2
"	508	"	"	3
"	642	"	"	4
"	848	"	"	5
XII	161	"	"	6
"	219	"	"	7
"	276	"	"	8
"	392	"	"	9
"	471	"	"	10

Том другий.

Пісвѣя	Рядок	Рік	Місяць	День
XIII	45	1863	липень	24
"	132	"	"	25
"	219	"	"	26
"	451	"	"	27
"	567	"	"	28
"	625	"	"	31
"	837	"	серпень	1
XIV	46	"	"	1
"	218	"	"	2
"	275	"	"	3
"	522	"	"	4
XV	104	"	"	5

Пісня	Рядок	Рік	Місяць	День
XV	277	1863	серпень	6
"	305	"	"	8
"	363	"	"	9
"	448	"	"	10
"	477	"	"	11 ¹⁾
"	591	"	"	12 ²⁾
"	746	"	"	15 ³⁾
XVI	46	"	"	15
"	75	"	"	16
"	162	"	"	17
"	278	"	"	19
"	563	"	"	23
"	736	"	"	24
"	867	"	"	25
XVII	17	"	"	25
"	162	"	"	26
"	219	"	"	28
"	248	"	"	29
"	277	"	"	31
"	393	"	вересень	1
"	761	"	"	2
XVIII	116	"	"	4

1) Під сею датою дописано: 11 авг. умер Зи-
зенкин (?). 2) Під сею датою дописано: 13 погребан
Зизен (слово нечитке), 14 прогуляв. 3) Під сею датою
підписано: »великая радість, Параска прибула!!!«

Пісня	Рядок	Рік	Місяць	День
XVIII	534	1863	вересень	5
"	617	"	"	6
XIX	46	"	"	6
"	159	"	"	8
"	273	"	"	9
"	424	"	"	11
XX	46	"	"	12
"	75	"	"	13
"	104	"	"	15
"	191	"	"	16
"	249	"	"	18
"	393	"	"	19
"	503	"	"	20
XXI	278	"	"	21
"	307	"	"	24
"	365	"	"	25
"	611	"	"	26
XXII	189	"	"	27
"	389	"	"	28
"	515	"	"	29
XXIII	46	"	ЖОВТЕНЬ	6
"	102	"	"	7
"	218	"	"	8
"	450	"	"	9
"	508	"	"	10
"	797	"	"	11
"	897	"	"	12

Пісня	Рядок	Рік	Місяць	День
XXIV	279	1863	жовтень	13
"	569	"	"	14
"	804	"	"	15

Надто в першому томі під текстом поодиноких пісень маємо дати їх поправлення, з яких бачимо, що поправок першої пісні довершено 25 листопада 1863, другої час., третьої 15 січня 1864, четвертої 13 марта, п'ятої 5 цвітня, шостої 11 цвітня, семої 25 червня, дев'ятої в липні (без означення дня), десятої в серпні, одинацятій 20 вересня, а дванацятій 27 вересня тогож року. Як бачимо, від половини грудня 1862 до кінця вересня 1864 року з малими перервами Руданський працював дуже інтенсивно над перекладом Ілїяди.

Що до нашого видання цього перекладу то ми зробили його відповідно до цілого характеру цього першого повного видання хоч і докладним та вірним, але не тим, що називається в науці критичним виданем. Се значить, заховуючи з дуже малесенькими виемками, текст первопису, власне тої його форми, яку злагодив Руданський по доконанню поправок, ми не вдавалися в зводжене варіантів ані з отсього автографа, що маємо

під руками (було би тут певно не мало інтересного для оцінки тих трудностей, з якими боровся Руданський при перекладанню), ані з тої частини перекладу, що була друкована в »Правді«. Лишаємо се для пізнішої спеціальної студії, коли хто схоче зайняти ся нею. В немногих, виемкових випадках ми дозволили собі навіть відступити від автографа Руданського, або підправляючи такі відскоки від грецького оригінала, яких рації ми не могли зрозуміти (прим. Руданський зам. Паллада пише всюди чомусь Поллада), або заступаючи надто явні московські слова нашими, прим. одвісити зам. одважити, або переставляючи декуди слова для осягнення вірнішого наголосу. Всіх таких дрібних відмін у обох томах ледви чи набере ся десяток.

Що до літературної вартости сього перекладу, то я вважаю його дуже цінним придбанем нашої літератури. Признаюсь, що читаючи в »Правді« його шматочки я не міг набрати до нього смаку: робота пок. Руданського видалась мені профанацією Гомера. Але тепер, перейшовши цілість, я мушу подивляти вірний поетичний такт перекладача, повну видержаність його стилю, який, що правда, не може вважати ся вірним зразком Гомерового стилю, але прегарно передає власне те з Гомера, що може від-

чуті і смакувати широка верства українсько-руської публіки, що не проходила латино-грецької школи. Се не популяризований, але справді націоналізований наш український Гомер, і то націоналізований так щасливо, що я не знаю нації, яка могла б похвалити ся подібною працею. Лишаючи на боці російського гексаметрового Гомера (Гнідичева Іліяда та Жуковського Одисея), ми могли б узяти до порівняння польські римовані, зложені 13-складовим віршом (Іліяда Дмоховського та Одисея Семеньського); з них лише Семеньського Одисея здобула собі ширшу популярність, тай то вона ані що до вірності розуміння оригіналу, ані що до простоти та ясности його передачі не може міряти ся з працею Руданського. У Німців ще в XVIII в. Готфрід Август Бірґер робив пробу передати Гомера коротким, 11-складовим віршем, але його переклад, розпочатий і недокінчений, попав у забуте, приглушений вихваленим над міру, але немилосерно напущеним та манерованим гексаметровим перекладом Фосса. Завважу нарешті, що у Франції найбільшу популярність добули собі Гомерові епопеї в перекладі Леконта де Ліля, докранім прозою.

Випускаючи в світ отсі нові два томи збірного видання творів Руданського, сплачуємо хоч запізнений довг української су-

снільности пам'яті талановитого, та дуже нещасливого поета.

Дотеперішнє виданє обняло сім томиків, в яких одначе не вичерпано всего, що полишило ся зі спадщини поета в відомих рукописах. Коли б додати до сего ще ті нові причинки, які по опублікуваню сих томиків появили ся в »Кіев. Старинѣ« та »Літ. Науковім Вістнику«, уривок перекладу »Демона« Лермонтова та уривок перекладу »Енеянки« Вергілія і деякі листи поета, то з того назбирав би ся ще один томик.

Іван Франко.

Передмова до другого видання.

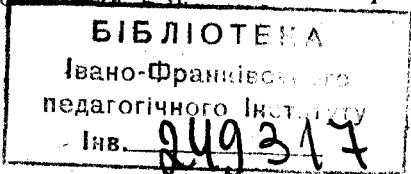
Вісім літ по появі першого видання Гомерової поеми в переспіві Степана Руданського являється потреба другого видання, найліпший доказ на те, що сей переспів не менше від інших творів свідчить про талановитість поета і відповів смакови публіки. Лишаючи мою передмову до першого видання без зміни, скорочую в ній тільки передостатній уступ та пропускаю остатній зазначуючи лише, що проєктований у тій передмові осьмий том писань Руданського доси не вийшов. Зазначу тут також, що російська Україна доси не спромоглася на повне видане творів Степана Руданського, аналогічне до того, яке появилося у Львові накладом Наукового Товар. ім. Шевченка; в час розцвіту конституційної ери в Росії видано тільки невеличкий вибір оригінальних поезій Руданського в серії видавництва «Вік» у Києві.

Львів, дня 1 жовтня, 1911.

Іван Франко.

ТКАНЬ.

З початку просять ся Співа оспівати тії пропанції бої, якії почались за гнівом Ахилла (1—7). Потому розказуєть ся і самий початок гніву: До Ахейського стану приходять Хриз, Аполлонів піп, і хоче викупити свою дочку, недавно взятую в неволю і оддану Агамемнону (8—21). Хриза прогоняють і Аполлон за те посилає неміч на військо (22—51) Ахилло радить ся, чим би Бога ублагати; Калхас, віщун, радить оддати Хризову дочку, радить і Ахилло (53—129). Гамемнон за тес з Ахиллом сварить ся, пристає оддати Хризову дочку, но бере за тес Ахиллову бранку, Врисову дочку, хочай его Нестор од того спинає (130—311 і 318—347). За такую кривду Ахилло із військом своїм Мирмидонським кидає Ахеїв і з ними послібно бити ся не хоче: маги его Хетта за те похваляє і по его просьбі ему обіцяє послі надгороду (348—427). Тям часом військо чистить ся водою, молять ся Аполлону (312—317). Хризівна з дарами одвозить ся к батьку і вина проходить (428—487). Но дій на Олімпі в потайній розмові Хетті обіцяє, що Трояни будуть поти побивати, аж поки Ахеї не дадуть Ахиллу, чого він захоче (488—533). Злая на Троянів Гера довідуєть ся про ту розмову, починає з Дієм за столом сваритись (534—567) і од тої сварки всі Боги сумують, но їх звеселяє Ихист Кривоногий (568—611).

Збірка перва.

Повітря. Гнів.

Про гнів співай, Співо, Пильненка Ахилла,
 Що тьмуції болі наслав на Ахеїв,
 Що много душ сильних провалив у невид,
 А трупи розкидав на добич собакам
 5 Та птахам усяким. Так Дієві хтілось,
 Як тільки незгоду у себе підняли
 І цар Атрієнко і дивний Ахилло.

А хто-ж із богів їм надав розійти ся?
 Син Лети та Дія. На царя озлившись
 10 Він на ціле військо наслав злюю неміч,
 Що царь Атрієнко Хриза обезславив.
 Бо піп той приходив до суден Ахейських
 Визволяти дочку і дари приносив
 І шлик Аполлонів держав перед ними
 15 З ціпком щирозлотим, — і усіх прохав він
 Та більше прохав він царів Атрієнків:
 »Ой ви Атрієнки і ви всі Ахеї!
 Хай же вам Олимпські допоможуть забрати
 Пріямове місто й до дому вернутись!
 20 Дайте мені дочку та прийміте дари
 Із за Аполлона, Дієвого сина«.

І всі, які були, радили Ахеї
 Пова вшанувати і дари прийняти,
 Тільки Гамемнону не по мишлі було;
 25 Він зле его справив, ще й грізно про-
 [мовив:

»Щоб я тебе, діду, не бачив край
[суден

Ні сьогодні знову, ні вввзвтра за ново!

Ціпок тобі божий і шлик не поможе:

Я її не пущу, поки вона в мене

30 В далекій Аргеї краси не позбуде

Мої хуста ткучи, та зо мною сплючи.

Іди-ж, не гніви нас, коли жити хочеш.»

І старий затряс ся і послухав ради:

Пійшов понад беріг ревучого моря

35 І бдаль зайшовши, старий помолив ся

Царю Аполлону, Летиному сину.

»Учуй, срібллукий, що Хризу обходиш

Та Киллу святую, ще й Тенедом радиш!

І за красу храмів тобі преподобних

40 І за тлусті стегна волові й козині

Вчини мою волю, та за мої сльози

Одплати Данаям твоїми стрілами.»

Мовив — і старого Аполлон послухав,

І гнівний пустив ся з вершини Олимпу,

45 Взвввши лук на плечі та критую тулу;

І на плечах стріли брязком брязкотіли,

А він подвигав ся до ночі подібний.

Сів по-одаль суден, та як стрілу кинув,

Аж бренькіт ударив од срібного лука.

50 І спершу напав він на собак та мулів,

Потому й на військо стрілу налучивши

Вдарив — і вогнями костри запалали.

Деять день по стану сипали ся стріли,

В десятій Ахилло оповістив раду.

- 55 Єго надовмила Гера білоплеча
 З жалю по Данаях, що так помирали.
 І тільки всі люди до купи зійшли ся,
 Устав і промовив скерехід Ахилло:
- »Тепер Атрієнку одно нам бурлакам
 60 Осталось — тікати, коли живі будем,
 Бо війна й повітря нівечать Ахеїв.
 Но давай, питаймо віщуна якого,
 Попа чи сновиду, бо і сні од Дія,
 Щоб знати, чого так Аполлон озлив ся:
- 65 Чи за брак приносів, чи брак обітниць,
 Чи може він лою із баранів хоче
 Та із кіз добірних — і нас поратує?«
- Промовив і сів він. По-ньому підняв ся
 Калхас Хтесторенко, найлучший сновіда.
- 70 Він знав що й тепер є, й що буде й що було,
 І судна Ахейські привів до Ільону
 Все віщбою тою, що од Аполлона.
 Ото він подумав, тай став говорити:
- »А хочеш, Ахилле, усю правду знати
 75 Про гнів Аполлона, стострілого бога,
 То я тобі й скажу, тільки поклени ся,
 Що словом і ділом за мене обстанеш;
 Ображу я може такого Аргея,
 Що єго шанують храбрії Ахеї,
- 80 А гнів володаря — підданному горе.
 Бо хоч він на той день і гнів занехає,
 А все злобу має, поки не докаже,
 Що на серці в єго. Так кажи: помо-
 [жеш?«

В одвіт ему мовив скорохід Ахилло :
85 »Звірай ся, будь певний ! Кажи божу
[волю!

Клянусь Аполлоном, що ему молячись
Данаям ти волю божу одкриваєш,
Що поки живий я, ніхто із Данаїв
При кораблях чорних на тебе, Калхасе,
90 Руки не наложить, - і сам Гамемнон
[царь,
Що в нас на сю перу далеко найлуч-
[ший.»

І звірив ся й мовив віщун справедли-
[вий :

»Не за брак приносів та брак обітниць,
Но за того Хриза, що царь обезславив,
95 Не одпустив дочки та не прийняв дарів,
Стострілий дав лиха і буде давати,
І не раньше руку тяжкою одійме.
Як оддамо дочку без викупу й дару
І святі приноси принесемо в Хризу.
100 Тогдї тільки можемо прощеними бути.»

Промовив і сїв він. По нему підняв ся
Сумний Атрієнко, Гамемнон володарь.
Запалали гнівом его думи чорні,
Очі его стали до вогню подібні.

105 І зирнувши грізно, мовив до Калхаса :
»Ніколи-ж, наскудний, добра ти не
[мовив!

Тобі тільки мило злеє віщувати.

Добра ти ніколи ні мовив, ні діяв.

- Тай тепер Данаям видаєш за боже,
 110 Що ніби стострілий за те чинить болі,
 Що багатих дарів за Хризівну діву
 Не схотів я взяти. Та дарма, що хочу
 Її в себе мати і над Клитимнестру
 Я її волію; дарма, що хороша
 115 І ростом, і видом, і розумом, й ділом.
 Я її одпушу, коли треба того,
 Хай люд здоровіє, як гинути має;
 Тільки мені зараз дайте надгороду,
 Щоб мені одному без неї не бути,
 120 Бо бачите всі ви, що я свою трачу.»

- От до его мовив скорqxід Ахилло:
 »Гордяго-ж ти перва, перва і скупяго!
 Яку-ж надгороду візьмеш ти в Ахеїв?
 Іще в нас не видно багатства чужого;
 125 Що з городів мали, те й пороздавали.
 А знов брати з люду — якось не го-
 [дять ся.

- Оддай її богу, а тебе за тее
 В тричи та штиричи уважать Ахеї,
 Як Дій ім pomoже Трою звоювати.»
 130 В одвіт ему мовив Гамемнон володарь:
 »Не хитри, Ахилле, хоч ти дуже змис-
 [ний!

- Мене не обманеш і не перевіриш.
 Хочеш, щоб самому мати надгороду,
 А мені не мати, тай оддати радиш.
 135 Хай таки Ахеї дадуть надгороду
 Та ще й до сподоби і ціни одної:

Не дадуть — так сам я візьму надго-
[роду,

У тебе, в Аянта, або в Одисея,
І той попонудить, до кого я прийду.

140 Но про сєє лучше послї поговорим,
А тепер спустїмо корабель на море,
Гребцїв одберїмо, положїм приноси,
Та введїмо в него Хризївну хорошу,
І хай хто із старших отаманом буде:

145 Аянт, Ідоменїй, чи Одисей мудрий,
Чи ти, Пїлїєнку, зі всіх найславнїйший,
Щоб нам ублагати стострїлого бога.»

До него-ж Ахилло з невагою мовив:
»Безстиднику брїдкий, користнику тяж-
[кий,

150 А хто-ж тепер буде твої ради слухать
І йти до походу чи ворогїв бити?
Та-ж не сам я взяв ся з Троянами би-
[тись,

Причини у мене бити ся не було;
Волїв моїх, коней вони не займали,

155 В родючії Хевтї хлїба не спасали,
Бо горазд багато на межї меж нами
Морїв голосистих і горбїв тїнистих.
Но я за тобою пїйшов аж до Трої,
За честь Менелая і твою, псовидо,

160 Для твої користи; а ти не вважаєш,
Ще й ту надгороду хвалиш ся одняти,
Що за мою працю дали м'нї Ахеї.

Та-ж ми надгороди рївної не мали,

Одколи Ахеї напали на Трою.

- 165 Більшу долю бійки мої несуть руки,
А прийде роздача — то ти береш більше,
А я і малее залюбки прийнявши,
Одхожу до суден бійкою стомившись.
Так піду-ж я в Хевту, горазд мені

[лучше

- 170 Одійти до дому з суднами своїми,
А ніж тут для тебе скарби добувати.«
В одвіт ему мовив Гамемнон володарь:
»Утікай, байдуже, коли думку маєш, —
Не прошу остатись; є у мене другі,

- 175 Що мене шанують, і сам Дій премудрий;
А ти мені гірший за всіх отаманів.
Бо з тебе всі сварки, та бійки, та війни,
Хоч ти і храбріший — так то небо дало.
Бери-ж свої судна, бери і дружину,

- 180 Радь у Мирмидонів! Про те я не дбаю.
А ти хоч і зли ся, а я тобі скажу:
Як Аполлон хоче Хризівни у мене,
То я її й пущу з дружиною своєю,
Но за тее візьму Врисівну у тебе

- 185 Сам таки з наміту, щоб ти тее відав,
На скільки я старший та не смів і

[другий

Зо мною рівнятись, супротив ставати.«

Мовив — і Пильенку тяжко дуже стало,
І серце у грудях забилося на двоє.

- 190 Чи меч ухопивши од лівого боку
Порубати челядь і враз Атрієнка,

- Чи серце спинити і гнів залишити?
 Аж поки він думав думкою про тее,
 Та добував меч свій, надійшла Паллада,
 195 А її післала Ира білоплеча,
 Обох одинако жаліючи серцем.
 Вона за ним стала, за волося взяла,
 Видима ему лиш, а другим нікому.
 І він здивував ся, і враз обернув ся,
 200 Побачив Палладу і блиснув очима
 І кривнув і мовив бистрими словами:
 »Чого ти йще дочко козокрита Дія?
 Чи прийшла побачить кривду Атрієнка?
 Но я тобі кажу, і то певне буде,
 205 Що він через гордість живо таки згине.«
 Аж ему сказала сиввока богиня:
 »Прийшла я, Ахилле, щоб тебе спинити,
 А мене післала Ира білоплеча,
 Обох вас одинако жаліючи серцем.
 210 Зупинись, Ахилле, меча не витягуй,
 А словами хочеш, ганьби на пропаде;
 За те тобі скажу — і то певне буде:
 Ти колись у тров стільки будеш мати
 За кривду отсюю. Тільки нас послухай.«
 215 І до неї мовив скорохід Ахилло:
 »Озлив ся я тяжко, та треба обох вас,
 Богине, послухать: так воно годить ся;
 Бо хто богів слуха, того й вони чу-
 [ють.«
 І опустив руку на срібную ручку,
 220 Всунув меч у піхву, Паллади послухав

І вона ізнову пішла до Олимпу,
До батька до Дія і до всіх небесних.

Но Пилъенко гнівний таки не спинив ся

І став Атрієнка словами ганьбити :

225 »Пянице, сновидо, оленее серце!

Ніколи ти з людом не ходив до бою,

Ніколи і засід не робив із нами,

Бо се тобі бути смертею здаеть ся.

Горазд тобі лучше по стану ахейським

230 Одіймати дари в того, хто перечить.

Царю людодіе! Плохі твої люди,

А твоя-б неправда остатнею була.

Но я тобі кажу і страшно клянущ ся,

Клянущ ся ціпком сїм, що листя і лозів

235 Ніколи не зродить, як од пня звалив ся,

Бо од міді листя і кора опала

І его в долонях носять у Ахеїв

Судці та гетьмани од бога надані, —

Велика ся клятва, що колись Ахилла

240 Всі люди ахейські забажають мати,

Бо сам ти не зможеш стати у пригоді,

Як много їх стане од Гектора гинуть,

І сам ти од злості серцем поболієш,

Що колись зневажив лучшего з Ахеїв.»

245 Мовив — і ціпком тим цвяхованим

[злотом

Об землю ударив і сїв замовчавши.

Сїв і Атрієнко; аж от підійняв ся

Нестор миломовний, говорун пилійський;

Мова его була солодша од меду;

- 250 Він бачив очима, як два покоління
 Люду перемерло, що з ним таки жили
 В багатому Цилі — і вже третим радив.
 Ото він подумав, тай став говорити:
 »Отсе тяжке лихо спало на Ахеїв,
 255 Отсе звеселить ся Пріям, его діти
 І другі Трояне серцем ізрадїють,
 Як тільки почують, що ви посварились—
 Первії з Данаїв на війні й на радї.
 Послухайте милі! ви йще молодїї,
 260 А мені лучалось і з кращими мовить,
 Тай то мої ради таки не цурались.
 Таких я не бачив, та вже й не побачу,
 Як Прихтїй сильний, Дерівант отаман,
 Киней із Ексадом, Полихвим небїжчик,
 265 Або Хтиз Егенко, рівний до безсмерт-
 [них.
 Сильніші то були з надземного люду,
 Сильніші то були, з сильніщими й бились,
 Звірїв горохажих — і тих стеребили.
 І з ними я мовив з Цили приходячи:
 270 Кликали бувало — то я і приходив,
 І бував на війнах. Їх би з сего люду,
 Що тепер на світі, ніхто не подужав,
 А й ті мої ради слухали бувало.
 Слухайте-ж і ви так, бо слухать го-
 [дить ся.
 275 Анї ти, будь ласкав, не бери дївчини,
 Но остав при ему, як дали Ахеї:
 Анї ти, Цильєнку, не переч цареві,

- Бо такої чести та слави од Дія
 Другому цареві мати не лучалось.
- 280 Ти тим хоробріщий, що мати богиня,
 Но він заможніщий — він підданих має.
 Стихни-ж, Атріенку; а я вже Ахилла
 І сам заспокою, бо з его Ахеям
 Велика підмога на бійках буває.«
- 285 Аж до его мовив Гамемнон володарь:
 »Так то воно, діду, по правді ти кажеш,
 Та сему захтілось бути передніщим,
 Всіми володіти, всіми заправляти,
 Всіми верховодить, — но я не позволю.
- 290 Коли его сильним боги учинили,
 То вже і ругати ему дозволяють?«
 Но тут его мову перервав Ахилло:
 »Та мене-б назвали хирним і нікчемним,
 Як би я все зносив, що ти скажеш тільки!
- 295 Верховодь ким другим, мною не знучай
 [ся,
 Бо я тебе більше слухати не буду.
 Друге тобі скажу — і вбий собі в пам'ять,
 Що я ні з тобою, ні з другим не буду
 За дівчину битись; беріть, коли дали,
- 300 Но з других маєтків, що маю я в судні,
 Не візьмеш нічого мимо волі мої,
 А тільки попробуй — так хай люди
 [знають.
 Що кров твоя чорна по ратищу бризне.«
- 305 І раду вінчили край суден ахейських.

Пильенко із військом та Менитіенком
 Пійшов к своїм суднам до свого наміту,
 А той живо судно опустив на море,
 Гребців узяв двадцять, положив приноси,
 310 Посадив із ними Хризівну хорошу
 І їм отаманом вибрав Одисея.

Тільки вони сіли та морем поплили,
 Зараз Атріенко звелів обмиватись.
 І військо обмилось — бруд у море злило,
 315 Склало Аполлону сотенні приноси
 Волів й козині край беріга моря
 І гарь аж до неба з димом підняла ся.

Так чинило військо; но Гамемнон
 [злосний
 Не забув про тее, чим він похвалив ся.
 320 І мовив Талхтиву, та ще й Евривату,
 Своім таки щирим кликунам і слугам:

»Пійдіть до наміту Пильєнка Ахилла,
 Та візьміть у его Врисівну хорошу;
 А не дасть — так сам я візьму її в его
 325 З чернію прийшовши: тогді гірше буде.»

Так і одпустив їх, та ще й погрозив ся.
 І слуги нераді пійшли понад море.
 Прийшли до намітів, суден Мирмидон-
 [ських.

Ахилло в ту пору сидів край наміту
 330 Та чорного судна — глянув і смутив ся.
 Змішались і слуги, князю поклонились,
 Стали й не питають, нічого й не ка-
 [жуть.

Аж він догадав ся і сам до них мовив:
»Не бійте ся, віщі Дієві і людські!

335 Не ви мені винні — винен Гамемнон
[царь,
Що казав ійти вам по Брисівну діву.
Пійди-ж, мій Патрокле, виведи їм діву,
Та дай їм одвести. Се нам свідки бу-
[дуть
І в богів щасливих і в людей смертель-
[них

340 І в царя лихого, коли нужда прийде,
Щоб я запоміг їм при лихі годині.
Пропащі думи з ума его звели;
Він не може звести заднього з передним,
Щоб его Ахеї били ся здорові.«

345 Мовив — і Патрокло вчинив его волю,
Вивів із наміту Брисівну хорошу
І оддав їм вести. І вони пустились
До суден ахейських і дівча повели.

А Ахилло сплакав, одійшов од віська,
350 Сів над сивим морем на хвилі дивлючись,
І к матері мовив руки простягнувши:
»Матінко! безвічним ти мене родила,
Так хай би олимпський Дій високогрім-
[ний

Хоч слави сподобив; а то нема й того.
355 Мене обезславив Гамемнон володарь,
Він одняв од мене мою надгороду.«

Так Ахилло плакав — і в глибині
[моря

Вчула его мати край батька старого
 І живо імглою виступила з моря,
 360 Впоруч коло его сплаканого сіла,
 Руками обняла, мовила й питала :
 » Чого плачеш, сину? Що з тобою ста-
 [дось?

Розкажи, не тай ся. Хай обое знаєм.»

Аж Ахилло з плачем до неї промовив :
 365 » Та знаєш ти добре, що тобі й казати?

Були ми у Хтиві, місті Етивона.

Місто ми узяли, все позабирали,

І все те Ахеї самі поділили,

А Хризову дочку дали Атрієнку.

370 А Хриз був у Хтивах попом Аполлона.

Він і прийшов було до суден ахейських

Дочку визволяти, і дари приносив,

І шлик Аполлонів держав перед себе

З ціпком щирозлотим — і усіх прохав

[він,

375 Та більше-ж прохав тих обох Атрієнків.

І всі, які були, радили Ахеї

Попа вшанувати і дари прийняти ;

Тільки Гамемнону не по мишлі було :

Він зле его справив, та ще й пригресив

[ся.

380 Старий образив ся — і его молитви

Аполлон послухав, бо любив старого.

Вдарив по Аргеях лютою стрілою,

І люди Ахейські мерли без устанку,

І стріли усюди по стану літали.

- 385 Віщун і сказав нам волю Аполлона,
 А я і порадив бога ублагати.
 За се Атрієнко на мене озлив ся,
 Скочив, погрозив ся — і тее вже сталось :
 Її уже в судні чорняві Ахеї
- 390 Повезли у Хризу з божими дарами ;
 А отсе недавно кликуни у мене
 І Врисівну взяли, що дали Ахеї.
 Так коли ти можеш, заступись за сина ;
 Ійди до Олимпу та моли там Дія,
- 395 Як ти ему словом, або ділом мила.
 Чував я, бувало, як ти похвалялась
 У батьковім домі, що якось Кроненка
 Ти одна з небесних і порятувала,
 Як его вязати олімпійські хтіли :
- 400 Паллада Ахтина, Посидій та Ира ;
 Ти его, богине, не дала звязати,
 Ти того сторука на Олимп зазвала,
 Що зветь ся Вріяром, а в людей Егеєм,
 І силою креншій за рідного батька.
- 405 Він коло Кроненка сів і забавляв ся,
 І ті побоялись і вже не вязали.
 Так ти пригадай се, обійми коліна,
 Та проси, нехай він поможе Троянам
 Аж до моря й суден прогнати Ахеїв :
- 410 Хай би всі Ахеї царя докоряли,
 І сам Атрієнко Гамемнон володарь
 Відав, що зневажив лучшого з Ахеїв.«
 Аж до его Хетта мовила сльозами :
 »На віщо-ж я, сину, тебе згодувала ?

- 415 Коли-б ти, мій сину, хоч тут коло суден
 Пробував без болі, що короткий вік твоїй;
 А ти і безвічний і разом нещасний.
 В лихий час я, сину, тебе породила!
 Се я до Олимпа сама таки пійду
- 420 І Дієві скажу, — так може і вчує.
 Побудь же ти, сину, коло суден бистрих,
 З ними не мири ся, не ходи до бою;
 Бо Дій отсе вчора пішов із богами
 В окіян на учту до чорного люду
- 425 І днів через двадцять на Олимп поверне;
 Тогді я і пійду до Дія до дому,
 Обійму коліна — і знаю, що вчує.»
 Мовила — і сина покинула в жалі
 По тії дівчині, що силою взяли.
- 430 Одисей тим часом прибув аж до Хризи.
 Везучи з собою святії приноси.
 І тільки прибули в глибоку затоку,
 Враз вони вітрила в судно поскладали,
 Високою щоглу вірвечками зняли,
- 435 Під самую пристань веслами погнали.
 Поспускали котви, судно привязали,
 І самі із судна перейшли на беріг,
 І винесли дари богу Аполлону.
 Перейшла на беріг і Хризова дочка.
- 440 І її до храму Одисей довівши
 Передав отцеві і до его мовив:
 »Післав мене, Хризе, Гамемнон воло-
 [дарь
 Тобі дочку дати, а богові — дари,

- Щоб нам ублагати того Аполлона,
 445 Що тяжкого смутку наробив Аргеям. «
 Передав на руки — і узяв під радий
 Милую дитину; а ті край буввану
 Поклали рядами святії приноси,
 Руки повмивали, зливи підійняли,
 450 А Хриз помолив ся, руки підійнявши :
 » Учуй, сріблонукий, що Хризу обходиш
 Та Киллу святую, ще й Тенедом радиш,
 Як учув і вважив первую молитву,
 І народ ахейський покарав за мене;
 455 Так і тепер, боже, вчини мою волю
 І не дай Данаям марне пропадати. «
 Мовив — і старого Аполлон послухав.
 Тоді вони взяли, зливи позливали,
 Волів повалили, вбили, обідрали,
 460 Одділили стегна, тлущею покрили,
 У двоє зложили, нутром перекрили,
 І старий палив їх і вино лив чорне.
 А хлопці держали рожни пятазубі,
 І як стегна зникли і нутро розпалось,
 465 Тоді всі останки на рожни побрали,
 Попекли дотепно, з вогню повиймали,
 І по тії праці обід спорадили,
 І там на обіді нічого не бракло.
 А коли вже добре напились, наїлись,
 470 Слуги для них пива в миски наливали,
 Усім підносили, усіх частували,
 І так вони бога весь день вихваляли;
 А слуги ахейські весь день ему пісень

- Набожних співали, і він слухав радий.
 475 І як сонце сіло і мрака упала,
 Вони полягали край самих припонів ;
 А як засвітила ясна зірниця,
 Вони і поплили к ахейському стану.
 А тут Аполлон їм подав вітер зручний :
 480 Вони щоглу звели, вітрила напjali,
 Вітер почав дути в середне вітрило,
 І хвиля край носа шумом зашуміла,
 І судно летіло і різало воду.
 А тільки прибули до стану Ахеїв,
 485 Вони тее судно на піски підняли,
 Кріпкії колоди під его підклали,
 І самі пустились до своїх намітів.
- А там усе гнівний коло суден бистрих
 Сидів Пиліенко, скорохід Ахилло.
 490 Не бував ні в бійці, ні в славній раді,
 І нудив ся тяжко в дома остаючись,
 Бо ему хотілось і війни і бійки.
- Аж тільки зірниця двадцятая стала,
 Всі боги безсмертні ішли до Олимпу
 495 І Дій попереду. Не забула й Хетта
 Синового жалю ; вийшла таки з моря,
 Пійшла до Олимпу великого неба.
 Застала Кроненка, що сидів особно
 На самій вершині славного Олимпу,
 500 І край его сіла, правою рукою
 Бороду обняла, лівою — коліна,
 І Дія Кроненка почала благати :
 »Як я коли, Дію, словом або ділом

Тобі догодила — вчини мою волю
 505 Та вваж мого сина; він і так безвічний,
 А его збезславив Гамемнон володарь:
 Він у его вирвав его надгороду.
 Вваж же его, Дію, батьку мій Олимпський,
 Дай Троянам силу — поки аж Ахеї
 510 Его не вповажать і не пошанують.»

Довго Дій не мовив і не обзивав ся.
 Но та-ж як обняла Дієві коліна,
 То так і держала і знову пристала:

»Та кажи, чи вчиниш, чи не вчиниш
 [волю?

515 Нічого боятись, щоб я уже знала,
 На скільки я гірша за других безсмерт-
 [них.»

І здихнув Кроненко і до неї мовив:

»Тяжко, що на Иру ти мене підводиш

І що Ира буде зо мною сваритись.

520 Вона й так на мене при богах клепає,
 Каже, що я поміч подаю Троянам.

Но іди вже живо, щоб Ира не знала,

А я постараюсь все тобі вчинити,

І на се киваю тобі головою.

525 Се в мене найбільша для богів ознака,
 Що все тее вірне, істинне й незмінне,
 На що йно я тільки кивну головою.»

І повів Кроненко чорними бровами,

І заворушилось пахуче волосе

530 В бога над богами — і Олимп хитнув ся.

І враз по тій мові вони розійшли ся:

Хетта із Олимпу пійшла собі в море,

- А Дій до будинку. І ему на зустріч
 Всі боги піднялись, — не сміли і ждати,
 535 Заким він підійде — усі повставали.
 Но тільки що сів він на золоте крісло,
 А Ира вже знала, що з ним розмовляла
 Хетта сріблоніга, дочка Посидія.
 Вона й напустилась на Дія Кроненка:
 540 »З ким ти, баламуте, уже раду радив?
 Ти все, бачу, любиш задумувать думи,
 Як мене на має; а мені ніколи
 Про тебе не кажеш, що в тебе на мишлі.«
 Аж промовив батько і людський і бо-
 [жий :
- 545 »Та ти й не сподійся усі думи знати,
 Бо вони для тебе халепою будуть.
 Що відати можна, того раніше тебе
 Ніхто не почує ні з богів, ні з люду;
 Но що я помимо задумати схочу,
 550 То ти й не випитуй і не домагайся.«
 Аж мовила знову Ира волоока:
 »Кроненку невірний! На що ти се мовив?
 Я й так не питаюся і не домагаюся,
 І ти як захочеш, так думати можеш.
 555 Мені тільки страшно, щоб тебе не звела
 Хетта сріблоніга, дочка Посидія.
 Вона до схід сонця у тебе сиділа
 І ти кивав знати, що вважаєш Ахилла
 І погубиш многих край суден ахейських.«
 560 Но Дій хмарогонний до неї промовив:
 »Усе ти, небого, мене зазираєш,

Но сим ти зо мною нічого не вдієш;
Спротивієш тільки — тогді гірше буде.

Може і кивав я — так то моя воля,

565 А ти коли хочеш, сиди мені тихо,
Бо і всі Олимпські тобі не допоможуть,
Коли я на тебе свої руки спушу.»

Мовив — і здригнула Ира волоока,
Сіла, замовчала, серце затиснула,

570 І усі небесні тяжко воздихнули.
Тогді уже Ихвест став їх розважати,
Та став свою матірЬ Иру потішати:

»Се вже у нас буде паскудне діло,
Коли ви незгоду за людей почали

575 Та богів смутили — процаде і слава
Нашого обіду, як зле переможе.

Не вчить тебе, мати, но я тобі раджу
Дію покоритись, щоби він часами
Знову не озлив ся, обіду не збавив.

580 Бо він як захоче, то всіх нас із неба
Разом поспихає, бо він тяжко сильний.
Схиляй его, мати, мягкими словами,
Тогді і до нас він буде прихильнійший.»

І з сими словами дав матері в руки

585 Подвійну чарку і до неї мовив:
»Як тобі не прикро — знаєш, моя мати,
Щоб я тебе милу битою не бачив;
Жалувать я буду, та не порятую,
Бо з Дієм Олимпським бороти ся страшно.

590 Колись боронив я, так мене за ногу
Як схопив Олимпський, та як з неба кинув,

То весь день летів я — і вже на заході
 Брохнув ся на Лимен ледве-ледве живий ;
 Там мине й підняли Синтийськії люде.»

595 Мовив — і всміхнулась Ира біло-
 [плеча,

І взяла од сина подвійную чарку.

Потому і другим, почавши із права,
 Став він підносити солодкий напиток,
 Аж сміх підійняв ся у богів безсмертн их,

600 Як став кривоногий по хаті кульгати.

Весь день до заходу боги частувались

І їм на ті учті нічого не бракло :

Була там і лїра в бога Аполлона,

Були там і Спиви, що пісень співали.

605 А коли вже сонце сіло на спочинок,

Вони й розійшли ся по своїх будинках,

Бо кожному дім свій з дивними цяцьками

Вибудував славний Ихвест кривоногий.

Пійшов і Олимпський до своїй постелї,

610 Де лежав бувало, коли сон приходив,

І ліг, і край него Ира положилась.

ТКАНЬ.

Нічю, щоб одячити Гамемнону за кривду Ахиллу, Дій посилає на его такий сон, щоб він узавтра виступив до бою і що влача буде (1—40). Гамемнон раненько одкриває свою думу ахейським отаманам і скликає раду (41—100). На раді перевіряєть ся у війську, которому не довіряє, і радить навмисне збиратись до дому; військо натовившись довгою війною думає, що й справді, кидаєть ся в ристіч і враз до одпливу кораблі готувить (101—154). Но Одисей, піднятий Паладою, то просьбою, то грізьбою задержує військо і раду становить (155—210); буйного Хтерзита за буйную мову ціпком побиває і завдає страху (211—277). Військо тихомирить ся і схиляєть ся к бою; Одисей і Нестор давними і новими знаками упевняють, що Троя буде взята, а Гамемнон назначає бійку і додає охоти к бою (278—393). Військо готувить ся; отамани в Гамемнона приносять приноси і в его пирують, а військо в намітах сили підкрешляє та богів благає, і кожна дружина з своїм отаманом виступає к бою (394—484). Тут перебирають ся і судна і люди і всі отамани, які тільки вийшли з царем Гамемноном на війну Троянську (485—785). Трояни дізнають ся, що Ахеї встали і самі виходять на поле із своїми побратимами; в них отаманить Ектор Пріаменко. Слідує перегляд і їхнього війська (786—877).

Збірка друга.

Сон. Рада. Перегляд кораблів.

- Спали і боги всі і збруйні люди ;
 Один Дій не відав милого спокою,
 А все думу думав: як Ахилла вважить
 Та погубить многих край суден ахейських ?
- 5 І одна лиш дума лучшою здала ся,
 Щоб на Атрієнка лихий Сон наслати.
 І зараз закликав і до Сна промовив :
- »Лети, лихий Соне, до суден ахейських,
 Зайди до наміту царя Гамемнона
- 10 І передай ясно, що я тобі кажу.
 Вели узброїти всі полки ахейські,
 Сьогодні він візьме Трою широченну,
 І боги Олімпські тому не перечать ;
 Прихильная Ира всіх їх помирила.
- 15 На Троян находить погибель лихая.«
 Послухав Сон Дія, полетів із неба,
 Прилетів живенько до суден ахейських,
 Зайшов до наміту царя Гамемнона ;
 Він спав у наміті в солодкі дрімоті.
- 20 Став над головою в постаті Ниленка,
 Що его найбільше слухав Атрієнко.
 І тихо схилив ся і мовив Сон божий :
- »Спиш, хоробрий сину, славного Атрія ?
 Не годить ся спати всю ніч отаману,
- 25 В кого стільки люду і клопоту стільки ;
 Послухай мене лиш, я вісник од Дія,

- Що тебе і одаль жалує й милує;
 Вели узбруїти всі полки ахейські,
 Сьогодні ти візьмеш Трою широченну,
 30 І боги Олімпські тому не перечать, —
 Прихильная Ира всіх їх помирила,
 На Троян находить погибель од Дія.
 Запам'ятай добре, та не забудь сего,
 Як тебе покине солодка дрімота.»
- 35 Промовив — і здимів, а того й покинув
 Думати про тее, чого бути не може.
 Думав за день дурень Трою звоювати,
 А того й не відав, що там Дій задумав,
 Що має на бійці Троян і Данаїв
- 40 За одно оддати на болі і стони.
 Зі сну пробудив ся — голос іще чути.
 Сів він підійнявшись, взяв тонку сорочку,
 Тільки що пошиту, накинув кирею,
 Взяв на білі ноги виступці хороші,
- 45 Звісив через плечі висріблений меч свій,
 І взяв ціпок батьків вічне некрушимий
 І пішов до суден мідяних ахейських.
 Тільки що Зірниця на Олімп піднялась
 Дію і всім другим добри-день оддати,
- 50 Зараз він покликав кликунів горластих
 Скликати на раду патлатих Ахеїв,
 І тії скликали, а тії збирались.
 Спершу велів сісти старикам поважним
 У Пильського князя Нестора край судна.
- 55 Вони посідали і він став казати:
 »Послухайте, милі! Спав я сеї ночі

- І сон божий видів. Як дві каплі. Нестор —
 І станом похорий і видом і складом,
 Став над головою і словами мовив:
- 60 »Спиш, хоробрий сину, славного Атрія?
 Не годить ся спати всю ніч отаману,
 В кого стільки люду і клопоту стільки.
 Послухай мене лиш, я вісник од Дія,
 Що тебе і одадь жалує й милує:
- 65 Вели узбруїти всі полки ахейські,
 Сьогодні ти візьмеш Трою широченну,
 І боги Олимпські тому не перечать,
 Прихильная Ира всіх їх помирила;
 На Троян находить погибель од Дія.
- 70 Запам'ятай добре!« — і тільки промовив,
 Деь ніби іздимів, а я й пробудив ся.
 Так тепер давайте підіймать Ахеїв;
 Я їх попередю словом попитаюсь,
 Скажу їм на суднах тікати до дому,
- 75 А ви вже словами кожного спиняйте.«
 Промовив — і сів він. По нему підняв ся
 Нестор, князь дідичний піщаної Пили,
 І став говорити й розумно казати:
- »Милі отамани і князі аргейські!
- 80 Сказав би хто другий, що сон такий видів,
 Назвали-б брехнею і віри не йняли;
 Но видів найкращий із цілого війська,
 Так давайте справді підіймать Ахеїв!«
- Промовив Ниленко — і вийшов із ради.
- 85 Встали і оддали поклін свій цареві
 Усі отамани. А народ збирав ся.

Як бува часами, що пчоли роями
 Із скали пустої ідуть безконешне,
 Китяхами вють ся по цвітах весенних,

90 Одні сюди вють ся, другі туди вють
 [ся, —

Так народ роями з кораблів, з намітів
 Збирав ся на беріг глибокого моря

На чорную раду. І Мова палала
 І їх підганяла, і вони збирались,

95 І рада шуміла, і земля гуділа.

Як вони сідали і шум був великий.

Кликунів аж девять кричали, щоб стихли,
 Слухали гетьманів, годованих Дієм.

І тільки затихли, місця позаймали,

100 Тогді підійняв ся Гамемнон володарь
 З ціпком некрушимим, що викував

[Ихвест.

Ихвест его дав був Дієві цареві,

Дій передав Ермі, забієві Арга.

Ерма дав ціпок той славному Пелопу,

105 А Пелоп Атрію, отаману люду;

Атрії перед смертю передав Хтиесту,

А Хтиест оставив сему Гамемнону

І передав виспи і цілу Аргею.

Він на его спершись і мовив Аргеям:

110 »Братчики Данаї, Ярієві слуги!

Звів мене Кроненко в лихую годину!

Перш пообіцяв ся і зволив недобрий,

Що я візьму Трою і тогді верну ся,

Тепер друге здумав і каже безславно

115 Іти до Аргеї стільки люду збувши.

- Так воно вже мабуть подобалось Дію,
 Що городів многих повалив вершини,
 Тай іще повалить; бо він тяжко сильний.
 Но соромно буде чути і нащадкам,
 120 Що стільки й такого ахейського люду
 Дарма воювало, що з ворогом билось
 Далеко слабішим і кінця не ждало.
 Бо як би захтіли Ахеї й Трояни
 Миром помириться, та перелічитись,
 125 І усіх Троянів, які є, зібрали,
 А самі Ахеї девятками стали,
 І тих по одному взяли вино лити,
 Для многих десятків їх би не дістало.
 На стільки раз більше ахейського люду
 130 Протів тих Троянів, що в городі бють ся.
 Но з городів других є в них побратими,
 Ратищники сильні — вони й заступають.
 І не дають взяти славного Ільону.
 Уже девять років Дієвих минуло,
 135 Кораблі підгнили, припони істліли,
 Жінки наші в дома та діти малії
 Давно виглядають, а ми іще досі
 Того не зробили, на що з дому вийшли.
 Так що я вам ражу — послухайте всі ви:
 140 Тікаймо на суднах до рідного краю,
 Не взяти нам Трої широкого міста.»
 Промовив — і серце всякого забилось,
 Забилось і того, що може й не слухав.
 І рада шуміла як буйная хвиля
 145 На морі Йкарійським, коли Евір з Нотом

- З Дієвої хмари на него подують,
 Або як Зехвир той нивою хвилює,
 Бігом побігає і колосся клонить;
 Так по цілі раді народ хвилював ся:
 150 Тії в суднам бігли, аж під їх ногами
 Курява вставала, а тії кричали
 Кораблї спускати, рови прочищати,
 Аж крики їх били у самеє небо.
 Уже і колоди з під кораблів брали.
 155 От так би Аргеї не ждучи й вернулись,
 Як би до Палади Ира не сказала:
 »Дочко невтомима козульного Дія!
 Чи-ж так і до дому у ріднюю землю
 Утічуть Аргеї по хвилі морській?
 160 Чи-ж кинуть на славу Троян та Пріяма
 Аргейську Єлену, за котору стілько
 Ахеїв погибло далеко од роду?
 Ні! біжи до люду мідяних Ахеїв,
 Кажного затримай тихими словами,
 165 І не дай тягнути кораблів у море.«
 Сивока Палада послухала мови,
 Льотом полетіла з вишини Олимпу,
 Прилетіла живо до суден ахейських,
 Найшла Одисея мудрого, як Дія.
 170 Він до свого судна і не дотикав ся,
 Бо ему до серця туга підступила,
 Так ему Палада стала і сказала:
 »Мудрий Одисею, дивний Лавертенку!
 Чи вже-ж ви втічете у ріднюю землю,
 175 Спустивши на море кораблї снащенні?

Чи вже-ж ви на славу Троян та Пріяма
Кинете Єлену, за котору стільки
Ахеїв погибло далеко од роду?

Ні, не губи часу, іди до Ахеїв,

180 Кажного затримай тихими словами
І не дай тягнути кораблів у море. «

І пізнав він голос щирої Палади,
І пішов він живо, і скинув кирею,
І взяв її слідом Евриват Іхтацький.

185 А той пішов живо, найшов Гамемнона,
Взяв ціпок у него вічне некрущимий,
І пішов до суден мідяних ахейських.

Кого не здивав де, князя чи гетьмана,
Ставав перед кажним і розважно мовив:

190 »Чи-ж тобі не соромно боятись, небоже?
Оставай ся тута та других задержуй.

Іще ми не знаєм думок Атрієнка,

Може він питає і карати хоче;

Не всім було й чути, що казав на радї;

195 Коли-б не озлив ся, не наробив лиха,
Бо гнів бува сильний у царя народу;
Честь его од Дія і Дій его любить. «

А кого з народу находив крикливим,
Ціпком его тріпав і сердито мовив:

200 »Зупинись, небоже, та слухай ся других,
Що за тебе краці; ти слабий, безсиль-

[ний,

Невидний на бійці, незначний на радї;

Не всім нам Ахеям і царями бути;

Зле панів багато, хай один пан буде,

205 Хай один царь буде, кому вже Кроненко
Дав ціпок і право у нас царювати.»

І всіх зупинив він і знову на раду
З кораблів, з намітів кинули ся з криком,
Як ніби та хвиля ревучого моря.

210 Що в береги беть ся, море заглушає.

І всі посідали, місця позаймали,
Один не стихав лиш Хтерзит язикатий,
Що умів, бувало, бридкими словами
Без уму і встиду царів попрекати,

215 Щоб тільки Аргеїв до сміху дсвести.
Він був найпоганьший зі всіх під Ільо-
[ном,

Зівсім косоокий і кривий на ноги,
Горбатії плечі всунули ся в груди,
А голова клином, ще й рідковолоса.

220 Противніщий був він найбільше Ахиллу,
Та ще Одисею, бо за всіх ганьбив їх.
Тепер Гамемнона він почав ганьбити.
Ахеї і злились і гнівались тяжко,
А він Гамемнона на все горло лаяв:

225 »Чим ти, Атріенку не радий, не си-
[тий?

Наміти у тебе повнісенькі міді,
Много у намітах і дівчат добірних,
Що Ахеї дали, як города брали.

Чи ти йще бажаєш, щоб хто із Троянів

230 Приніс тобі викуп за сина з Ільону,
Котрого добуду чи я, чи хто другий?
Чи може ти знову хочеш молодиці,

Щоб з нею де небудь спати — обійма-
[тись ?

Не слід тобі, царю, зло робить Ахеям.

235 Діти ми плохії, баби не Ахеї!

Їдьмо ми до дому, а его оставмо

Надгороди брати; тоді він пізнає,

Чи нас ему треба, чи не треба може,

Він у нас зневажив самого Ахилла,

240 Він у его вирвав его надгороду.

Щастя твое, царю, що Ахилло смирний,

А твоя-б неправда остатною була.»

От так дорікав він царя Гамемнона,

Аж до его кинувсь Одисей премудрий,

245 І з під лоба глянув і сердито мовив:

»Хтерзите заїдний, крикуне горластий!

Стихни і не важ ся царів дорікати,

Бо ти найпоганьший з цілої громади,

Що враз з Атрієнком вийшла до Ільону.

250 Не тобі на радї про царя казати,

Погань говорити, поворот трубити.

Іще ми не знаєм, як буде в нас діло,

І чи зле, чи добре вернутись Ахеям.

Ганьбиш Атрієнка, царя Гамемнона,

255 Що ему Данаї много надавали,

І за те на радї его зневажаєш.

Но я тобі кажу, і то певне буде:

Почую іще раз, що ти будеш лаять,

Не будь в Одисея голови на плечах,

260 Не зовись я більше батьком Телемаха,

Як тебе не схоплю, не здеру одежі,

- Свити і сорочки, що встид закриває,
 А самого з плачем не пушу до суден
 Та ще і ціпком сим не пугну із ради.»
- 265 Мовив — і по спині ціпком его вдарив.
 І скорчив ся бридкий і бризнули сльози;
 І синяк червоний виступив на плечах
 Од ціпка тяжкого; і сів він і тряс ся
 І бридко поглядав і утирав сльози,
- 270 Аж тіі сумніі і тіі сміялись
 І один другому стиха промовляли:
 »О, добра не мало Одисей завдіяв,
 І раду радячи і війну ведучи;
 Но тепер зробив він найлучшее діло,
- 275 Що сего паскуду здержав од наруги.
 Серце его сміле більше не посміє
 Бридкими словами царів зневажати.»
 Так казали люди. І Одисей мудрий
 З ціпком підійняв ся; край его Палада
- 280 Кликуном обралась, всіх загамувала,
 Щоб задні й передні ахейські діти
 Вислухали мову і розум пізнали.
 І став він розумно мовити й казати:
 »Се вже, Атрієнку, здумали Ахеї
- 285 Перед цілим світом тебе осоромить.
 Вони занехали, що колись казали,
 Як люди з Аргеї в поход виступали.
 Казали повернуть, як Ільон добудуть,
 А тепер як діти, як тіі вдовиці,
- 290 В сльозах забажали до дому вернутись.
 Доволі е праці, можна забажати.

Другий через місяць по жінці занудить
 На судні весельнім, як его задержать
 Бурі зимовії та здутее море.

295 А ми тут пробули цілих девять років,
 Так тому й не диво, що тужать Ахеї
 Край кораблів гнутих. Но стидно нам

[далій

І дарма сидіти і дарма вертати.

Так уже пождімо, трохи потерпімо,

300 Щоб нам перевірить Калкасову правду,
 Бо ми добре знаєм, тай ви тому свідні,
 Кого обминули смертельнії Хири.

Вчора, позавчера, як судна ахейські

Збирались в Авліді на лихо Троянам,

305 І ми при криниці на бувванах божих
 Клади для безсмертних славнії приноси

Під явором пишним, де джерело било,

З'явило ся знамя. Дракон червонястий,

Страшний, мов Олимпський на світ его

[сплодив,

310 З під буввана виліз і скочив на явір.

Там горобинята малії сиділи

На самім вершечку, закритії листям ;

Горобинят вісім, а мати девята.

Дракон і поїв їх, пискунят маленьких.

315 Лігала ще мати, за дітьми тужила ;

Він схопив і тую за крило пійнявши.

Но тільки поїв він і стару і діток,

Як бог зробив диво із того Дракона :

Зараз его в камінь обернув Кроненко.

- 320 Ми тоді стояли, тільки дивувались,
 Но як тее диво вийшло під приноси,
 Так до нас і мовив Калхас божевільний:
 »Що-ж ви замовчали, чорняві Ахеї?
 Та-ж вам Дій премудрий з'явив своє
 [знамя,
- 325 Що пізно, не пізно, слава не загине.
 Як той поїв діток і заїв старую,
 Молоденьких вісім, а стару девятьу,
 Так і нам тут битись девять літ прий-
 [деть ся,
 А в десятій візьмем місто широченне.
- 330 Так він нам і мовив, так воно і сталось;
 Тепер оставайтесь, збруйнії Ахеї,
 Аж поки не візьмем Пріямове місто.«
 Сказав — і Аргеї страшно загукали
 І загули судна од гику Ахеїв;
- 335 Так вони хвалили мову Одисея.
 Аж от до них мовив Нестор Гериній-
 [ський:
 »Та се ми до лиха баємо як діти,
 Що їм і не в думці военная справа.
 І що-ж наші будуть клятви, обітницї?
- 340 З вогнем піде й рада і людська умова
 І зливи і руки і певнее слово.
 Стільки літ пробувши, сваримо ся тільки,
 А способу к ділу найти не находим.
 Ти в нас, Атріенку, добрий розум маеш,
- 345 Так ти і веди нас на грізнії бійки.
 А тії один, два, що мислять іначе,

- Тії хай щезають, а по їх не буде.
 Не пійдем в Аргею, поки не пізнаем;
 Вірна, чи невірна Діева ознака.
- 350 Бо Кроненко, кажу, дав таки ознаку.
 І коли на судна сідали Аргеї,
 Щоб Троянам нести і смерть і погибель,
 Він і справа блискав, добрий знак даючи.
 Так ніхто й не думав до дому вертати,
- 355 Не обнявши перше дівчини із Трої,
 Та не одплативши за муки Єлени.
 А хто забажає до дому вернутись,
 Так хай лиш візьметь ся за корабель чор-
 [ний,
 Він первий дістане смерти та загуби.
- 360 Радь же нами, царю, та слухай і других;
 Не за лишне буде, що й я тобі скажу.
 Поділи ти військо на семі, коліна,
 Збий семю з семею, коліно з коліном,
 І коли Ахеї на тебе пристануть,
- 365 Знатимеш, хто гірший і хто лучший буде,
 Бо усякий буде бити ся за себе.
 Знатимеш, що й міста не дає узяти:
 Чи божая воля, чи людська незмога.»
- В одвіт ему мовив Гамемнон володарь:
- 370 »Лучший ти на радї всіх синів ахейських!
 Коли-б Дій, Палада та Аполон дали
 Таких хоч десяток порадних Ахеїв,
 Давно би пропало Прямове місто,
 Взятє і обдерте нашими руками.
375. Но сам Дій Кроненко завдав мені горя,

- Справив на незгоди та на суперечки.
 Я отсе й Ахилла за дівчину бранку
 Словами зневажив; я всему виною.
 Но як ми зійдемося, тоді безпремінно
 380 Лихая погибель на Трою нападе.
 Так тепер до бою ідїть: попоїште,
 Та поостріть клюги, щити обдивіть ся,
 Дайте попоїсти коням бистроногим,
 Телїжки поправте, та вже памятайте;
 385 Щоб весь день оддатись страшному
 [Ярію:
 Бо тоді спочинку нї краплї не буде,
 Хиба ніч наступить і злість загамує:
 Спотїе і ремінь на грудях од щиту,
 Зімліють і руки на ратищу твому,
 390 Спотїе і вінь твій телїжку везучи.
 А кого побачу поодаль од бою,
 Що буде ховатись край суден вінчастих,
 Тому не минути собак, або птахів.»
 Мовив — і Аргеї сильно загукали,
 395 Мов хвиля на прирві, як Нот її двигне
 На дикую скелю, що вічне у хвилі,
 Звідки вітри буйні на ню не подують.
 Встали і снували міже кораблями,
 Топили в намітах і їли обїди,
 400 І кожний молив ся богам віковічним,
 Щоб смерти позбутись та вдару Ярія.
 І сам Гамемнон царь приносив Кроненку
 Вола пяти ровів, жирнішого в стадї,
 І скликав найстарших, найлучших Ахеїв,

- 405 Нестора з початку, потім Ідоменя,
 Потім двох Аянтів і сина Тедея,
 Потім Одисея мудрого, мов Дія.
 А Менелай хоробрый прийшов і без зову,
 Бо знав увесь клопіт братового серця.
- 410 Кругом вола стали, зливи підійняли,
 І з ними молячись, Гамемвон промовив:
 »І сильний і славний Дію Хмароходе!
 Хай не зайде сонце і мрака не впаде,
 Поки двір Прямів не оберну в попід,
- 415 Поки его брами вогнем не попаляю,
 Не роспорю броні в Ектора на грудях,
 Мідею кружкою, та многих з дружини
 Не положу гризти землю сировую.«
 Мовив — та Кроненко не вгараздив
 [мови,
- 420 Прийняв ніби дари, а праці не збавив.
 А ті помолившись зливи позливали,
 Завернули вязи, убили, обдерли,
 Одрізали стегна, тлуцею покрили,
 У двое зложивши, сирівцем поклали,
- 425 Усе підпалили сухими скіпками,
 А нутро пробивши Іквесту оддали,
 І як стегна зникли і нутро розпалось,
 Посікли й останки, на рожни побрали,
 Попекли дотепно, усе повиймали,
- 430 І по тії праці обід спорадили.
 І їм на обіді нічого не бракло.
 Коли-ж п'ятя й їдло все було спожито,
 Нестор Геринійський почав своє слово:

»Славний Атрієнку, царю Гамемноне!

- 435 Ніколи і часу тратити даремне,
 І те одкладати, що боги судили;
 Вели викликати кликунам ахейським,
 Щоб народ збирався коло суден чорних,
 А ми всі підемо по стану ахейським,
 440 Щоб живо збудити грізного Ярія.»

Гамемнон володарь ему не перечив,
 І зараз покликав кликунів горластих,
 Скликати до бою патлатих Ахеїв.
 І ті скликали, а ті збирались,

- 445 Славні отамани кругом Атрієнка.
 Двигнула ся також і з ними Палада
 З дорогим, нетлінним і безсмертним зна-
 [мам,

Що з его сто китях золотих одвисло.
 Всі на диво звиті, каждая в сто приносів.

- 450 З ним вона ходила по війську ахейським,
 І йти підмовляла і кожному в серце
 Сили додавала до війни та бійки,
 І стало їм битись далеко миліще,
 Ніж плисти на суднах до рідного краю.

- 455 Як вогонь голодний на чорних вер-
 [шинах

Палить ліс великий і сьє далеко,
 Так і бляск од міді при поруху війська
 Сяючи в повітрі, доходив до неба.

- Мов стада великі птахів перельотних,
 460 Мов журавлі, гуси, лебеді шиясті
 В азійські долині на джерелах Кайстра,

- Сюда й тудя вючись тріпають крилами,
Кричать до сидючих і глушать долину,
Так стаї народу з кораблів, з намітів
- 465 Висипали разом в долину Скамандрську
І під ними й кіньми земля гремотіла.
І стілько їх стало в долині Скамандрські,
Скілько листу й цвігу весною буває.
- Як мухи без ліку цілими роями
- 470 Літають весною по хліву пастушнім,
Коли по дійницях молоко збирають,
Стілько на Троянів стало серед поля
Патлатих Ахеїв, готових до бою.
- Як козарі добрі жваво розбирають
- 475 Козині отари, як вони зібють ся,
То так отамани сюда й тудя вились
І строїли строї. Із них Гамемнон царь
Головою й видом подібний до Дія,
Сганом до Ярія, грудьми до Посида.
- 480 Як бугай у стаді кращий між волами,
Бо до его в стаді горнуть ся телиці,
Так і Атрієнка волив Дій сегодня
Поставити лучшим із лучших гетьманів.
- Скажіть мені правду, Олимпській Співи,
- 485 Бо ви істе всюди і знаєте все ви,
А ми тільки чуем, а знати — не знаєм,
Які у Данаїв були отамани,
Бо черні не скажу і не передічу,
Хоч би десять уст мав і десять язиків
- 490 І голос невтомний і мідяне серце.
Як ви, Дія дочка, Олимпській Співи,

Не скажете самі, хто був під Ільоном,
Я лиш про гетьманів, та кораблі скажу.

- Минелій і Лиїт, Аркезил, Прохтинір
495 І Клоній — то були гетьмани Віотів,
Що в Ирї жили, в кам'яні Авлідї,
У Схинї і Сколі, в лїснїм Етивонї
У Хтеспї, Греї, в пільнїм Микалісї,
Що край Арми жили, Илеззя, Ерихтри,
500 Що жили в Ельонї, Ілі, Петеонї,
В Окалі й Медеї, у славному місті,
В Копах і Евтризі, в голубїй Хтиевї,
Що жили в Хоронї, в пільному Алярті,
Що були в Платеї, що в Глисанті жили,
505 Що були в Підхтивах, у славному місті,
Та святїм Онхистї з гаєм Посидїя.
Що в виннї Арнї, та в Мідїї жили,
Та в святїй Нїевї і край Анхтидону.
Їх одних там було пять десятків суден,
510 І в кожному судні сто двадцять Віотів.
Славних Асплидонян, Минських Орхо-
[менян,
Вели Яріенки, Аскалах і Яльмен,
Що їх Астіоха в Антора Азенка
Дівчиною мала, у терем зайшовши,
515 Та з Ярієм сильним крадькома обняв-
[шись;
І з ними йшло разом три десятки суден.
Діти Навуленка, Іхвита старого,
Схедїй з Епистрохвом вели Хвокіянів,
Що жили в Киприсї, в кам'яні Пихтонї

- 520 У святії Крисї, Давлідї, Панонї,
 Що в Анеморїї та Ямполї жили,
 Та ще над рікою, над Кихвисом жили
 І над Лелеяном — Кихвисовим стоком.
 І з ними йшло разом сорок суден чор-
 [них,
- 525 І вони вдвох разом вели Хвокіянів
 І займали місто з ліва од Віотів.
 В Локрів отаманив Аянт Оіленко,
 Менший од Аянта Теламонїєнка,
 Бо був тонкогрудий і малого зросту,
- 530 Но в ратищі первий поміже Ахеїв.
 Се були із Кини, Опонта, Каляра,
 Із Виси і Скархи і славних Авгеїв,
 Із Тархи й Хторони, з над жерел Во-
 [агру ;
- І з ним ішло разом сорок суден Локрів,
- 535 Усе тих, що жили по той бік Еввії.
 А славних Авантів, що жили в Еввії,
 В Халкідї, Іретрі і в винні Гетеї,
 У Дїєвім місті приморським Кирихтї,
 Що були в Каристї, та жили у Стирі,
- 540 Вів син Халкедонтів, Ярієва дізка,
 Славний Елехвинір, отаман Авантів.
 З ним ішли Аванти із заду патлаті,
 Завзяті і вдатні легкими колами
 На ворога грудях бронї пробивати.
- 545 І з ними йшло разом сорок суден чорних.
 Тих, що із Ахтинів, із славного міста.
 Царя Ерехтвія, що его Палада

Ахтинська кормила, а Руга родила
 І в багатім храмі ахтинськім поклала,
 550 Де чури ахейські, як годи минають,
 Вівцями й волами благають богиню.
 Тих вів Петееенко, Менествій хоробрий,
 Що в світі не було рівного до его
 І строїти коней і ставити військо,
 555 Один тільки Нестор, і то, що старіщий.
 За ним ішло разом пять десятків суден.
 Аянт з Саламину вів дванадцять суден
 (І він їх поставив край рядів ахтин-

[ських).

У тих, що із Аргу, кренкого Тиринхта,
 560 Ерміони й Азини з глибоким лиманом,
 З Тризини, Івони, винного Йпидавру,
 З Егини, Масити — в сих дітей ахей-

[ських

Один отаманив, Дивомид хоробрий
 Разом із Ственелом, сином Капанія,
 565 Та із Евривалом до богів подібним,
 Сином Минестія, внуком Талайона.
 Но первим у них був Дивомид хоробрий,
 І з ним ішло разом вісімдесять суден.

У тих, що з Микини, багатого міста,
 570 З славного Коринхту, багатих Клеонів,
 Що жили у Орні, у Арихтиреї
 І у Сикивонї, де царував Адрист,
 І в Іпериссеї і у Іюноссеї,
 І були в Пеллинї, і жили в Есії
 575 Но цілому взморю і коло Елики,

Тих сто суден було в царя Гамемнона;
 З ним було найбільше найлучшого люду,
 І сам був одітий блискучою мідю,
 Гордий, що усіх він замагав собою,
 590 Бо і сам був лучший і много мав вій-
 [ська.

А у тих, що жили у Лакедемоні,
 У Хварі та Спарті та в голубі Месі,
 У Врисії жили, в веселих Авгіях,
 Що були в Амиклі та Елі приморським,
 585 Що жили в Лалії і кругом Ітилу,
 В тих шістьдесять суден вів Менелай
 [храбрый,

Брат Агамемнонів окреме од него.
 Він ішов особно в надії на силу,
 І строїв до бою: більше всіх бажав він
 590 Одплатить за муки та сльози Єлени.

Тими, що із Пилу, Хтрію та Арини,
 Із броду з Алхвію та славного Ену,
 Із Кипарисенту та з Амхивгенії,
 Із Птелею й Елу та з Дорів, де Співи
 595 Одійняли голос в Хтрійського Хтамира,
 Як ішов з Іхтали од царя Еврита, —
 Бо він похваляв ся, що нехай співають
 І Дієві Співи, так він переможе;
 А вони й озлились і світ погасили,
 600 Щоб ему не грати, пісень не співати, —
 Сими отаманив Нестор Геринійський,
 І з ним ішло разом девятьдесять суден,
 Тих, що з Аркадії, з під гори Килини

- Із могил Епита — все народ храбрений,
 605 І тих, що із Хвеню та із Орхомену,
 І що жили в Рині, Страті і Ениспі,
 Що були в Тегеї та у Мантинеї,
 Що жили в Сгимхвалі та у Парасії,
 Тих шістьдесять суден правив Агапинір
 610 Славний Анкієнко; і в кожному судні
 Все були Аркадці жваві до бою.
 А судна весельні плисти через море
 Дав сам Атрієнко, Гамемнон володарь,
 Бо діла морського вони не знавали.
 615 У тих, що з Вуправу і в тих, що з Ілїди,
 У всіх, які жили в Ірмині й Миренні,
 По горі Олені та горбі Алисі —
 У тих тоді було штири отамани.
 В кожного з Епеїв десять суден було
 620 І одні вів судна Амхвимах і Хталпій,
 Один Ктеатенко, другий Евритенко;
 Другії вів судна Діор Амаринків,
 А четверті судна Поликсин хоробрий,
 Син Агаственія, царя Авгієнка.
 625 А ті, що з Дулиху, з виспів Ехинай-
 [ських,
 Що жили за морем супротив Ілїди,
 Ті були у Мега, Хвильового сина,
 Що Хвиль Дію милий сплотив у Дулисі,
 Як утік озлившись на рідного батька, —
 630 І з ним ішло разом сорок суден чорних.
 Одисей гетьманив у щирих Кехвалян,
 Що жили в Іхтаці, в лісному Нириті,

В камяні Егліні та у Крокилі,
 Що були в Закинхті і Сам оселяли,
 635 Що жили в Іпирі і против Іпиру.
 В них Одисей радив, до Дія подібний,
 І з ним ішло двадцять суден краснобо-
 [ких.

Хтовай Андременко радив у Етолів,
 Що жили в Плевроні, Олені, Пилині,
 640 Приморські Халкиді і у Калидоні.
 Бо дітей не стало в старого Інія,
 І его не стало і Мельягир помер,
 Так ему й припало радити в Етолів, —
 І з ним ішло разом сорок суден чорних.

645 Ідомень хоробрий отаманив в Критів,
 Що жили у Кносі, крєккі Гортині,
 Ликті та Милиті та в білім Ликасті,
 У Хвесті та в Риті, городах заможних,
 І в тих, які жили в Криті стогороднім.
 650 У тих отаманив Ідомень хоробрий,
 Та Мирьон подібний до бога Еявала.
 З ними ішло разом вісімдесять суден.

Славний та величний Тлиподем Ираклів
 Вивів девять суден з Роду, Родіанів,
 655 Що жили у Роді трома племенами,
 У Лиді, Йилизі, та в білі Камирі.
 У них отаманив Тлиподем хоробрий,
 Що его Ираклу сплodiла Астьяха,
 Взятая з Ехвири, з річки Селлиента,
 660 Тоді як громив він міста отаманські.
 Тлиподем, як тільки виріс у будинках,

Убив несподівно батькового дядька,
 Арієву жилку, старого Ликимна.
 І живо збив судна, назбирав охочих.
 665 Тай пішов у море, бо на его встали
 І сини і внуки сильного Иракла;
 І звідав він горя, і прибув до Роду.
 Там вони й осіли трома племенами,
 І злюбив їх батько і божий і людський,
 670 І всяке багатство злив на них Кроненко.
 Нирій вів із Сими три кораблі рівних,
 Нирій син Аглаї і царя Харона.
 І сам був по собі лучший із Данаїв,
 Що прийшли до Трої, окрім Пилієнка,
 675 Та тільки слабий був, і мав війська
 [мало.

Тими, що з Нисиру, Крапахту та Касу,
 З Конів Еврипильських, з Калидонських
 [веспів,
 Тими заправляли Хвидип із Антихвом,
 Два сина Хтесала, царя Иракленка;
 680 І з ними йшло разом цілих тридцять
 [суден.

Тепер тих, що жили в пелазькому
 [Арзі,
 Що жили у Алї, Алопі, Трихинї,
 Що жили у Хветї жіночі Елладї,
 Всїх тих Мирмидонів, Елинів, Ахеїв
 685 Пять десятків суден були у Ахилла;
 Но вони не дбали за славную бійку,
 Бо нікому було строї їх водити.

Ахил бистроногий сидів коло суден
 В злості за дівчину, Врисівну хорошу,
 690 Бо її не легко взяв він із Лирнису;
 Він розбив за нею і Лирнис і Хтиву,
 І згубив Минйта, та ще й Епистрохва,
 Синів Евинія, царя Селипенка.

Через те й сидів він та живо він вста-

695 Тих, що у Хвилаці та в Пирасі жили
 В Димитринім краю, овечім Ітоні;
 В приморськім Антроні і травнім Пте-

Тих вів Протесилай, поки ще був жи-
 Тих вів Протесилай, поки ще був жи-
 [не.
 [лей,
 [вий;

Та вже він покрив ся чорною землею,
 700 Кинув у Хвилаці зажуryanу жінку
 І хату безверху. Єго вбив Дарданин,
 Як тільки він скочив з корабля на зем-

Правда, вони мали другого гетьмана,
 Радив їх Подаркій, Арієва лізка,

705 Рідній син Іхвикла, владаря Хвилаки,
 І рідній, молодший брат Протесилая;
 Но брат Протесилай був старший і
 [кращий

І військо хоч мало свого отамана,
 А все-ж сумувало за ним, за хоробрим;
 710 І з ним ішло разом сорок суден чорних.

У тих, що із Хвери, з озера Вивиди,
 З Виви, Ілахвири, славного Яголку,

В тих одинадцять суден були у Евми-
[ла,

Що его Адмиту сплodiла Алкiста,

715 Одна iз найкращих Пилiєвих дочок.

У тих, що з Михтони та iз Хтавма-
[кiї,

З мiста Мелевiї та iз Олизону,

Тих сiм суден було в стрiльця Хви-

[локтита

І в кожному суднi плило по пiвсотнi,

720 Що вiдали добре бити ся на луках;

Но сам вiн на виспi лежав у недузi,

Там его на Лимнi Ахеї й лишили:

Его змiя люта тяжко укусила,

Там вiн i остав ся. Но живо Аргеї

725 Згадають край суден царя Хвилоктита.

Теперь у них другий гетьман отаманив;

У них отаманив Медон Оiленко,

Що сплodiла Рина од князя Оiла.

У тих, що iз Трики, з горної Іхтоми,

730 З города Еврита та iз Іхалiї,

У тих порадили сини Асклепiя:

Знахур Подалирiй i знахур Махавон,

І з ними йшло разом цiлих тридцять

[суден.

У тих, що з Ормену, з рiчки Іперiї,

735 І в тих, що з Астеру та з горбiв Ти-

[танських,

У тих отаманив Еврипил Евемнiв,

І з ним йшло разом сорок суден чорних.

- У тих, що в Аргисі та в Гиртоні
 [жили,
 В Оркті, та Ілоні, та Оловоссоні,
 740 У тих отаманив Поліпит хоробрий.
 Его Періхтою, Дієвому сину,
 Славна Іпподама тогді породила,
 Як саме він Хвирям догодив мохнатим
 І загнав їх з Пилу до самих Ехтиків.
 745 З ним був і Левонтій, Арієва жилка,
 Рідний син Корона і унук Кенія,
 І з ним ішло разом сорок суден чорних.
 Гуній вів із Кихви двадцять і два
 [судна:
 З ним ішли Енвини і храбрі Череви,
 750 Що строїли доми на зимні Додоні,
 А ниви орали понад Титарисом,
 Що воду погожу в Пиней виливає,
 Но з его водою свої не мішає,
 А поверх по ему як масло стікає,
 755 Бо він витікає з закліятого Стиґа.
 Прохтой Тенхтриденко радив у Магні-
 [тів,
 Що жили в Пинії, та в ліснім Цилії;
 У них отаманив Прохтой перельотній,
 І з ним ішло разом сорок суден чорних.
 760 Се були гетьмани і князі Данайські.
 Скажи-ж тепер, Співо, хто там був най-
 [кращий
 І з людей і з коней в війську Атрі-
 [енка?

- Из коней найкращі коні в Хвиритенка,
 Евмил поганяв їх. Бистрії як птахи,
 765 Одних літ і масті і рівної спини.
 Їх сам Сріблелукий випає у Пирії, —
 Обидві кобили звичнії до бою.
 А з людей найкращий за гніву Ахилла
 Аянт Телямовів. Бо той був ще лучший,
 770 Тай кращі коні були в Пиліенка.
 Но він сидів дарма при кораблях чор-
 [них,
 В злості на Тріенка, царя Гамемнона,
 І військо над морем то кругами гралось,
 То стріли пускало, то з лука ціляло,
 775 І коні їх кожний при свої теліжці,
 Щіпали латаччя та ряску болотню,
 А теліжки кріті стояли в намітах,
 І їх господарі ждучи отамана
 Ходили, снували і не воювались.
 780 Мов вогонь по ниві військо полило
 [ся,
 Земля застогнала, мов Дій роз'ярив ся,
 І бив у Аримах землю край Тихвоя
 Де, кажуть, Тихвоя осталась постеля;
 Так під їх ногами земля гремотіла,
 785 І так вони швидко поле пробігали.
 Аж тут і в Троянам Радуга злетіла
 Од самого Дія з вістею лихою;
 Вони у Пріяма раду порадили
 І всі позбирались, старії й малії;
 790 Перед ними й стала Радуга летюча

- В постаті Полити, Пріям'вого сина,
 Що певний на ноги чатував Троянів
 І з верху могили старого Есвита
 Виглядав Ахеїв, коли вони ринуть.
- 795 Так за него ставши Радуга й сказала:
 »Та все бо ти, діду, балакати любиш.
 Ніби час спокійний, а там бійка в полі!
 І не раз бував я на бійках завзятих,
 Но стільки я війська не бачив ніколи.
- 800 Як листя по лісі, як пісок по морю,
 Стільки їх пустилось місто воювати.
 Екторе! до тебе мову обертаю.
 В Пріямовім місті много побратимів,
 Один од другого мовою одрізних;
- 805 Так повели зараз, хто в них отаманить,
 Хай веде на поле і до бою ставить.»
 Сказала — і Ектор пізнав її голос.
 Рада закінчилась; військо до оружа;
 Брами одчинились; люди повалили
- 810 І піші і конні; став великий гомін.
 Край міста в долині стояла могила,
 Край неї дорога і звідси і звідти;
 Єго смертні люди Ватією звали,
 А безсмертні гробом жвавої Мирини;
- 815 Там стали Трояни і їх побратими.
 Троян вів на бійку Ектор шеломен-
 [ний,
 Славний Пріяменко; з ним було най-
 [більше
 Найкращого люду здатного до бою.

Дарданів вів славний Еней Анхизенко,
 820 Що его Анхизу сплodiла Урода,
 На вершині Іди з смертним обійнявшись;
 І з ним було разом два Антиноренка,
 Архелох з Акамом, свідомії в бійці.

У тих, що в Зелії і край Іди жили
 825 І чорную воду пили із Есипу,
 У тих отаманив Пандар Ликавонів,
 Що ему дав лука Аполлон стострілий.

А тих, що з Адристи та з Апесу були,
 І з Пілії були та з гори Тиреї.
 830 Тих вів із Адристом Амхвій тонкогру-
 [дий.

Два сини Мерона, віщуна з Перкоти,
 Що лучше всіх відав, тай дітям не ра-
 [див

На бійку ходити, но віри не няли,
 Бо Хври вели їх до чорної смерти.

835 У тих, що в Перкоті та в Практії
 [жили,

В Систі та Авиді та дивні Арисві,
 У тих отаманив Азій Іртаченко,
 Що его величні та пишні коні
 Принесли з Арисви, з річки Селиенту.

840 Іппохтой вів збори ратників Пелазгів,
 Самих тих, що жили в родючі Лариссі;
 Їх вели Ярійці Іппохтой і Пихій,
 Два сини Пелазга, Лихта Тевтаменка.

Хтриків поряджали Акамай і Пірій,
 845 Усіх які жили понад Елеспонтом.

В Киконів хоробрих один отаманив
Ехвим, син Тризина, славного Кеєнка.

Пирехмій хоробрий пораждав Певонів,
Що вийшли з Амиду і з річки Азія,
850 Що впоєє землю гожою водою.

Пилемен завзятий радив Пахлагонів,
Що жили в Екетах, де дикіі мули,
Що були в Киторі, що жили в Сидамі,
Що мали оселі край річки Пархтену,
855 В Кромні, Егіялі і на Ерихтинах.

Епістрох і Одій вели Ализонів,
Що прийшли з Аліди, де родить ся срі-
[бло.

А Мизів вів Хтомій та ворожбит Енном,
Но чорної Хиря не втік ворожбою:
860 Він од Еяченка погиб на потоці,
Де й других Троянів не мало погибло.

Хригів доглядали Хворкій та Асканій
І обидва тяжко палали до бійки.

Антих і Менествій, сини Талемена,
865 Й озера Гигеї радили Мионів,
Радили Мионів, що були із Тмолу.

Настій отаманив в Карів чужомовних,
Що жили в Милиті та по лісах Хтвир-
[ських,

По ріці Меандрі, по горах Микальських;
870 У них отаманив Амхимах і Настій.
Амхимах і Настій, діти Номіона,
Що в злоті виходив на бійку як дівка;
Но згуби лихої злото не скупило,

Він од Еяченка погиб на потоці,
875 А все его злото Ахиллу дісталось.

Сарпидон із Главком радили Ликіян,
Що вийшли з Ликії, з бездонного Ксан-
[тву.

ТКАНЬ.

На первій сході Парій, чи то Олександр, визиває до бою найхрабрішого з Ахеїв, но тільки побачив, що з Ахеїв вийшов Менелай на его, спадає із духу і з поля втікає (1—37). Трохи погодивши зважуєть ся знову стать на поединок з царем Менеласм і війну кінчити; Менелай не одрікаєть ся, а тільки просить, щоби їх умова була закріплена Пріямом (38—110). Військо іздіймає збрую, з обох боків готвлять ся дари святії; тим часом Єлена старому Пріяму й старшині троянські показує з бапти на ближньому полі ахейських отаманів (111—244). Покликаний Пріям одходить з Антипором і старим звичаєм скріпляє умову, що хто переможе, той матиме Єлену і всі її скарби, Ахеї-ж до того ще матимуть окуп з троянського люду (245—301). По одході Пріяма Менелай і Парій готвлять ся к бою, стають на вимірянім місті і Менелай перемагає; но Парія живо підхоплює Врода, односить до дому (302—382) і зараз приводить до его Єлену, котора з початку его попрєкає, а потому в ласку до себе приймає (383—448). Менелай даремне Парія шукає і Гамемнон гордо требує в Троянів викону умови (449—461).

Збірка третя.

Присяга. Огляд зі стін. Посидинок Олександра
з Менеласом.

- Тільки що до строю військо поставало,
Трояни мов птахи кинули ся з криком;
Такий крик буває в журавлів під небом,
Як вони минувши бурю й непогоду
- 5 З криком пролітають хвилі Окіяну,
Несучи погибель карликам маленьким,
І на них з повітря разом упадають.
Но сильні Ахеї тихо виступали
І палали сильно брат за брата стати.
- 10 Як Нот, коли гори туманом укрив
Чабану немилим, а злодію милим,
І ти тільки й бачиш, як камінем кинуть,
Такая тьма стала під ногами війська,
І так воно швидко поле пробігало.
- 15 Тільки одні к другим близько підсту-
пили.
Із Троянів первий вийшов Олександр
У пардові шкурі, із мечем і луком.
У руках держав він два ратища мідних
І стрясав і кликав лучшего з Аргеїв
- 20 Против его вийти, бійкою побитись.
І тільки побачив Менелай хоробрий,
Що він так поважно виступав із строю,
Зрадів ніби лев той, що найде поживу,
Що пійме оленя або козу дику

- 25 І дере голодний, хоч би его гнали
 І люті собаки і жваві молодці.
 Оттак Менелай той зрадів Олександром.
 »Тепер я, подумав, ворогу одячу!«
 І враз із теліжки скочив із оружан,
- 30 Но тільки побачив красний Олександр
 [дер,
 Що сей показав ся, — враз підупав ду-
 [хом
 І счез у дружині тікаючи смерти.
 Мов той подорожний, що де над скалою
 Дракона побачить — здригне усім тілом.
- 35 І разом одскочить, і тварь его блідне, —
 Так живо одскочив до своїх Троянів
 Красний Олександр перед Менелаєм.
 Аж поглянув Ектор тай почав соромить:
 »Парію облудний, зраднику жіночий,
- 40 Щоб ти не родив-ся, згинув, не женив ся!
 Я сего бажав би і се лучше було-б,
 Авіж стати людям соромом та сміхом.
 А се-ж то Ахеї сміяти ся будуть!
 Хоробрий він, скажуть на лице дивлю-
 [чись,
- 45 А в его у серці ні сили, ні волі.
 Не ти-ж мов хоробрий на кораблях би-
 [стрих
 Перепливав море, набирав дружину,
 Зводив чужоземців, і взяв молодицю
 З далекого краю, в хороброго люду,
- 50 Батькові, народу й городу на горе,

Ворогам на радість, а собі на сором?

Чого-ж ти боїш ся тепер Менелая?

А знав би ти добре, чия в тебе жінка,

Не спасла-б ні ліра, ні дари Уроди.

55 Ні тварь, ні волося — як би ти валив ся!

Смирні і Трояни, а то й вони-б дали

Камяну сорочку за твої злі вчинки.»

Аж до его мовив красний Олександр:

»Екторе! ти можеш мене попрекати,

60 Серце твоє кепке як тая сокира,

Що в дерево страгне і завдає хисту,

Коли тесля ею корабель буде;

Така в твоїх грудях завзятая сила.

Но дарами Вроди попрекати не можеш;

65 Всякі дари божі треба шанувати,

Бо по свої волі ніхто їх не має.

А коли ти хочеш, щоб я таки бив ся,

Так хай собі сядуть Трояне й Ахеї,

Та позволять тільки мені з Менелаєм

70 Битись за Єлену і всі її скарби.

І хто з нас поборе і верх буде мати,

Той до себе візьме і скарби і жінку,

А ви присягнувши на спокій і дружбу,

Жийте собі в Трої, а ті нехай ідуть

75 В конную Аргею, в Ахею жіночу.»

Почув тее Ектор — і зрадів од мови,

Став по середині, взяв ратище боком.

Упер у Троянів — і вони спинились.

Тим часом Ахеї луки натягали,

80 Стріли налучали, камінням кидали,

Аж поки не крикнув Гамемнон володарь:

»Стійте! не кидайте, храбрїї Ахеї,
Бо здаеть ся, Ектор щось мовити хоче.«

Крикнув — і Ахеї стали й перестали.

85 І Ектор промовив до одних і других:

»Трояне й Ахеї! учуйте ви мову
Того Олександра, що з его вся бійка.
Він усіх нас просить, Троян і Ахеїв,
Положити зброю на землю родючу,

90 А позволить тільки ему з Менелаем

Битись за Єлену і всі її скарби;
І хто з них поборе і верх буде мати,
То до себе візьме і скарби і жінку,
А ми присягнемо на спокій і дружбу«.

95 Мовив — і все військо на тее мов-

[чало,

Аж до них промовив Менелай хоробрий:

»Вчуйте-ж і мене ви! Много менї горя,
Но хай помирять ся Трояне й Ахеї,
Бо й вони не мало горя перенесли,

100 Як ми з Олександром почали незгоду.

Кому з нас судилось — нехай помирає,
А ви помирїть ся. Ви Трояне дайте
Чорную ягницю і біле ягнятко
Для Землі і Сонця; а ми дамо Дію.

105 Та скажіть Пріяму, хай сам покленеть ся,

Бо его всі діти зрадніі й не вірні,
Щоб із них которий клятви не зневажив.
В молодого хлопця усі думки хибкі,
А старий розсудить задне і передне,

110 Щоб одним і другим було як найлучше.»

Мовив — і зраділи Ахеї й Трояне,
Раді спочити од тяжкої бійки.

Зупинили коней, з коней позлізали,
Зброю поздймали, коло себе склали,

115 Мало міже ними й поля оставалось.

Ектор кликунів двох одіслав до міста
Ягнят пару взяти та Пріяма звати,
А Гамемнон сильний повелів Талхтиву
До суден побігти барана принести;

120 І він не перечав царю Гамемнону.

Аж там до Єлени Радуга злетіла
В постаті зовиці її Лаодики,

Жінки Єликавна Антинорієнка,

Найкращої дочки Пріяма старого.

125 Вона — у світлиці хустку вишивала.

Червону, подвійну, вишивала бійки

Мідяних Ахеїв і Троянів конних,

Що їх через нюю війна погубила.

Так Радуга стала і її сказала:

130 »Ходи лишень, мила, та поглянь на

[диво

В мідяних Ахеїв та Троянів конних!

Кинули ся було одві против других

На чистому полі бійку розпочати,

А тепер затихли, бійку занехали,

135 Над щитами стали, ратища вкопали;

Тільки Олександр з ярим Менелаем

Хочуть із за тебе ратищами битись;

І хто з них поборе, той тебе і візьме.»

Мовила — і в серці пам'ять пробу-
[дила

- 140 За першого мужа, місто і родину.
І вона залилась дрібними сльозами
І в білі намітці вийшла із терему;
Та не сама вийшла, вийшли і служанки:
Ехтра Питехтівна і красна Климена,
145 І живо пустились до скейської брами.
Аж Пріям і Пантей, Хтимитій і Лам-
[пій,
Клитій й Ікетавон — Арієва лізка,
Укалег, Антинор, мудреці старії,
Давно вже сиділи на скейській брамі.
150 А старії, звісно, до бою не дужі,
За то до розмови мов стрекоти тії,
Що сидячи в лісі стрекотом стрекочуть.
Так воно на брамі і ті отамани:
Вглянули Єлену, що на башту сходить,
155 І один до других стали говорити:
»Не див, що Трояне і славні Ахеї
За сю молодицю стільки ліг бідують, —
Се-ж бо настояща богиня безсмертна!
Но хай вона їде із свою красою,
160 Щоби нам та дітям лиха не терпіти.«
Аж Пріям Єлену став до себе звати:
»Ходи, мила дочко, та сядь коло мене!
Там і муж твій первий, і рідня і близь-
[кі —
Ти мені не винна, боги мені винні,
165 Що вони Ахеїв на мене підняли.

Як ти назвеш того високого ростом,
 Що то за Ахеєць пишний та величний?
 Багато є других вищих головою,
 Но краса такої і такого виду

170 Нігде не видати: до царя подібний.»

Єму і сказала дивная Єлена:

»Свекоре мій милий, сильний і поваж-
 [ний!

Лучше-б я пропала, як мала із сином
 Твоїм утікати, терем покидати,

175 Дитину малую, братів і родину!

А тепер я мушу у печалі сквіти!

Скажу я за того, за кого питаєш:

То сам Атрієнко, Гамемнон володарь;

Він і царь могучий і борець хоробрий,

180 І мені, псовиді, приходять ся дівер.»

Старий здивував ся і голосно мовив:

»Щастя тобі в світі, царю Атрієнку,

Що так много в тебе ахейського люду,

Заходив колись я в винную Хверигу,

185 І бачив не мало хверизьського війська.

У князя Отрія і князя Мигдона,

Як воно стояло по ріці Сангарі —

Бо тоді і я був у них побратимом,

Як на них напали жінки Амазонки, —

190 Но й тих було менше, як тепер Ахеїв.»

Старий запитав ся і про Одисея:

»Скажи-ж, моя доню, хто там такий дру-

[гий,

Головою менший, як царь Атрієнко,

- Но плечима ширший і грудьми видніщий?
- 195 Оружа у него на землі родючі,
А сам він обходить ряди військовії,
Мов часами в полі баран целехатий
Обхождає стадо біленьких овечок.»
Єму і сказала дивная Єлена :
- 200 »А се Одисей той, мудрий Лавертенко,
Що зріс у Іхтаці, в землі кам'янисті;
Він і хитрий тяжко і до мови здатний.»
Аж до неї мовив Антинор премудрий:
»Що правду, то правду кажеш, молоді-
[це.
- 205 Був у нас недавно Одисей премудрий
В послах із за тебе з ярим Менелаєм;
Я і угощав їх і приймав у себе,
І пізнав їх звичай і до мови здатність,
Як вони бували у Троян на раді;
- 210 Стоячи був кращий Менелай плечистий.
А сидячи кращий Одисей премудрий.
Но як вони слово до всіх говорили,
То Менелай, було, говорив не много,
Коротко і сильно — не був пустомелем,
- 215 Ані баламутом, хоч був і молодшим.
А Одисей мовить, то стане бувало,
Вдивить ся до низу, очи в землю вту-
[пить,
Ціпком не порушить ні в верх, ні до низу,
Держить нерухомо, ніби незвичайний.
- 220 Подумав би инший — не смілий, не
[мудрий!

Но як піjde голос із грудей широких,
 То з уст его мова сипала ся снігом.
 Ніхто Одисея не міг переспорить,
 І ми з его виду вже не дивувались.»

225 В трете — про Аянта старий запи-
 [тав ся :

»Що-ж то за Ахеїць сильний та висо-
 [кий,
 Первий із Аргеїв плечми й головою?»

Ему і сказала дивная Єлена :

»Се Аянт могучий, ахейська опора.

230 А там коло Критян стоїть Ідомейї
 І навколо него критські отамани.

Менелай, бувало, приймав его в себе,
 Коли він із Криту до его заходив.

Бачу я і других чорнявих Ахеїв,

235 І всіх би пізнала, на імя назвала.

Не бачу я тільки ще двох отаманів :

Кастора візницї та ще Полидевка,
 Що одна їх мати моя породила ;

Чи вони не вийшли із Лакедемону,

240 Чи може і вийшли на кораблях чорних,

Та не хотять тільки бою починати,

Ховаючись стиду та сорому мого?»

А земля холодна давно вже їх вкрила
 У Лакедемонї, у рідному краю.

245 Кликуни вже несли містом для присяги

Ягня і ягницю і вино веселе

В козиньому міху ; Ідей ніс окреме

Блискучую миску, чарки золотї

- І помімо йдучи, мовив до старого ;
 250 »Встань, Лаомеденку, просять тебе
 [разом
 І конні Трояни і Ахеї збруйні
 Перейти на поле, та присягу дати.
 Бо там Олександр з ярим Менелаєм
 Хочуть із за жінки ратищами битись ;
 255 І хто з них поборе, той і жінку візьме.
 А нам, присягнувши на спокій і дружбу,
 Бути собі в Трої, а їм собі плисти
 В конну Аргею, в Ахею жіночу.«
 Старий стрепенув ся і повелів зараз
 260 Коні запрягати. Запряжено живо.
 Став він на теліжку, потягнув за віжки,
 І став коло его Автинор із боку,
 І коні погнались у скейську браму.
 Прибули до війська Троян та Ахеїв,
 265 З коней позлізали на землю родючу,
 Зайшли в середину Троян та Ахеїв.
 Тоді підійняв ся Гамемнон володарь
 Разом з Одисеем; кликуни принесли
 Божю присягу, вина намішали,
 270 І царям на руки води позливали.
 І враз Атрієнко вийняв ніж великий,
 Що із мечем разом висів коло боку,
 Позрізував вовну баранам на тімні,
 І кликуни вовну роздали гетьманам,
 275 А він став молитись руки підійнявши :
 »Дію з гори Іди, славний і величний!
 Сонце усевидне і всякому чуле!

Потоки і землі і ви, що тим муки
Шлете під землею, хто присягу ло-

[мить,

- 280 Ви свідками будьте нашої присяги!
Коли Олександр збере Менелая,
Хай беруть Трояни скарби і Єлену,
А ми одпливемо в суднах мореходних;
Коли-ж Олександра Менелай забере,
285 Хай дають Трояне скарби і Єлену,
І хай нам Аргєям такий дають окуп,
Щоб про єго знали і будишні люди.
А коли не схочуть ні Пріям, ні діти
Окупу платити, а Парій загине,

- 290 То я таки буду бити ся за плату.
Аж поки вже бійці кінця не положу.»
Промовив — і мідю баранів порізав,
І склав їх на землю; — вони трепетали
І дух іспускали, бо ніж одняв силу;

- 295 А тії чарками вина набирали,
Зливали й молились богам віковичним,
А де хто і мовив з Троян та Ахеїв:
»Дію всемогучий і ви всі безсмертні!
Хто зломить присягу — хай як вино

[сеє

- 300 Так потече мозок у него і счадків,
І жінок їх рідних розберуть чужії.»
Мовив — та Кроненко не вгараздив
[мови.

Аж Пріям Дарданів і собі промовив:
»Вчуйте-ж і мене ви, Трояне й Ахеї!

- 305 Повинен я зараз їхать до Ільону.
Нема в мене сили бачити очима,
Як син буде битись з ярим Менелаєм,
Бо Дій один знає, та тії безсмертні,
Кому із них смертний кінець наступає.»
- 310 Мовив — і в теліжку баранів позно-
[сив,
Став і сам на нюю, потягнув за віжки,
І став коло его Антинор із боку,
І коні погнались знову до Ільону.
А Ектор Пріямів з дивним Одисеем
- 315 Місце розміряли, у мідяний шелом
Жереби складали, жереби стрясали,
Кому попереду ратищем кидати
А люди молились, руки підіймали,
І де який мовив з Троян та Ахеїв:
- 320 »Дію з гори Іди, славний і величний!
Хто лиш із обох їх завів сее діло,
Так хай він убитий ік Невиду піjde,
А в нас нехай буде і спокій і дружба!»
- Одвів свої очи Ектор шеломенний
- 325 І потряс, і жереб Парію достав ся.
Тоді усе військо разом посідало
Коло своїх коней та свого оружа.
І враз Олександр, чоловік Єленин,
Почав одягати хорошую зброю:
- 330 Спершу взяв на ноги виступці хороші,
Що в его змикались срібними пряжками.
Потому на груди натягнув і броню
Брата Ликаона, що до міри була,

Звісив через плечі меч посеребренний,
 335 Мідяний, і щит свій крепкий та великий;
 Взяв на тімня шолом хвостатий та ясний,
 Що на ему гребінь страшно хилитав ся;
 Взяв собі до міри ратище велике,
 А Менелай також і собі вдягав ся.

340 Узброїлись добре, кажний коло своїх,
 Вийшли серед війська Троян та Ахеїв.
 Тяжко спозирнулись; аж жахом жажну-
 [лись

Коні і Трояни і Ахеї збруйні.

А вони ставали на зміранім місті,
 345 Ратища стрясали, злості добували,
 І ратищем первий кинув Олександр.
 Вдарив Атрієнка по гладкому щиту
 І не пробив міді, остріє погнулось
 У крепкому щиті. Тоді мідь холодну

350 Підняв Атрієнко і до Дія мовив:

»Як з него все лихо, так поможи,
 [Дію!

Побий Олександра моїми руками,
 Щоб знали й боялись і будушні люди,
 Як платити лихом за милу гостину.»

355 І розмахнув сильно і ратищем кинув.
 Вдарив Пріяменка по гладкому щиту,
 І ратище остре щит его пробило;
 Перейшло на виліт цяцьковану броню,
 Прорвало сорочку в самі здуховині,
 360 Но він повернув ся і од смерти спас ся.
 Скопив Атрієнко меч посеребренний,

- Вдарив его в шелом, но меч розкришив
 [ся
 На три-штири части і з рук его ви-
 [пав.
- Тоді він промовив, глянувши на небо :
- 365 »Нема-ж, Дію, бога гіршого од тебе!
 Думав, що оддячу за зло Олександрю,
 Но меч покришив ся, а ратище дарма
 З руки полетіло — я его не влучив.«
- Промовив і скочив і сціпив за шелом,
- 370 Став его тягнути до збруйних Ахеїв,
 І вишитий ремінь, що йшов од шелома,
 Через підбороддя — давив тяжко шию.
 І вже-б доволік він — і слави добув би,
 Щоб Діева дочка Врода не узріла.
- 375 Вона перервала буйволовий ремінь,
 І шелом порожний пійшов за рукою.
 Лицарь замахнув ним, кинув меж Ахеїв,
 І вірнії слуги шелом підхопили ;
 Він кинув ся ще раз, щоб его із світа
- 380 Ратищем згубити, но его Урода
 Як бог підхопила, туманом обвила,
 Завела у терем красний та пахучий ;
 Пійшла по Єлену, найшла її живо
 На башні високі з Троянами разом.
- 385 Тихо потягнула її за одежу
 І в постаті прядки сивої, старої,
 Що колись для неї у Лакедемоні
 Пряла вовну красну і її любила,
 Так отто за нюю Врода і сказала :

- 390 »А йди лиш до дому, Олександр
 [кличе;
 Він там у теремі пишний та хороший;
 На его й не скажеш, щоб він ходив
 [битись,
 А скажеш: зібрав ся на вулицю гратись,
 Або спочиває з вулиці прийшовши.»
- 395 Мовила і в неї серце зацеміло.
 Тільки вона зараз глянула на шию,
 На повнії груди, на повнії очи,
 Пізнала, сплахнулась і стала казати:
 »На віщо, небого, мене туманити!
- 400 Чи не хочеш може іще вуди вести
 В місто хверигійське, або у меонське,
 Де є може в тебе чоловік любязний?
 Заміг Олександра Менслай хоробрий,
 І вже мене має до дому одвезти,
- 405 Так ти мене знову хочеш одурити?
 Сама йди до его, позабудь дорогу
 До богів небесних, не йди до Олимпу,
 Журись коло его, за ним побивай ся,
 Поки в его будеш жінкою, слугою.
- 410 А що я не пійду, мені тепер сором
 Постіль его слати; з мене всі Трояни
 Сміяти ся будуть: горе і без того.»
 До неї озлившись богиня сказала:
 »Не гніви, невдячна, щоб я тебе в гніві
- 415 Стільки не злюбила. скільки полюбила.
 Підійму я тільки Троян та Данаїв,
 Так і ти загинеш смертею лихою.»

- Елена здригнула, білу ю намітку
 На себе напняла, пійшла без одмови
 420 Помимо Троянок, а та попереду.
 Тільки що прибули к дому Олександра,
 Служанки у домі взялись до роботи,
 А та пійшла прямо у терем високий.
 Там для неї Врода крісло перенесла,
 425 Поставила прямо проти Олександра.
 І сіла Елена, Дієвая дочка,
 Очи одвернула і мужа корила:
 »Прийшов іси з бійки? А лучше-б
 [ти згинув
 Од лицаря того, що був моїм мужем!
 430 Казав іси перше, що ти Менелая
 І в руках, і в силі, і в ратинці зможеш.
 Іди-ж Менелая тепер викликати
 Бити ся з тобою! Годі, не яри ся
 І так необачно з ярим Менелаєм
 435 Не ставай ні битись, ані воюватись,
 Бо в его ти живо під ратищем згинеш.«
 Аж на тее Парій до неї промовив:
 »Годі з тебе, жінко, мене попрекати!
 Він мене сьогодні взяв через Паладу,
 440 А я его завтра, бо і в нас боги є.
 Лучше-ж ми пійдемо, ляжем, обіймем ся,
 Бо так мое серце й тогді не палало,
 Коли я з тобою із Лакедемону
 Перепливав море на кораблях бистрих
 445 І в Кранаї вперве з тобою обняв ся, —
 Як тепер палаю, горю обійняти.«

Пійшов до постелі, пійшла і Єлена,
І обоє разом спати положились.

А Менелай звіром пробігав по війську.

450 Думав, що де небудь знайде Олександра,
Та ніхто з Троянів і їх побратимів
Не міг Менелаю его показати;

Но щоб вони знали, вони-б не втаїли,
Бо він їм спротивів, як чорная гибель.

455 Тоді і промовив Гамемнон володарь:

»Трояни, Дардани і ви побратими!

Бачили усі ви, що Менелай виграв;

Давайте-ж Єлену і всі її скарби,

Та платіте окуп, та такий же окуп,

460 Щоб про его знали і будущні люди».

Атрієнко мовив — Ахеї сплеснули.

ТКАНЬ.

Тепер по умові, як Парія збито, оставалось тільки оддати Єлену і війна кінчалась: но Ира, дивлючись, що так свої злості вона на Троянах не може зігнати, на божії радї вона вириває в Дїя обітницю, що Троя буде взята (1—49). Палада також неприязна Троянам, по намові Ири приходить на поле і там підмовляє Пандара Ликійця, щоби він устрілив царя Менелая і подав ізнову причину до бійки (50—104). Підстріляного Менелая вилічує славний знахарь Махаон (105—219). Тим часом Трояни беруть ся за оружя і пускають ся в бійку: Гамемнон обходить і свої дружини і одних, що були готовії к бою, як Ідомень сильний, та Аянт, та Нестор — тих він похваляє; других, що не знали про початок бійки, як Менествій сильний, Одисей премудрий, та Дивмид хоробрий, тих він попрекає (220—421). За сим починаєть ся бійка, в которі Троянам Ярій і Аполлон подають підмогу, а Ахеям Палада, і падає много народу (422—544).

Збірка четверта.

Злома присяги. Виказ Гамемнона.

Всі боги край Дія на злотім помості
Сидячи судили, і красная Геба
Нектар розливала і боги чарками
По колії пили, на Трою дивились.

5 Аж почав Кроненко прикрими словами
Ирі допівати і на злість казати:

»Дві богині тягнуть руку Менелая:
Аргейська Ира і сильна Паллада.

10 Но вони спокійно сидять собі з нами,
З нами веселять ся; одна тільки Врода
Свого не кидає, гибель одвертає,
І тепер схопила готового згинуть.

Но все-ж таки виграв Менелай хоробрий,
І треба нам думать, що нам учинити.

15 Чи нам їх ізнову на лютую бійку
Та війну підняти, чи їх помирити?

Як сее вам тільки і любе і миле,
Так хай остаєть ся Пріямове місто,
І Менелай візьме Елену аргейську.»

20 Мовив — і здихнула Ира і Паллада;
Вони разом дбали за лико Троянам.

Та тільки Паллада змовчала, ні слова
Дію не сказала, хоч і тяжко злилась;
Ира-ж не стерпіла і зараз почала:

25 »Кроненку невірний! Що ти отсе мо-
[вив?

Хочеш попсувати усю мою працю,
 Що потом потїла та моряла коней,
 Бючи ся з Пріямом та з его синами?
 Роби! Но безсмертні не всі за тобою.»

30 Аж Дій хмароходний іздохнув і мовив:

»Що-ж тобі, небого, Пріям із синами
 Злого учинили, що ти так бажаєш
 Трою зруйнувати, хорошее місто?
 Щоб перейшла брами та стїни високі,

35 Та дітей Пріяма і Троян поїла,
 Тоді-б ти лиш серце своє вдовольнила!

Чини уже волю, хай у нас не буде
 З сеї суперечки незгоди лихої.

Но я тобі кажу — і вбий собі в пам'ять,

40 Що як і я схочу місто руйнувати,
 Де житимуть люди милії для тебе,
 Ти не спиняй гніву, а дай мені волю.

Радий, чи не радий — а я уступаю
 З усіх міст під сонцем і небом зорястим,

45 Де лиш проживають надземні люди.

Мені наймиліший Іліон набожний,
 І Пріям воївний і народ Пріянів.

Там мені обїду ніколи не бравло,
 Ні злив і ні диму — а то доля наша.»

50 Аж ему сказала Іра волоока:

»Є три міста в світі мені наймиліщі:
 Ото Арги, Спарта й широка Микина;
 Вали, коли в серці спротивієш їми,
 За них не стою я і не побиваюсь,

55 А хоч би я гнівна тебе і спиняла,

- То й то не спинила-б, бо ти тяжко сильний.
 Но і мої праці не слід пропадати,
 Бо й я звітти родом, звітки ти, Кроненку.
 І мене Крон мудрий найстаршою сплотив,
 60 Бо я і сестрою, і жінкою в тебе,
 А ти над усіма богами пануєш.
 Радьмо ся-ж ми лучше один у другого,
 Я в тебе, ти в мене, тоді по нас пйдуть
 І другі безсмертні. Повели-ж Палладі
 65 Злетіти до війська Троян та Ахеїв,
 Та підбить Троянів, щоб вони Ахеїв
 Перві зачепили присягу зломивши.»
 Не перечив батько і людський і божий,
 Так Палладі мовив бистрими словами:
 70 »Лети живо в військо Троян і Ахеїв,
 Та підбий Троянів, щоб вони Ахеїв
 Перві озмили присягу зломивши.»
 Мовив — і порушив радію Палладу.
 Вона й полетіла з вершини Олимпу.
 75 І мов той Кроненко зорю посилає
 На знак або війську, або мореходцям,
 І вона блищить ся і іскрами сєє,
 Так тая Паллада до землі летіла
 І на військо впала. Жажнули ся жахом
 80 Коннії Трояни і Ахеї збруїні.
 І деякий мовив к товаришу свому:
 »Чи війна лихая та лютая бійка
 Знову у нас буде, чи нас Дій помирить?
 Бо він один важить бійку чоловічу.»
 85 Так деякий мовив з Троян та Ахеїв,

А та вже ходила поміже Троянів
 В постаті Лавдока Антинорієнка,
 І всюди питала Пандара Ликийця.
 Найшла Ликаненка — він стояв хоро-
 [брій,

90 А на вколо его хоробрії строї,
 Що за ним прибули з над джерел Есипа;
 Вона і сказала бистрими словами :

»Вчиниж мою волю, славний Ликанен-
 [ку,

Так ударь стрілою в того Менелая!

95 Слава тобі й дяка буде у Троянів,
 А ще більша дяка в царя Олександра ;
 В его ти найперше будеш дари мати,
 Тільки він побачить, що од стріли твої
 Менелай загине та на вогонь піjde.

100 Попробуй но щастя, та вдарь Менелая!
 Тільки Аполону, ливійському богу,
 Пообіщай дати перваків бараніх,
 Як до дому прийдеш до міста Зелії.»

Мовила — й склонила серце необачне.

105 Взяв він лук блискучий з кози польо-
 [вої,

Що сам її в груди догодив попавши,
 Як вона в лощинах на скалі ходила,
 Та на скалу вбита на ознак упала.
 Роги її були на піснадцять пядей ;

110 Тесля обтесав їх, зробив із них лука,
 Вигладив — і спійку зробив золотую.
 Так він сего лука і навів припавши,

- І его дружина щитами прикрила,
 Щоб его не вбили ахейські діти,
 115 Поки він ударить царя Менелая.
 І розкрив він тулу, взяв стрілу із неї,
 Новую, летючу, колючую тяжко;
 Узяв стрілу тую, до жили приладив,
 Тоді Аполлону, лийкійському богу,
 120 Пообіщав дати перваків бараніх,
 Як до дому прийде до міста Зелії.
 Потягнув за впіря і жилу волову
 Одвів жилу к рам'ю, а остріє к луку;
 І тільки він кругом вигнув того лука,
 125 Роги заскрипіли, жила загуділа,
 І стріла рванулась у вражії строї.
 Тебе-ж, Менелая, боги не забули.
 І первая — красна Дієвая дочка:
 Вона вперед стала і од твого тіла,
 130 Стрілу одігнала, мов рідня мати
 Муху одганяє од сонного сина.
 І туди пустила, де золоті стяжки
 Пояс затидали і броню подвійну;
 Стріла і попала в затигнутий пояс,
 135 І вишитий пояс пробила на виліт.
 Пробила на виліт вишитую броню
 І бляху на тілі, що его од смерти
 Не раз визволяла — пробила і тую.
 Рванула поверха й тіло молодецьке,
 140 І кров его чорна бризнула із рани.
 Як жінка з Миони або із Каіру.
 Білу кість окрасить коню на уздечку

І не мало конних хоче її мати,
 А вона в світлиці лежить отаманській,
 145 Коню на прикрасу, лицарю на славу, —
 Оттак, Менелаю, скривавляно в тебе
 Стегна і коліна по самії кисті.

І жахнув ся тяжко Гамемнон воло-
 [дарь,
 Що кров его чорна бризнула із рани.
 150 Жахнув ся і ярий Менелай хоробрий;
 Но коли поглянув, що жила з карбами
 Поверх тіла була, він опамятав ся;
 А Гамемнон з плачем брав его за руки,
 Мовив і по ему плакала дружина:

155 »На смерть твою, брате, знати, при-
 [сягав я,
 Як тебе я ставив з Троянами битись;
 Вони тебе вбили, клятву поломили,
 Не мине-ж їм клятва, ані кров бараня,
 Ні зливи, ні руки, що ми віру дали.

160 Коли їх Олимпський зараз не скарає,
 Так скарає після, і вони платити
 Головами будуть, дітьми та жінками.
 І бачу я день той і умом і серцем,
 Коли прахом ляже Іліон набожний

165 І Пріям воївний і народ Пріямів.
 І сам Дій Кроненко, живучий на небі
 Потрясе над ними козарою свою
 За тую неправду — і се буде, буде!
 Но мені жаль вічний буде, Менелаю,

- 170 Коли ти загинеш, позбавиш ся віку,
І я у неславі до Аргеї пійду,
Бо Ахеї зараз спомянуть за доми,
І ми вже на славу Троян та Пріма
Кинемо Єлену; твої-ж білі кості
- 175 Тлітимуть у Трої з невдяним ділом.
І прийде хто небудь з Троянів горден-
[них
На гріб Менелаїв — і буде глумитись:
Щоб так Гамемнону всюди удавалось,
Як тепер удалось Ахеїв повести!
- 180 Пійшов він до дому з суднами пустими,
Та ще й Менелая храброго покинув.
Тоді нехай трісне земля підо мною!
Аж до его мовив Менелай хоробрий:
»Крепи ся, мій брате, не лякай Ахеїв,
- 185 Стріла не глибоко зайшла в мое тіло;
Спинив її пояс вишитий на мені
І броня, і бляха, збита ковалями.«
Аж до него мовив Гамемнон володарь:
»Як би то так було, любий Менелаю!
- 190 Тоді у нас знахор і рану огляне,
І приложить ліків, що біль одіймають.«
І зараз промовив кликуну Талхтиву:»
»Побіжи, Талхтиве, поклич Махаона,
Сина Асклепія, знахура старого,
- 195 Хай дає пораду князю Менелаю.
Его хтось устрілив з Троян чи Ликіян,
Собі на погіху, а нам на боліня.«

- Мовив, і послухав кликун его мови
 І побіг по війську мідяних Ахеїв,
 200 Найшов Махаона — він стояв хоробрий
 І навколо его хоробрїї строї,
 Що за ним прибули із сїнної Трики.
 І став і промовив бистрими словами:
 »Встань, Асклепїенку! кличе Гамем-
 [нон царь,
 205 Щоб ти дав пораду князю Менелая.
 Его хтось устрілив з Троян чи Ликїян
 Собі на потїху, а нам на болїня.»
 Мовив, і порушив серце его в гру-
 [дях,
 І пїйшов він живо по стану ахейськїм.
 210 І тїлько прийшов він, де стояв підби-
 [тий
 Менелай хоробрий, і де кругом его
 Стояли гетьмани, а він миже ними, —
 Рванув стрїлу тую із пояса разом,
 І коли рванув він — зубці і погнулись.
 215 І скинув він пояс вишитий із него,
 І броню і бляху, збиту ковалями,
 Обдивив ся рану вколяну стрїлою,
 Виссав — і на нюю лїкарства посипав,
 Що ще его батько дїстав од Хирона.
 220 Іще-ж вони були коло Менелая,
 Аж на них Трояни стали наступати;
 Тодї і вони всї кинулись до збруї.
 Гамемнон переднїй не олтягав часу;

- Бою не бояв ся і не одхилив ся.
 225 Він поспішав живо на славною бійку.
 Покинув і коней і теліжку мідну.
 Він оддав їх бистрих слузї Евримеду,
 Сину Птолемея і внуку Пирая,
 І наказав добре, щоб не одставати,
 230 Що втомить ся може, прикази даючи;
 І кинув ся піший строї обходити,
 І там, де оочих надибав Данаїв,
 Там він іще більше словами охотив:
 »Крепїть ся, Аргеї, з сили не спа-
 [дайте!
- 235 Помагать Дїй батько брехунам не стане.
 І як вони перві зломили присягу,
 То так і їх трупи поклюють ворони.
 А ми і жінок їх і дїтей маленьких
 Заберем на судна, місто звоювавши.«
 240 А де неохочих надибав до бою,
 Там намагав сильне гнівними словами:
 »Не стид вам, Аргеї, плохі стріло-
 [пуди?
 Чого стоїте ви, як ті оленята?
 Вони як охлянуть, бігаючи полем,
 245 То стануть — і вся їх сила пропадає;
 От так і ви стали, бійку занедбали.
 Ждете на Троянів, поки не підступлять
 Та не візьмуть суден на березї моря,
 Щоб вам доконатись, чи Кроненко з ва-
 [ми?«
- 250 От так поражав він і строї обхдив,

- Аж ідучи військом надійшов на Критян:
 Критяни збуїлись кругом Ідоменя,
 І він мов кабан той ходив по переду,
 А Миріон строїв задні батови.
- 255 Глянув Гамемнон царь і розвеселив ся,
 І до Ідоменя ласкаво промовив:
 »Все ти, Ідоменю, первий із Данаїв,
 Первий ти і в бійці і в другому ділі,
 Первий і на учтах, де чури аргейські
- 260 Старшинам у чаші вина наливають.
 Бо як стануть пити другії Ахеї,
 Так є у них міра; а в тебе, що в мене,
 Усе повна чара, пити до сподоби.
 Поспішай до бою, та будь як і був ти.«
- 265 А Ідомень критський до его і мовив:
 »Буду тобі вірним, царю Атріенку,
 Як я обіщав ся і дав тобі слово.
 Підіймай же других патлатих Ахеїв,
 Щоб нам уже битись; Трояни звели
 [нас,
- 270 Так за те-ж і жде їх погибель лихая,
 Бо вони в нас перві присягу зломилн.«
 Він мовив і радий пійшов Атріенко.
 І військом ідучи найшов на Аянтів;
 Но й там уже піші хмарою стояли.
- 275 І мов тую хмару пастух оглядає,
 Що йде понад моря од подуву вітру,
 І над ними хмара як смола чорніє
 Понад море йдучи і бурю наводить,
 І пастух од страху овець загання,

280 Так позад Аянтів, славних отаманів,
Двигали ся к бою чорні батови
Ратищами страшні, страшні щитами.
Глянув Гамемнон царь — і знов звесе-
[див ся,

І промовив сїльне бистрими словами:
285 »Аянти, гетьмани мідяних Аргеїв!
Вас менї не звати, к бою підіймати,
Бо гаразд ви військо підняли і самі.
Коли-б Дій, Паллада та Аполлон дали,
Щоб такеє серце у кожного було,

290 Стало-б живо прахом Прямове місто,
Взяте і розбите нашими руками.»

Мовив — проминув їх і пійшов до
[других.

Аж дивить ся, Нестор, говорун
[пильський,

І той своїх стройть, підймає к бою,
295 І навколо его Пелагонт, Аластор,
Хромій і князь Емон і Віант отаман.
З переду він ставив конних з теліжка-

[ми,

За конними з тилу піших хоробріщих
На підмогу в бою, а по середині
300 Неохочих ставив, щоб по нужді бились.
І научав конних, щоби вони добре
Своїх коней мали, з рядів не пускали.

»Нікто із вас, певний на їзду, на силу,
Один не пускай ся з Троянами битись,
305 І тікати не думай, бо то слабїєть ваша.

- А хто на теліжку чужую наскочить,
 Ратищем устав ся — се найлучше буде;
 Так і батьки наші стіни добували,
 Що у себе й розум і дух такий мали.»
- 310 Старий підіймав їх і знав таки бійку,
 Глянув Гамемнон царь — і знов звесе-
 [лив ся,
 І промовив сильне бистрими словами:
 »Ех, як би то, діду, яке в тебе сер-
 [це,
 Щоб тобі такі і ноги і сила!
- 315 А то старість мучить... лучше-б кому
 [небудь
 Другому старіти — тобі молодіти!«
 Аж до его мовив Нестор гериній-
 [ський:
 »Тай я, Атрієнку, рад би таким бути,
 Як колись зборов я Еврехталіона.
- 320 Та боги нічого не дають нам разом:
 То молодість була, — а се уже й ста-
 [рість;
 А все-ж таки пійду, буду хоч словами
 Конних поразати — тільки мені й долі.
 Хай там уже бють ся молодші од мене,
- 325 Що й родились послі і силами крепші.»
 Він мовив — і радий пішов Атрі-
 [єнко;
 Аж дивить ся, хоробрий Менествій
 [Питенко
 Стоїть — і навколо хоробрії Ахтини.

- А тут недалеко і Одисей мудрий,
330 І на вколо его строї Кехвалинів
Стоять; вони зову і не чули к бою.
Троянські строї і строї ахейські
Тільки що рушали, так вони і ждали,
Поки другий табор хоробрих Ахеїв
335 На Троян не вдарить та не пічне бій-
[ки.
Глянув Гамемнон царь — і всудив їх ра-
[зом,
І промовив сильне бистрими словами:
»Ой ти Питіенку, царська дитино,
І ти, лиходуме, сам о себе дбалий!
340 Що ви отстаєте та на других ждете?
Та вам би годилось перед ними бути,
І первими бійку на себе прийняти.
Ви-ж од мене перві чуєте про учту,
Яку отаманам Ахеї справляють.
345 І вам любо їсти печенее мясо,
Любо й вино пити по самую шию,
А тепер нехай вам і десять таборів
Бють ся попереду на міді холодні!«
Аж до него грізно Одисей промовив:
350 »Як се, Атріенку, з тебе слово вийшло?
І з чого ти кажеш, що ми отстаємо?
Та коли ми вдарим на Троянів конних,
Схочеш — так побачиш, коли в бою
[будеш,
Батько Телемахів вріжеть ся переднім
355 У Троянів конних; дарма ти винуеш.«

Гамемнон завважив, що старий озлив
[ся,

Тай до него й мовив другими словами:

»Дивний Лаертенку, мудрий Одисею!

Я і не виную і не пораджаю,

360 Бо знаю, що в тебе хороша думка,

І ти так гадаєш, як і я гадаю.

Поспішай, поправим, що злого сказа-

[лось,

І боги усе нам допоможуть забути.»

Мовив — проминув їх і пішов до

[других:

365 Аж от і Тиденко, Дивомид хоробрий,

Стоїть коло коней та теліжок бистрих,

І з ним стоїть разом Ственел Капаненко.

Глянув Гамемнон царь — і сих осудив

[він,

І промовив сильне бистрими словами:

370 »Ой сину-ж, ти сину храброго Тидія!

Чого став, боїш ся, поле оглядаєш?

Та-ж Тидій ніколи не любив боятись!

Він любив переднім із ворогом би-

[тись —

Так мені казали тії, що видали,

375 Бо я сам не бачив; первий був — ка-

[зали.

Раз ходив він, було, гостем до Микини

Разом з Полинником людей набирати,

Щоб святії стіни хтивськії узяти,

І просив їх дати війська на підмогу;

- 380 Тії й раді були волю учинити,
 Но Дій перебив їх знаменем страшен-
 [ним.
 Пійшли вони знову, вийшли на дорогу,
 Прийшли к очеретам, кущирям Асон-
 [ським,
 Но тут его знову Ахеї послали.
- 385 І пішов один він і застав Кадміян,
 Що вони на учті були в Етеокла.
 І дарма з дороги — він не побояв ся,
 Що він там один був, а Кадміян много,
 Визвав їх на вигри і всіх переміг їх,
- 390 Так ему Паллада до помочі стала.
 Кадміяне було на него озлились,
 І йще на відході засіду зробили
 З пятьдесяти хлопців і двох отаманів;
 Один був отаман Меон Емоненко,
- 395 Гругий Полихвон був Автохвеніенко.
 І тих він розпудив і всіх перетлумив,
 І тільки Меона випустив живого,
 Слухаючи бога. От такий був лицарь
 Тидей етолійський! Но сина він спло-
 [див
- 400 Не стілько до бою, скільки до розмови.«
 І Діомид сильний нічого не мовив,
 Бо він мав повагу до царського слова;
 Но син Капанія до его озвав ся:
 »Можеш не брехати — тож не бреши,
 [царю!
- 405 Бо ми йще лучші і за батьків наших.

Ми брали і Хтивви з восьмю воротами,
 Ще і війська мевше під стїнами мали.
 Ми тільки вповали на богів, на Дїя,
 А ті в суперечках самі погибали ;

410 Так ти не рівнай нас з нашими бать-
 [ками !«

Аж до него грізно Діомид промовив :
 »Мовчи ему, батьку, слухай мої ради!
 Трудно винувати й царя Гамемнона,
 Коли він до бою справляє Ахеїв.

415 Ему буде й слава, як наші Ахеї
 Троян переможуть та Іліон візьмуть ;
 Ему буде й туга, як Ахеїв зібють.)
 Покажемо-ж, батьку, і ми свою силу !«

Мовив — і з телїжки скочив із ору-
 [жам

420 І на ему зброя брязком забряжчала :
 Жахом би жажнув ся самий небоязний.

Як хвилі морськії по берегу моря
 Одна за другою встають од Зехвиру,
 Здувають у морі і з ревом великим

425 У береги бють ся і пнуть ся високо
 На дикї скелі і бризкають піну,
 Так один по другім данайські зағони
 В бійку виступали ; гетьмани вели їх,
 А вони йшли мовчки ; подумав би дру-
 [гий,

430 Що у стільки люду голосу не було.
 Слухали гетьманів, одна тільки зброя

- Ясна блищала, як вони ступали.
Трояне-ж як вівці в богача на дворі
Стоять і їх доять, а вони зачують
435 Баранячий голос і бекають тяжко.
Бо такий був галас і в стану Троян-
[ським ;
Бо не один крик був і не один голос,
А мова мішалась, бо і люд був різний.
За одних Ярїй був — за других Палла-
[да,
440 Жах і Страх і Вржба неситая горем,
Страшного Ярїя сестра і дружина.
Зразу не велика — вона в саме небо
Росте головою, і по землі ходить.
Вона-ж то незгоду на них і кидала
445 По стану ходячи, лиха завдаючи.
Тільки ізійшли ся на чистому полі
Ратища і щити і людська сила,
Стовкнули ся разом, щити в щити били
Круглими боками, і грим був великий;
450 Похвальби і крики бьучих і побитих
Мішали ся разом; земля кривавіла.
Мов тії потоки, що з гір упадають,
І биструю воду із джерел великих
Ллють на долину в провали глибокі,
455 І з далека рев їх пастух зачуває,
То такий і там був і галас і острах.
Антилох передній побив Екепола,
Первого з Троянів, Хталісіяненка.
Він его ударив у шолом хвостатий

- 460 І ратище шелом на лобі пробило,
 У череп устрягло — і тьма очи вкрила.
 Як башта на бійці, так він повалив ся.
 І взяв его було Халкидонієнко,
 Славний Елехвинор, отаман Авантів,
 465 І тягнув з під стрілів броню обдирати.
 Тягнув — та не довга була его праця.
 Заглянув Агинор, що він нахилив ся,
 І що в его щитсм ребра не закриті, —
 Ратищем ударив, — сили его збавив;
 470 Так він і загинув. І на ему страшне
 Діло закипіло. Трояне й Ахеї
 Вовками видались і брат брата дерли.
 Аянт Теламонів побив Симоіса;
 Его колись мати, як ййшла з батьками
 475 Овець оглядати, та з Іди сходила,
 То край Симоенту его й породила.
 Через те й назвала его Симоісом.
 Но ему не вдалось батькам одплатити;
 Ратище Аянта віку вкоротило.
 480 Він его ударив у правую грудку,
 Ратище на виліт плечем его вийшло,
 І він повалив ся. Як тая тополя,
 Що на землі вохкі росла в мочарині —
 Тонка, і на верху паростки пустила,
 485 А її залізом колієник підрізав,
 Щоб вигнути обід для пишного воза,
 І вона обдерта лежить край потоку;
 Так лежав обдертий Симоіс Анхтемів,

- Зваляний Аянтом. У Аянта вдарив
 490 Антих Пріяменко, но він не Аянта,
 А Левка-небору, слугу Одисея,
 Що підіймав тіло, під черево вдарив.
 І він повалив ся і тіло упало.
 І запалав гнівом Одисей за его,
 495 Скочив за передних у мідяні броні,
 Іще підступив ся і ратищем цілив,
 На вколо дивлючись. Трояне подались,
 І він не на вітер ратищем ударив,
 А в Димокоонта з ліва Пріяменка,
 500 Що на бистрих конях вийшов із Ави-
 [ду.
 Одисей у самий висок его вдарив,
 І остріє мідне через висок другий
 Перейшло на видіт, і тьма очи ввиріла.
 Він валючись хропнув і гримнула
 [збруя.
 505 Спятидись передні, спятив ся і Ектор,
 Аргеї кричали, трупи підбирали,
 Далі підступали. А на них озлив ся
 Аполлон пергамський і гукнув Троянам:
 »Крепите ся, Трояне, поля не давай-
 [те!
 510 Аргеї не камінь, вони не залізо,
 Щоб остріє міді не могли піддатись.
 Ахило, син Хетти, з ними не в ює,
 Він кіпить край суден болячою жовчю.«
 Сей гукав із міста, а Дієва дочка,
 515 Сміла Тритогея будила Ахеїв

І всюди ходила, де глянуло військо.

І згинув Діворій, син Амаринків:

Єму праву ногу каменем розбито,

А кинув той камінь сам отаман хтриць-
[кий,

520 Що вийшов із Ени, Пирій Імбрасенко,
І каменем острим поміжчив на молот
І жили і кості; він на ознак хропнув,
І ще ледве живий протягував руки
До своєї дружини. Но Пирій наскочив,

525 Край самого пупа ратищем ударив,
І печені вийшли і тьма очи вкрила.

Аж его ударив Хтовай етомійський,

І мідь понад грудю лехке проколола,

І Хтовай наскочив — і ратище остре

530 Із лехкого вирвав, схопив меч вели-
[кий,

По череві вдарив і випустив душу.

Збруї не здирав він, бо кругом стояли

Чубатії Хтрики, ратища держали;

І дарма, що храбрый, сильний та вели-
[кий,

535 Вони таки гнали, і він поступав ся.

Так полягли прахом славнії гетьмани:

Один Хтрицький гетьман, а другий Еній-
[ський,

І кругом немало других полягало.

І вже-б сего бою нікто не погудив,

540 Як би він здоровий, невражаний мідю

Стояв серед бою і ему Паллада
Свою руку дала, од стріл закривала,
Бо в той день немало Троян та Ахеїв,
Одних коло других прахом полягало.

ТКАНЬ.

Ахеї одбивають Троянські строї; Дивомид страшенний помічу Паллади, котора Ярія одвела із поля, всіх опереджає (1—94). Підстріляний Пандаром, він іще сильніше в ворогах лютує (95—166). Пандара, з початку пішого, тепер на теліжці славного Енея, на смерть побиває (167—296). Самого Енея, що хотів було тіло товариша взяти, камінем збиває (279—310). Вроді, що Енея виносила з бою, обдерає руку (311—351). І Вроду Ірида із поля виводить і в Ярієві теліжці везе до Олимпу, де мати Дівона її пригортає, а другі безсмертні над нею сміють ся (352—430). А Енея з поля кинутого Вродою виносить Аполлон і сам его в замку троянському лічить, а к бою Ярія в поле викликає (432—460). Ярій знову сили додає Троянам, прибуває знову і Еней здоровий (461—518). — Ахеї не слабнуть, падає немало і в одних і в других; падає в Ахеїв Тлиподем хоробрий, збитий Сарпедоном, аж тоді поволі вони подають ся (519—710); но саме в ту пору Ира і Паллада сходять із Олимпу (711—777) і Ира Ахеїв криком підіймає, а Паллада словом храброго Дивмида, і він підбиває самого Ярія (778—863); і Ярій підбитий іде до Олимпу, а за ним одходять і другі безсмертні (864—909).

Збірка пята.

Храбрість Дивомида.

- Тоді й Дивомиду Паллада Ахтина
 Дала міць та силу над усіх Аргеїв,
 Первим показать ся і слави добути.
 Вона щит і шолом світом освітила,
 5 Мов тою зорою, що найбільше сяє
 В осіннюю пору в Окіяні змита.
 Так голову й плечі его освітила,
 І туди пустила, де найбільше билось.
- А був у Троян там богач один Дарій,
 10 Іхвестовий вірник і в его два сина,
 І Хвигій і Ідій, свідомії в бійці.
 Вони одділившись на его й пустились,
 Пустились на конях, а той на них пішо.
 І тільки почали до себе зближатись,
 15 Хвигій попереду вдарив у Тиденка
 Та ратище мідне поверх пролетіло,
 Плеча не пробило. А кинув Тиденко —
 Ратище не дарма із рук полетіло,
 А вдарило в груди і з коней звалило.
- 20 Ідій живо скочив, теліжку покинув,
 І не поривав ся брата виручати,
 Бо і він не втік би од чорної Хири,
 А то уже Іхвест обвив его тьмою,
 І спас, щоби батька на смерть не спе-
 [чалить.

- 25 А славний Тиденко половив їх коней
 І оддав дружині, щоб вели до суден.
 Глянули й Трояне на синів Дарія,
 Що один іздимів, а другого вбито,
 Підупали духом. Сив'ока-ж Паллада
- 30 Схопила Ярія і стала казати:
 »Ярію, забію, пагубо, загубо!
 Чи не кинуть нам би Троян та Ахеян,
 Гинуть, поки батько не дасть кому слави
 І нам не вдасть ся-б од божого гніву?«
- 35 І повела з бою хижого Ярія,
 На Скамандрі сіла — і стали Данаї
 Троян побивати. Кажний їх отаман
 Побив кого небудь. Первий Гамемнон
 [царь
 Повалив Одія, князя Ализонів.
- 40 Він его у плечі на здогін ударив,
 Ратище на виліт пройшло через груди'
 І він хропнув мертвий і гримнула зброя.
 Ідомень позбавив Ворового сина,
 Мионського Хвеста, що ще з Тарни
 [вийшов;
- 45 Его в плече праве Ідомень ударив,
 Саме як він думав на коні сідати,
 І він повалив ся — і тьма очи вкрила,
 І его обдерли слуги Ідоменя.
 Менелай хоробрий побив звіролова,
 50 Строхового сина, славного Скамандра;
 Его Артемида сама научила
 Бити усіх звірів по горах лісистих;

Та не в користь була ему й Артеміда,
І тее стрільництво відомее здавна.

- 55 Славний Атрієнко, Менелай хоробрий,
Ратищем у плечі на здогін ударив,
І пробив на виліт через его груди,
І він хропнув носом і grimнула збруя.
Миріон хоробрий побив Армоненка,
60 Славного Хверекла, змисника до всього,
Бо его од серця Палада любила.
Він і Олександрю тії судна строїв,
Що ему й Троянам лиха поробили,
Бо знати — не відав небесної волі.
65 Его в праву гузку Миріон на здогін
Ратищем ударив; остріє на виліт
Вийшло із під кості, пухіря прорвало,
Він коліньми хропнув — і смерть его
[вкрила.

- Мег убив Пидея Антинорієнка,
70 Що хоч був і лівий, так его Хтеана
З рідними ростила вгоджаючи мужу.
Его Хвилієнко близько підігнавшись
Ратищем із заду в потилицю вдарив,
І мідь за зубами язик підрубала:
75 Він упав і сціпив ратище зубами.

- Еврипил Евемнів побив Іпсінора,
Долоцієнєнка, що був его батько
Попом на Скамандрі і за бога мав ся.
Его син Евемнів, Еврипил хоробрий,
80 Погнав і на здогін по плечу ударив
Мечем замахнувши — і одрубав руку,

І вона кровава впала — і на очі
Сіла Смерть червона та Доля могуча.

Так вони труждались на люті бійці.

- 85 Славного-ж Тиденка і не знати було,
Чи він із Троян був, чи він із Ахеїв;
Він вив ся по полю як потік осінний,
Що бистро текучи греблі розриває:
Єго не спляють ні греблі високі,
90 Ні крепкі ліси край полів родючих;
Як дощ піде з неба і він розбіжить ся
І вся праця людська дарма пропадає,
То так і Тиденко троянській строї
Рвав — і дарма сильні, вони подава-
[лись.

- 95 Аж побачив тее славний Ликаненко,
Що він вив ся в полі і проривав строї;
Зараз на Тиденка прицілив ся з лука,
І вдарив на зустріч у правее рамя,
В броню незакриту, і стріла на виліт
100 Через плече вийшла, броня скривавіла,
І до єго сильне гукнув Ликаненко:
»Станьте, стрепеніть ся, славнії Тро-
[яни,

- Бо нами підбито лучшого з Ахеїв,
І так єму трудно стрілу перенести,
105 Як мене син Дія вивів із Ликії.«
Хвалив ся, а того стріла не згубила:
Він став одійшовши к теліжці та коням,
І мовив Ственелу, сину Капанія:

»Вставай, Капаненку, злізай із те-
[ліжки,

110 Та виривай живо стрілу з мого рамя.»

І Ственел до него скочив із теліжки,
Став і вирвав разом стрілу з его рамя,
І кров заструмилась по кільчасті броні.
І почав молитись Дивомид хоробрий:

115 »Учуй Незборима, Дієвая дочко,
І як перш отцеві й мені помагала
На люті бійці, так поможи й нині,
І дай того вбити, ратищем підняти,
Що він мене влучив, та ще й похваляв

[ся,
120 Що мені не довго білий світ видати.»

Дивомид молив ся і вчула Паллада,
Одживила жили і руки і ноги,
Стала і сказала бистрими словами:

»Не видай, Дивмиде, з Троянами бить
[ся,

125 Бо у твоїх грудях така тепер сила,
Якую мав батько Тидій щитобійний,
І тьма, яка була, з очей твоїх знята,
І ти будеш бачить бога й чоловіка.
І коли побачиш, що бог тебе зводить,

130 Із другим безсмертним бити ся не важ
[ся,

Ні з одним, а Вроду — тільки вона
[буде,

На війні — ти можеш мідю уразити.»
Мовила — і зникла сивока Паллада,

А Тиденко знову скочив за передних,
135 І палав він перше з Троянами бить ся.

Тепер ему втрое така сила стала,
Мов у лева того, що в вівчарню ско-

[чить,

І пастух ударить, та не вбе до разу,
Тільки силу збудить; тогді годі гнати;
140 Пастух до комори, а вівці у ростіч,

Товпять ся, валять ся одна на другу,
І лев із вівчарні весело стрибає, —

Так на них наскочив Діомид могучий.

І вбив Астиноя і вбив Іпирона,
145 Одного у грудку ратищем ударив,

А другого вдарив мечем по ключині,
І одрубав рамя од шиї і спина.

Після них побив він Аванта й Полида,
Синів Евридама, сновиди старого;

150 Старий на одході снів їм не повідав.

І трупи обдер їх Дивомид хоробрий.

Після них наскочив на Хтона і Ксантва,
Двох синів Хвенона; старий трупом

[брав ся,

Не міг мати сина для своєї дідизни.

155 Дивомид побив їх і духу позбавив,

Обох, а старого на журбу та тугу

Кинув, бо їх батько не обняв живими

Із війни — і добра люди поділили.

Там же захопив він двох синів Прі-

[яма,

160 Хрома й Ехемона, на одній теліжці:

- І як лев наскочить і скручує вязи
 Бику і корові в чагарах на паші,
 Оттак і Тиденко без жалю обох їх
 Позбивав із коней і обдер їх збрую,
 165 А коні дав слугам до суден одвести.
 Аж Еней поглянув, що він строї бурить,
 І зараз на бійку, на ратишний трясвіт
 Побіг, чи не найде Пандара Ликійця.
 Найшов Ликаненка, силача тяжкого,
 170 І став коло его і до его мовив:
 »Пандаре! Де лук твій і стріли і сла-
 [ва,
 Що й тут тобі в нїї рівного не має,
 І там у Ликії лучшого не було.
 175 Бо хто би не був він, а лиха нам много
 Наробив і много погубив хоробрих.
 Тільки чи не бог то на Троян озлив ся,
 Гнівний за приноси, то гнів божий —
 [горе.«
 Но до его мовив славний Ликаненко:
 180 »Енею хоробрий, гетьмане троянський;
 На мене здаєть ся, що се Тидієнко;
 Се й по щиту знати, шелому дїрявім,
 Видно і по конях; а чи бог, не знаю.
 Но хоч він Тиденко, як мені здаєть ся,
 185 А все-ж він воже не без бога; е там
 Якийсь із безсмертних туманом обвиний,
 Що бистрії стріли од его одводить;
 Бо стріляв я в его і в правее рамя
 Вдарив і на видіє пробив его броню,

- 190 І вже так і думав, що к Невиду спра-
 [вив.
 Так ні — прогнівив я когось із без-
 [смертних!
 Став би я в теліжку — теліжки не має,
 А їх одинадцять стоїть в Ликаона,
 Нових та хороших, покрівлями критих,
 195 Та ще і при кажні стоїть пара коней
 На білім ячмені та на вівсі голім.
 Добре мене радив Ликаон хоробрий
 У славних будинках на моїм одході,
 Казав мені вийти з кіньми, з теліжками,
 200 І так серед бою помагать Троянам.
 Так ні, не послухав, хоч і лучше було,
 Пожалував коней, щоб не голодали,
 При облаві міста звичнії до паші.
 Кинув їх і пішо прийшов до Ільону,
 205 На лук один здав ся, но мала з ним
 [поміч;
 Двох уже я влучив: лицаря Тиденка,
 Й царя Атрієнка і чистої крові
 З обох націдив я; та тільки озлив їх.
 В лихий час я, знати, поняв того лука
 210 Із кілка, коли я троянське військо
 Справляв до Ільону Ектору на радість.
 Верну ся я тільки та гляну очима
 На ріднюю жінку, будинки високі,
 Так хай мені ворог голову зрубає,
 215 Як я сего лука у вогонь не кину,
 В руках поломивши. Мала з него поміч. «

- Аж Еней троянський до него і мовив:
 »Не кажи ти сего; не буде іначе,
 Поки ми обидва з кіньми й теліжками
 220 На его не вдарим, сили не питаєм.
 От моя теліжка і Троївові коні,
 Ставай, так побачиш, як вони уміють
 Сюди й туди витись, гнати і втїкати.
 Вони нас до міста завезуть, хоч би там
 225 І Дій давав славу Дивмиду Тиденку.
 Бери-ж лишень віжки та батіг у руки,
 А я з боку стану та бити ся буду,
 Або ти стань битись, а я візьму коней.»
- Аж до него мовив славний Лиханенко:
 230 »Бери ти, Енею, і віжки і коней,
 В знакового лучше вони бігти будуть,
 Як ми од Тиденка будемо тїкати;
 А то і зібють ся і везти не схочуть
 З бою, коли твого голосу не вчують.
 235 Тоді Тидіенко може і догнати
 І нас повбивати і коней побрати.
 Так орудуй ти вже теліжкою своєю,
 А я его прийму на ратище остре.»
- Змовились, і разом стали на теліжку,
 240 І погнали коней прямо на Тиденка.
 Аж завважив тее Ственел Капаненко,
 І в Тиденку мовив бистрими словами:
 »Тиденку, Дивмиде, милий серцю мо-
 [му!
- Бачу, що два сильних на тебе женеть ся
 245 Бити ся з тобою: один має бути

Пандар Ливаненко, що з лука бе добре,
А другий Еней, знать, що хвалить ся

[родом

Од батька Анхиза і матері Вроди.

Од'їдьмо ми лучше, і ти так не пни ся:

250 У перед, щоб серця не запропастити.»

Аж до его грізно Дивомид промовив:

»І не радь тікати, бо я не піддам ся,

Не в моїй натурі тікаючи битись,

Або трепетати; ще є в мене сила,

255 Не сяду й на коні, а так на них піїду,

Бо мені Паллада не каже боять ся,

А од нас назад їх не везтимуть коні

Обох, хоч которий і хтів би тікати.

Ще я тобі кажу — і вбий собі в па-

[мь,

260 Що тільки Паллада подасть мені славу

Обох побороти — так ти своїх коней

Постав де на місті, віжками припнявши,

А сам берись живо за коні Енея

І з Троян жени їх до славних Ахеїв,

265 Бо вони з тих коней, що Дій колись

[Трою

Дав за его сина, за Ганимедея.

Під зорю й сонцем кращих не бувало:

Анхиз і добув їх із тої породи.

Кобил підіславши до Лаомедонта,

270 І таких у его шестеро родилосьь;

І четверо сам він годував у ясел,

А сю одну пару передав Енею;

Дістати-б їх тільки, так була би слава!«

Так поміж собою вони розмовляли,

275 А ті підбігали, гнали добре коней,
І промовив первий славний Ликаненко:
»Тиденку ти сильний, серцем неспи-
[нимий!

Тебе не убила стріла моя остра,
Так я в тебе ще раз ратищем удару.«

280 Мовив, розмахнув ся і ратищем кинув,
І вдарив по щиту і остріє мідне
Щит его пробило і в броню устригло,
І враз Ликаненко гукаючи мовив:

»Просадив на виліг бебехи! не довго
285 Тя мучить ся будеш — моя тепер сла-
[ва!«

Аж Дивомид сильний до его і мовив:

»Просадив, та мимо, а що ви у мене
Поти не спічнете, поки з вас которий,
Кровю не напоїть сильного Ярія.«

290 Вдарив — і Паллада ратище навела
На ніс по під око, зуби розкришила
І мідь ему в горлі язик перетяла,
І остріє вийшло через підбородя.

Впав він із теліжки, блискучая зброя
295 Брязнула на ему, затопали коні
Бистрії, і сили і душі не стало.

Еней було скочив з ратищем і щитом,
Щоби его тіла не дати Ахеям.

І як лев могучий кругом розходив ся,
300 І на его щит свій і ратище зважив,

Готовий убити, хто підступить тільки;
І кричав страшенне. Аж Тиденко двиг-

Камінь прездоровий, що два чоловіка
Наших не підняли-б, а він один двиг-
[нуб,
[нуб,

305 І вдарив Енея, де стегно у клуби
Головкою входить і кульшею зветь ся,
І перебив кульшу і перервав жили,
І скалічив тіло; лицарь повалив ся
На одно коліно, крепкою рукою

310 У землю опер ся і тьма очи крила.
Так би і загинув Еней серед поля,

Щоб Дієва дочка, Врода не прибула,
Що его з Анхизом цюрем породила;
Вона свого сина руками обвила,

315 Вона его зараз наміткою вкрила,
Од стріл заховала, щоб его Данаї
Мідю не вразили, душі не рішили.

Вона свого сина з бою виводила,
А там Капаненко із памяти своїй

320 Не збував наказу храброго Дивмида;
І враз своїх коней одвів і поставив
По одаль од бою, віжками припнявши,
А сам живо взяв ся за коней Енея,
Погнав од Троян їх до славних Ахеїв,

325 Оддав Діпілу, товаришу своему,
Що був ему милий за думки однакі,
Одвести до суден глибоких; і знову
Став на свої коні, взяв пишнії віжки

- І знову погнав ся кіньми за Тиденком.
 330 А той на ту пору наганяв Купрату,
 Бо знав, що богиня не з тих богів була
 Сильних, що на війнах людей пораджа-
 ють,
 Що то не Паллада, що то не Умора.
 І побіг далеко вражими полками.
 335 Догнав, замахнув ся хоробрий Тидієнко
 І ратищем острим пробив її руку:
 І ратище тіло тонкеє пробило,
 Пробило сорочку Любощами шиту
 На поручах самих — і кров з неї вий-
 [шла
 340 Не людська, а божа, яка є в безсмер-
 [тних,
 Бо вони і хліба й вина не вживають.
 (Так за те безкровні і безсмертні звать
 [ся.)
 Вона застогнала і сина пустила,
 Но его на руки схопив Аполлон бог
 345 І покрит туманом, щоб его Данаї
 Мідю не вразили, душі не рішили.
 І Дивомид сильний гукнув до богіві:
 »Іди собі з бою, Дієвая дочко!
 Мало тобі того, що жінок ізводиш?
 350 Захотілось бійки, — но тепер, я знаю,
 Будеш трепетати і спомину бійки.«
 Мовив — і богиня одійшла сумная;
 Радуга вітриста вивела із бою,

- Її чуть живу, аж тіло счорніло.
 355 Ярій тоді зліва сидів коло бійки,
 А ратища й коні в тумані стояли.
 Вона і упала брату на коліна,
 І стала просити коней злогогнuzдих :
 »Братіку мій рідвий, змилуй ся, дай
 [коней,
 360 На божее місце, на Олимп поїхать.
 Мене рана мучить, а вдарив Тиденко,
 Чоловік, що рад би і з Дієм бороть ся.«
 Мовила — й позволив Ярій своїх ко-
 [ней,
 І вона сумная стала на теліжку,
 365 І Радуга стала, взяла віжки в руки,
 Ударила з бича і коні погнались.
 І тільки прибули к божому Олимпу,
 Радуга вітриста коней зупинила,
 Випрягла з теліжки, пустила на пашу,
 370 А Врода к Дівоні впала на коліна,
 К матері — і мати дочку обійняла,
 К серцю пригорнула і її спитала :
 »Хто-ж то із небесних так тебе ска-
 [лічив.
 Мов ти кому, доню, лиха наробила?«
 375 Веселая Врода до неї й казала :
 »Скалічив Тиденко, Дивомид хоробрий,
 За те, що я сина з бою виносила,
 Найлучшого сина, рідного Енея ;
 Тепер не Трояне з Ахеями бють ся,
 380 А тепер Данаї бють ся із богами.«

Аж її сказала богиня Дівона :

»Як тобі не прикро, знеси, моя доню!
Много вже олимпських лиха натерпі-

[лось

За людей, встаючи один на другого.

385 Терпів і Ярій бог од синів Олоя,
Ота й Ехвіанта, як его звязали,
Та місяців тридцять держали в темниці;
І може Ярій бог там би і загинув,
Щоб Ієревія мачуха їх Ермі

390 Вісти не подала, і той его викрав
Ледве що живого, так тюрма заїла.
Терпіла і Ира, як син Амхвитринів
По правій груді стрілою ударив
І біль неспілима її обійняла.

395 Терпів і сам Невид болячую рану,
Як его той самий син Діїв у пеклі
Стрілою підстрілив і наробив болі.
І він аж до Дія на Олимп приходив,
Сумний та болящий, бо стріла упиласть

400 У плече завійне і мучила душу.
Шейон ему ліків приложив до рани,
І рана закрилась, бо він був безсмерт-
ний.

Гидкий, нечестивий, стало ему духу,
Лука натягати на богів олимпських!

405 А сего на тебе Паллада підняла.
Дурень Тидієнко! Він того й не знає,
Що хто з богом бетъ ся, той не довго-
вічний,

[вічний,

- І діти такого не зватимуть батьком,
Коли він до дому із війни прибуде.
- 410 І тепер Тиденко нехай виглядає,
Щоб хто не наскочив на его сильвіщий,
Та щоб Егіалья, Адристова дочка,
Живо своїм криком слуг не побудила,
Плачучи по мужу лучшому з Ахеїв,
- 415 Славна Егіалья, жінка Дивомида. «
Мовила — й обтерла рану з обох
[боків
І рука сцілилась і біль перестала.
Аж Ира й Паллада глянула на нюю,
Тай Дію Кроненку стали допікати.
- 420 Первая Паллада стала говорити:
»Не гнів буде, батьку, що я тобі
[скажу?
А наша Кипрата підмовляла, знати,
Якуюсь Ахейку для Троян любязних,
Та в одежі пишні як її пестила,
- 425 То на шпильку знати й руку наколола. «
Усміхнув ся батько і людський і бо-
[жий,
Покликав Уроду і до неї мовив:
»Не по тобі, доню, воєннеє діло!
Ти дбай собі, доню, про своє весілля,
430 А про те подбають Ярій та Паллада. «
Так помеж собою вони розмовляли,
А там за Енеем Дивомид ганяв ся
І знав, що Енея Аполлон ховає;

А Ярій обрав ся в постать Акаманта,
Хтрицького гетьмана, і Троян обходив,
І покликав кликом на синів Пріяма :

465 »Ви сини Пріяма, Дієвого князя,
Що-ж ви так Ахеям побивать даєте?
Ждете заким будуть під брамами би-
[тись?

Звалив ся отаман до Ектора рівний,
Звалив ся Еней наш, славний Анхизенко;
Порятуймо-ж живо товариша свого.»

470 Мовив і додав їм і сили і духу.

І враз Сарпедон став Ектора корити :

»А де-ж твоя сила, Екторе, поділась,
Що ти похваляв ся без нас і без вій-
[ська

Одними братами місто заступити?

475 Дивись, а нікого із них не побачиш;
Вони поховались, як пси перед левом,
Тільки ми воюем, помагачі ваші.

От і я помагач і з далеку вийшов,
Ликія далеко на Ксантві глибокім,

480 Там у мене й жінка й дитина малая,
І всего, чого лиш убогий бажає;
Тай то я Ливійців строю і бажаю
Сам із ним побитись, хоч мого вічного
Ні вести, ні нести не мають Ахеї.

485 А ти й сам не хочеш і другим не кажеш
Врагів одбивати, жінок рятувати.
Глядіть, щоб ви разом мов сіткою криті,
Врагам не попались на добич-поживу,

Та щоб вони міста вашого не взяли!
 490 Тобі дні і ночі старати ся треба,
 Та просить гетьманів помагачів дальних
 Сваром не сваритись, а з ворогом би-
 [тись.»

Мовив — і словами вразив его серце,
 І він із теліжки скочив із оружам,
 495 Ратищами бразнув і пійшов по стану
 Підіймать до бою — і бійка піднялась.
 Трояне вертались, двигались к Ахеям,
 А ті в купу стали, ждали нерухомо.
 Як по токах вітер остяки розносить,
 500 Коли Земля-мати віялником ділить
 Остяки і зерна на легкому вітрі,
 І біла полова купами біліє, —
 То так і Ахеї в кураві біліли,
 Що під саме небо скоком підіймали
 505 Кінські копита; візниці кружали,
 Руки витягали і Ярїй все поле
 Покривав туманом і годив Троянам
 По полю ходячи, та наказ чинячи
 Бога Аполлона, що казав підняти
 510 Троян, поки в полі Паллади не має,
 Тої що Данаям поміч посилає.

Сам він і Енея із тайника вивів,
 Влив нову силу в груди отаманські
 І послав к дружині — дружина зрадїла,
 515 Коли его взрїла живим та здоровим,
 Та таким могучим, — тільки не питали,
 Бо не наше діло. Вів їх Сріблорукїй,

Ярій людогубець і неси́та Вражба.

А там два Оянти, Одисей з Дивмидом

520 Будили Данаїв, но вони і самі
Не боялись сили і криків троянських
І ждали мов хмара в безвітру годину,
Що її Кроненко на горах поставить,

525 Могучії вітри, що подувом сильним
Хмари розганяють по цілому небі.

Так Ахеї ждали Троян нерухомо,

Один Атрієнко ходив і їм мовив:

»Крепите́ ся, молодці, сили добувайте,

530 Та один другого в бою повстидайтесь;
У стидливих більше живих ніж побитих,
А з біглим не має ні путя, ні слави.«

Мовив і прицілив ратищем і вдарив

У Дікогонта, у сина Пергаса,

535 Що его Трояни мов сина Пріяма,
Вважали, бо він був всюди по переду.
Его по щитові Гамемнон ударив,
І щит не устояв, мідь его пробила
І пояс пробила і в черево встрягла.

540 Хропнув він убитий і бразнула збруя.

Но й Еней хоробрий побив у Данаїв

Крихта й Орсилоха, синів Дивоклія;

Батько їх багатий жив собі у Хвирі,

І вів свій початок з потоку Алхвію,

545 Що тече широко по землі пилійські;

Бо потік ісплодив царя Орсилоха,

Орсилох ісплодив сего Диоклія.

- А Діоклій разом двох синів ісплодив,
 Крихта й Орсилоха, свідомих до бою.
 550 Вони й посідали на чорнії судна
 І з аргейським людом прийшли до Ільо-
 [ну,
 Обом Атріенкам чести добувати,
 Та добули смерти собі на чужині!
 Як ті два леви, що їх на вершинах
 555 У чорному лісі мати згодувала,
 Поти волів ріжуть і тихих овечок,
 Поти спустошають людські обори,
 Поки од рук людських самі не заги-
 [нуть,
 Так сі отамани згибли од Енея
 560 І враз повалились, як сосни високі.
 І жалко їх стало царю Менелаю.
 Вийшов він з передних у яснії збруї,
 Став ратищем цілить; Ярій его годив,
 Щоб его підвести під руки Енея;
 565 Аж Антилох глянув, себ то Несторенко,
 Тай собі з передних, — страшно ему
 [стало,
 Щоб его не вбили, праці не згубили.
 Уже вони й руки і ратища острі
 Один до другого зважили до бою,
 570 Аж до Менелая Антилох підскочив,
 І Еней не встояв — дарма що хоро-
 [брій,
 Як тільки побачив, що їх двоє стало;
 І так вони взяли ахейські трупи

- І їх передали на руки дружині,
 575 А самі вернулись до передних строїв.
 Тут вони і вбили того Пилемена,
 Що був отаманом славних Пафлагонів;
 Єго Атрієнко, Менелай хоробрий,
 В самую ключину стоячого вдарив.
 580 А єго візницю, Мидька Антимненка,
 Як повертав коней, Антилох у лікоть
 Камінем ударив — і з рук єго віжки
 Випали на землю. Антилох прискочив,
 Ще раз єго вдарив мечем по вискові,
 585 І він задихнув ся і стрімголов в землю
 Пійшов головою по шию і спину.
 І довго стояв так у піску глибокім,
 Поки єго в порох коні не звалили.
 Антилох пігнав їх в ахейському стану.
 590 І поглянув Ектор і кинув ся з кри-
 [ком
 На них, і троянські могучії строї
 Кинулись, і з ними Ярій та Умора,
 І ся тяжкий Розрух коло себе мала,
 А Ярій грозив ся ратищем великим
 595 І йшов попереду Ектора, то з заду.
 Глянув і спужав ся Дивомид хоро-
 [брий,
 І як подорожний, що полем ідучи
 Стане над потоком край самого моря,
 Гляне він на піну і назад одходить,
 600 То так і Тиденко одступав і мовив:
 »От чого ми, милі, Ектору дивуєм,

- Що він і вояка і борець хоробрий:
 Із ним усе бог е, що его ратує
 І тепер Ярїй з ним у постатї людські.
- 605 Так ви одступаєте до Троян чолами
 Назад, і не смійте бити ся з богами.
 Мовив — а Трояне ближче підступи-
 [ли,
- І Ектор одразу на одні телїжці
 Побив Менествія і з ним Анхіала.
- 610 І жалем поняв ся Аянт Теламонів:
 Вийшов, підступив ся, ратищем ударив
 І вбив Селаженка Амхвія, що в Песї
 Жив собі в достатках, та его Недоля
 Повела в Пріяму і сиnam на поміч.
- 615 Аянт Теламонів вдарив его в пояс,
 І ратище довге у черево встрягло,
 І він повалив ся, а Аянт пустив ся
 Збрую іздіймати. Трояни у его
 Ратищами били, щиту доставалось,
- 620 А він наступивши, ратище із тіла
 Вирвав — тільки збруї ясної не міг він
 З плечей его зняти; стріли засипали,
 Ще й Троян бояв ся, щоб не обступили,
 Бо много їх сильних з ратищами було;
- 625 І дарма хоробрий, сильний та великий,
 Вони его гнали — і він одступав ся.
 Так вони труждались на люті бійці.
 Тоді й Тлиполема, сина Іраклія,
 Протів Сарпедона визвала Недоля.
- 630 І тільки почали до себе зближатись

І син Діїв рідний і внук его рідний,
Тлиполем передній почав говорити :

»Що вже, Сарпедоне, гетьмане Ликій-
[ський?

Дарма трепетати, не знаючи бійки!

635 То брехуни кажуть, що ти счадок Діїв,
Бо тобі далеко до того народу,
Що за людей давних од Дія родив ся.
Не довго казати: батько мій Іракло,
Що вже за хоробрий, душа львина бу-
[ла!

640 Він на шести суднах із жменею війська
Ходив к Лавмедонту бити ся за коні,
І то узяв Трою і край опустошив.
А ти і сам хирний і військо подохле,
І хоч би ти лучший вийшов із Ликії,

645 А з тебе Троянам помочи не буде,
Бо ти мною вбитий ік Невиду пійдеш.»

Аж до его мовив Сарпедон ликійський:

»Правда, Тлиполеме, що він узяв Трою,
Мстячи за неправду царя Лавмедонта,

650 Бо він добродія словами зневажив
І не оддав коней пришлому з далека.
Но тобі, я знаю, чорная погибель
Од мене наступить, і ти мною вбитий
Мені даси славу, а Невиду душу.»

655 Так Сарпедон мовив, но Тлиполем
[разом

Ратище наставив, і ратище разом
Із рук полетіло. Сарпедон же вдарив

В шию і на виліт остріе прогналось,
І ніч невидюща его очи вкрила.

660 А Тлиполом того ратищем ударив
У стегно і тіло остріе пробило
До кості, но батько ще не дав заги-
[нуть.

Взяли Сарпедона его слуги вірні
І з бою понесли; ратище тягнулось
665 І мучило тяжко, та ніхто не думав
Вирвать его з рани, щоб він ійшов пі-
[шо.

Так вірнії слуги над ним побивались.

Тлиполема також славнії Ахеї
З бою виносили. І глянув на его
670 Одисей хоробрый, і запалав серцем.
І став він вагатись, що его чинити:
Чи йти доганяти Дієвого сина,
Чи ему в Ликіян душі одіймати.

Тільки Одисею доля не судила
675 Дієвого сина мідю погубити, —
Его на Ливіян Паллада наслала.
І вбив він Кирана, Хрома, Аластора,
Алкандра, Алія, Нимона й Притана.
І був би ще много погубив Ликіян,
680 Як би не завважив Ектор шеломенний,
Та вперед не скочив у яснії збруї
На гибель Данаям; — і зрадів син Діїв,
Сарпедон і мовив голосом жалібним:

»Не дай мене, брате, Данаям узяти,
685 Рятуї, Пріяменку! Хай я лучше згину

У городі вашім, бо мені до дому
У ріднюю землю більше не вертатись,
Не радувать жінки й дитини малої.»

Но ему не мовив Ектор шеломенний,
690 Він летів Аргеїв швидше одігнати,
Та у многих сильні душі одійняти.
Одна лиш дружина его не видала,
Під Дієвим буком слабого поклала;
І ратище остре вирвав з его рани
695 Его друг сердешний, Целогонт могучий,
І вже помірав він, очі туманіли,
Но іще дихнув він і подув Бурія
Одживив у ему ледве живу душу.

А там од напору Ектора й Ярія
700 Аргеї ні к суднам чорним не кидались,
Ні вперед не бились, а так одступали
Лицем, як Ярія у Троян пізнали.

Та кого-ж то первим і кого послід-

[ним
Побив Пріяменко з мідяним Ярієм?
705 Первого Тевхтранта, а за ним Ореста,
Етольського Триха, Інома, Єлена,
Сина Янопія і того Оресва,
Що родив ся в Ілі і мав свої добра
Понад Кихвисиду озеро, де й другі
710 Багаті Віоти свої добра мали.

Аж глянула з неба Ира білоплеча,
Що вони Аргеїв стали побивати,
І враз до Паллади лепетом сказала:

»Дочко незборима козарнаго Дія!

- 715 Дарма ми давали слово Менелаю,
Що він собі пійде Трою звоювавши,
Коли так Ярія пустим біснуватись.
Треба й нам подумать і за свою поміч. «
Мовила — й склонила сивоку Палла-
[ду.
- 720 І Ива богиня, Кроновая дочка,
Побігла по коні, коні ладнувати,
А Ира колеса мідні осьмишничні
Живо наложила на осі важкі;
Обіддя їх були вічні золотії,
- 725 Ще й на них окова мідная на диво;
Маточини сріблом з обох боків сяли,
Крісло на срібних та золотих шнурах
Привязано було, було й двоє козел;
І з его йшов дишель срібний і до его
- 730 Вона золотее ярмо привязала,
Віжки золотії — і під ярмо Ива
Підставила коней, палаючи к бою.
Тимчасом Паллада, Діевая дочка,
В батька на помості шати розпустила,
- 735 Що сама робила, сама і красила.
Одягла на себе Діеву сорочку,
І збрүйлась тяжко на лютую бійку.
Узяла на плечі страшную козару,
Що всякї страхи з неї виглядали
- 740 І Ярість, і Сила і тяжка Погоня,
І страшна і люта голова Горгеї,
Чудовиська злого — Дієвого знамя.

На голову взяла шолом штиробляхий,
 Що під ним би військо стогородне ста-
 [ло ;

- 745 Стала на теліжку і ратище взяла,
 Тяжке та велике, що ним вона губить
 Полки, що на себе гнів її стягають.
 І вдарила Ира батогом по конях,
 І брами відкрились, бо там стоять Ори,
 750 І їх така доля, щоб Олимп і небо
 Одкривать і крити хмарами густими.
 Вони через брами коней і пігнали.
 Застали Кроненка самого одного
 На самі вершині двірного Олимпу.
 755 Ира білоплеча коней і спинила,
 І враз запитала величного Дія:
 »Чи ти, Дію батьку, не злий на Ярія,
 Що він стільки люду, ахейського люду,
 Погубив без уму? Мені жаль, а Врода
 760 З богом Аполлоном раді, що нетяму
 Ніякої правди на тебе підвели.
 Не озлиш ся, батьку, коли я Ярія
 Порадно удару та вижену з бою?
 Аж Дій хмароходний до неї і мовив:
 765 »Підійми на его мудрую Палладу,
 Вона лучшє вміє білью допикати.«
 Мовив — і склонилась Ира білопле-
 [ча,
 Вдарила по конях — і коні погнались
 Поміже землею і небом зорястим.
 770 І скільки загляне око чоловіче

З високої скелі дивлючись на море,
 Стільки одним скоком кові пробігали.
 І тільки прибули до Трої й потоку,
 Де Симоїс бистрий сходить ся з Ска-
 [мандром,

775 Білоплеча Іра коней зупинила.
 Випрягла з теліжки, туманом покрила,
 І Симоїс став їх сіном годувати.

Вони-ж полетіли мов ті голубки,
 Щоб стати на поміч аргейському люду.
 780 І тільки прибули, де самі храбріші
 Стояли й товпились на вкруг Дивоміда,
 Мов сильні леви, жажденні крови,
 Мов кабани дикі — сильні, незборимі,
 Іра білоплеча і стала й гукнула

785 В постаті Стентора тяжко голосного,
 Що гукав бувало за пятьдесят хлоп-
 [ців:

»Сором вам, Аргей! Такі дивні з ви-
 [ду, —

А поки Ахилло пробував на бійці,
 Поті і Трояне із воріт дарданських
 790 В поле не ходили, всі его боялись;
 А тепер аж де вже, коло суден бють
 [ся.»

Мовила — і силу в кожному збудила.
 Тимчасом Паллада пішла до Тиденка;
 Вія стояв край коней і свої теліжки,
 795 І очищав рану, що Пандар ударив,
 Бо потом узяв ся і ремінь широкий

- Бо бачу, що в бійці Арій заправляє.«
 825 Сивока-ж Паллада до его й сказала:
 »Тиденку Дивмиде, серцю наймиліший!
 Не бій ся ні Яря, ні других безсмерт-
 [них,
 Такою я стала помічу для тебе;
 Жени-ж тепер коней прямо на Ярія
 830 І бий его зблизька; нічого боятись
 Буяна такого, сего баламута,
 Що недавно кляв ся і мені і Ірі
 Троян побивати, за Аргеїв стати;
 Тепер за Троян став, а тих і покинув.«
 835 Мовила — й Ственела рукою схопила,
 З коней потягнула. Ственел живо ско-
 [чив,
 І край Дивомида стала на теліжку
 Богиня і осі букові пігнулись,
 Бо і бог був сильний і чоловік важний.
 840 І взяла Паллада і батіг і віжки,
 І погнала коней прямо на Ярія.
 А він на ту пору грабив Перихванта,
 Лучшого з Етолів, сина Охизія;
 Ярій его грабив, а Паллада вбралась
 845 У Невидів шедом і Ярій не бачив.
 Аж тільки заглянув Ярій Дивомида,
 Він і Перихванта лежати покинув,
 Там де на початку з его душу вийняв,
 І сам пішов прямо против Дивомида.
 850 І тільки почали до себе зближатись,
 Ярій поверх коней і ярма і віжок

- Ратищем ударив, палаючи вбити,
 Но его Паллада рукою одбила
 І мимо теліжки пустила летіти.
 855 Тоді по Ярію Дивомид ударив,
 І ему Паллада ратище навела
 В самі здуховини, де сходив ся пояс.
 Там ему й попала, тіло прорубала,
 І назад рванула — і враз заревів він
 860 Ніби дев'ять тисяч, або десять тисяч
 Люду заревіло перед тяжким боем.
 Аж страхом понялись Трояни й Ахеї,
 Так заревів тяжко Ярій ненаситний.
 Як небо счорніє од чорної хмари,
 865 Коли душний вітер разом ізірветь ся,
 То так Дивомиду і Ярій здавав ся,
 Як він через хмари пролітав на небо.
 Митю прилетів він к божему Олимпу,
 І сів коло Дія смутний, невеселий,
 870 Розкрив свою рану з безсмертною кровю,
 І стогнучи мовив бистрими словами:
 > Чи ти, Дію батьку, за сее не злиш
 [ся?
 Ми боги, а вічно один на другого
 Буримось, щоб людям до помочі стати.
 875 Всі ми против тебе: бо ти сплотив
 [дочку,
 Пагубу таку, що все лихо робить.
 Всі боги безсмертні, які є в Олімпі,
 Тобі і слухняні, тобі і покірні,

- А її не спиниш ні словом, ні ділом,
 880 А ще потуряєш негідній дочці.
 Вона Дивомида, славного Тиденка,
 Взяла й наумила богів побивати.
 Спершу він Уроду у поручі вдарив,
 Тепер і на мене кинув ся манюю
 885 І щастя, що ноги винесли, а то би
 Терпів ще довго, лежачи на труцах,
 А може-б і живий од міді загинув.»
 Аж до его грізно хмарний Дій про-
 [мовив:
 »Мовчи, баламуте, не вий коло мене!
 890 Ізо всіх олімпських ти мені найбрид-
 [ший,
 Бо з тебе всі сварки, і бійки, і війни.
 У тебе натура брідка, непокірна —
 Ірина — її я на силу спиняю.
 І тебе підбито через нюю знати.
 895 Вже-ж тобі не дам я довго так страж-
 [дати,
 Бо тебе-ж од мене мати породила;
 Но родись ти брідкий од другого бога,
 Так давно ти був би глібше Ураненків.»
 Мовив — і Пейона привів его гоїть.
 900 Пейон ему ліків приложив до рани,
 І рана закрилась, бо він був безсмерт-
 [ний.
 Як молозо біле виїде із рослини.
 Водяне — і зараз пробуєш — загусло,
 Та так загустив він Ярієву рану.

905 Ива его вмила, любо одягнула,
І він коло Дія сів і веселив ся.
Незабаром також до Дія прибули
І Ира аргейська і сильна Паллада
Вгамувавши лютість лютого Ярія.

ТКАНЬ.

Трояни починають подавати ся; Елен віщун Екторові радить назначить молитву в Палладинім храмі (1—100). Ектор поправляє військо і одходить до міста, а на полі сходять ся Дивомид хоробрий і Главко ликійський, по словах доходять, що батьки їх були добрії знакомі і миром мирать ся, обмінюють зброю і подають руки (102—236). Тимчасом Екава і другі Троянки, по раді Ектора, односять Палладі вишпите покрівля і її молитви щирії приносять за рідною землею (237—311). А Ектор заходить до дому Парія і его до бою з дому викликає (312—363); заходить до жінки своєї Андромахи, не застає в дома, здибаєть ся з нею і з Астіанаксом, із сином маленьким, у скейській брамі, прощаєть ся з ними (369—502) і брат его Парій живо доганяє (503—529).

Збірка шоста.

Розмова Ектора з Андромахою.

- Трояне й Ахеї одні уже бились,
 Но бійка на полі довго не стихала
 І вони йще довго ратищами бились
 Міже Симоентом і Ксанхвом бігучим.
- 5 Аянт Теламонів — опора ахейська
 Первий подав світу, Троян розірвавши,
 Та лицаря вбивши лучшого із Хтриків,
 Вбивши Акаманта, сина Евиссора.
 Він его ударив у шелом хвостатий,
- 10 І пробив на лобі і ратище мідне
 У череп устрягло і тьма очи вкрила.
 Дивомид хоробрий побив Тевхтраненка,
 Славного Аксила, що жив у Арисві
 У всяких достатках і милий був людям,
- 15 Бо жив при дорозі і всіх не цурав ся;
 Но й вони од смерти его не закрили,
 За его не стали — і обох побив він,
 Его й Калисія вірного, що коней
 Поганяв — і разом пійшли вони в зем-
 [лю.
- 20 Евривал ограбив Дриса і Охвелта,
 І синів русалки Есипа й Пидаса,
 Що Аварварея сплodiла Вуколу.
 А Вукол був сином царя Лавмедонта,
 Старшим, его мати крадькома родила.
- 25 І він пас і в полі полюбив русалку

І та стяжеліла і близнят родила;
 Но в них Микистенко і силу і вроду
 Знищив — і з плечей їх пообдирав зброю.

Полипит могучий побив Астивала,
 30 Одисей Педита, родом із Перкоси,
 Ратищем позбавив, Тевкер — Аретавна,
 Славний Несторенко, Антилох — Авлира
 Ратищем позбавив, Гамемнон позбавив
 Елата з Пидасу, з над Сатніоенту,

35 Літ на доздогін повалив Хвилака,
 А Еврипил сильний побив Мелантвія.

Менелай хоробрий захопив Адриста
 Живцем; его коні спужали ся в полі,
 Понесли теліжку на сук мирикинний,

40 Дашель перебили таї самі погнались
 В місто за другими служащими кіньми.
 А той із теліжки так і хропнув видом
 У пильную землю; аж тут Атріенко
 Менелай хоробрий з ратищем наскочив,

45 І той на колінах став его благати:

»Не бий, Атріенку, будеш викуп мати!
 Багато є скарбів у рідного батька,
 Багато є міді, злота і заліза,

Так тобі дасть батько викуп незлічимий,

50 Як я буду живим на суднах ахейських.»

Мовив — і порушив серце его в гру-

[дях;

І він его слугам брав ся передати
 До суден одвести, — аж ему на зустріч
 Гамемнон володарь вийшов і промовив:

- 55 » Чи-ж ти, Менелаю, ще будеш жаліти
 Ворогів? А добру вони в твоїм домі
 Памятку лишили, хай же із рук наших
 Ніхто не виходить, і тая дитина,
 Що в животі мами — і та не виходить,
 60 Хай усі в Ільоні без похорон гинуть.

Мовив — і порушив братовее серце,
 Бо говорив правду; і взяв він Адриста,
 Одпихнув рукою, Гамемнон ударив
 Єго в здуховини, повалив пятою,

- 65 Наступив на груди і ратище вирвав.
 А Нестор що духу гукав до Аргеїв:

» Братчики Данаї, Арієві слуги!
 Ви вже не лишайтесь трупи обдерати.
 Щоб на свої судна що найбільше взяти.

- 70 Тепер краще биймо, тогді ви спокійно
 Трупи обдерете мертвії на полі.»

Мовив — і підняв їм і душу і силу.
 І вже-б ті Трояни од сильних Ахеїв

- Були-б в Іліоні зморяні безсилям,
 75 Як би до Енея й Ектора не мовив
 Елен Пріяменко, сновида найлучший:
 » Екторе й Енею! Вам тепер і дбати
 За Троян, Ликиян, бо ви ісьте лучші
 Із цілого війська до війни і ради.

- 80 Станьте тут та військо в браму не пус-
 [кайте,

Всюди зупиняйте, щоб воно не впало
 До жінок та сміхом ворогам не було.
 І коли ви військо вспієте підняти,

- То ми уже станем з Данаями битись,
 85 Хоч буде і трудно — так нічого діять.
 А ти йди до міста, Екторе, до неньки
 Своєї й моеї, хай вона покличе
 Молодиць троянських до храму Палла-
 [ди,
 І ключем одчинить двері до святині,
 90 І візьме найдовшу, найкращу намітку,
 Якая є в домі її наймиліща,
 І покладе в ноги красної Паллади,
 І нехай дванадцять телиць одноліток
 Обіщає дати, як тільки Паллада
 95 Помилує місто, і жінок і счадків,
 Та нам од Ільону оджене Тиденка,
 Буйного вояку, гонителя злого,
 Що знать із Ахеїв самий найсильніщий;
 Не так ми боялись і того Ахилла,
 100 Що богиня, кажуть, сплодила, як сего.
 Ніхто з ним не може силою рівнятись. «
 Промовив — і Ектор брату не пере-
 [чив,
 Зараз із теліжки скочив із оружан,
 Ратищами брязнув — і пійшов по стану
 105 До бою будити — і бій підійняв ся:
 Трояне вертались, двигались к Ахеям,
 А ті одступали, побій залишали.
 Здавалось, безсмертний із ясного неба
 До Троян спустив ся, так вони верта-
 [лись.
 110 І гукнув к Троянам Ектор шеломенний:

»Славнії Трояне й помагачі дальні!
Будьте-ж молодцями, з сили не спадай-
[те,

А я отсе пійду в Іліон порадить,
Щоб старшина наша з нашими жінками
115 Молилась і дари богам обіщала.»

Мовив — і пустив ся Ектор шело-
[менний,

Аж ему по шиї та по ногах билась
Та чорная шкура, що щит обшивала.

А Главк Іпполохів з Тидеевим сином
120 Уже виступали готові битись;

І тільки почали до себе зближатись,
Первий обізвав ся Дивомид хоробрий:

»Хто ти не боязний із смертного лю-
[ду?

Бо я тебе в бою не видав ніколи,
125 А тепер ти, бачу, всіх опережаєш.
Що на мое довге ратище виходить,
То діти нещасних, що йдуть против
[мене.

Коли ти безсмертний і прибув із неба,
То я із богами бити ся не буду,
130 Бо й син Дереванта, Ликоров могучий,
За те не мав віку, що з богами бив ся,
Що напав на мамок бога Дивониса
І гнав їх по Ниссі, аж китяхи винні
Вони погубили, тає він їх батожив

135 Ремінем воловим; Дивонис од страху
Уж у море скочив — і вже его Хетта

Втішила, так тяжко він перелякав ся.
 За те і повстали всі боги спокійні,
 І его Кроненко осліпив — і жив він
 140 Мало, бо спротивів всім богам безсмерт-
 [ним.

Так і я з богами бити ся не хочу;
 А коли ти смертний і живиш ся хлібом,
 Так іди! скоріще з смертею зійдеш ся. «

Аж син Іпполохів до его і мовив:
 145 »Що тобі, Тиденку, про мій рід питати?
 Як листя по лісі, так люди на світі,
 Один лист од вітру опаде, а другий
 Дерево пускає, весна розвиває.

Так і ми — той гине, а той виростає.
 150 Но коли питаєш, то я тобі й скажу,
 Щоб і ти знав рід мій, відомий для мно-
 [гих.

Єсть город Ехвира в закутку Аргеї;
 Там колпсь Сизихв був за всіх найму-
 [дріший,

Сизихв Еоленко і мав сина Главка,
 155 А Главко мав сина того Веллерхвонта,
 Що був і хороший і до всього вдатний;
 Та Прит зазломислив, его з дому ви-
 [гнав,

Бо зі всіх Аргеїв він був заможніший,
 І Дій ему всіх їх під ціпком поставив.
 160 А то була в его париця Антія,
 Вона й забажала з молодим обнятись;
 Тільки Велерхвонта на те не склонила

І стала цареві на его брехати :

»Чи сам умри, Прите, чи вбий Вел-
[лерхвонта,

165 Що бажав зо мною насилом обнятись.»

»Мовила, почув він і жовч его взяла,
Та вбити самому серце не дістало;

Так він его з листом послав у Ликию,
А лист написав він на склеяні дошці,

170 І післав до тестя, щоб там его вбито.

І пішов він з богом у тую Ликию,
Прибув до Ликії, текучого Ксанхту.

Володарь ливійський прийняв его щиро;
Десять день вів учту і по волю різав;

175 Но коли зірниця десятая встала,

Він і став питати, чи не має в его
Яких небудь листів од зятя од Прита?

І тільки пробіг він зятевії листи,

Враз ему Химеру повелів убити,

180 Що її не люди, а боги родили,

Бо то з чола лев був, із заду дракон
[був,

З боку коза була і вогнем пишала.

Но і ту побив він, на богів оддавшись;

У друге ходив він з Солимами бить ся,

185 І то, казав, бійка найтяжчая була.

В третій раз побив він сильних Амазо-
[нок,

А коли з побою назад повертав ся,

Лучші з Ликіян засіду зробили

На его, но й тії назад не вернулись:

- 190 Усіх перебив їх Веллерхвонт хоробрий.
Тоді цар дознав ся, що він божий сча-
[док,
Оставив при собі, видав свою дочку
І дав половину царської поваги,
А Ликійці дали найкращого поля,
195 Щоб мав де орати і садки садити.
І в его родилосьь два сини і дочка:
Іпполох, Ісандер і Лаводамія,
Та Лаводамія, що з Дієм обнялась
І од его мала сина Сарпедона.
- 200 Но він на послідок богам опротивів,
І він одинокий по степах ахейських
Блукав і бояв ся сліду чоловіка.
Син его Ісандер згинув од Ярія,
Як ходив хоробрий з Солимами бить ся,
- 205 А тую у гніві вбила Артеміда.
Но Іпполох живий, він мене і сплотив,
І послав у Трою і наказав дуже,
Щоби я храбрив ся, опережав других,
Та щоб не соромив батьківського роду,
- 210 Лучшого в Ехвирі і в цілі Ликії.
З такого я роду і з такої крови.»
Мовив — і помякчав Дивомид хоро-
[брий,
Ратище усунув у землю родючу,
І мило до Главка почав говорити:
- 215 »Та ти-ж мені давний батьківський
[знакомий.
Бо Іней поважний так раз Веллерхвонта

Двадцять днів у себе приймав яко го-
[стя,

І вони друг другу гостинного дали.
Іней так дав тому пояс червонястий,

220 А Велдерхвонт тому чарку золотую,
І я її в дома ідучи оставив.

Тидія не знаю, бо я ще малим був,
Як гинуло в Хтивах ахейське військо.
Так будьмо знакомі: я в тебе в Аргеї,

225 Ти в мене в Ликії, коли я там буду,
А тут і на звалках друг друга минаймо.
Много є для мене Троян, та посильних
Бити, кого бог дасть і ноги нагонять;
Много є й Ахеїв бити, кого хочеш.

230 Даваймо-ж мінять ся на нашій збруї,
Щоб відали люди, що ми не чужії.»

Мовили — і разом з коней позлізали,
Взяли ся за руки, клятвою пооблялись,
І поміг Кроненко Главку з Дивомидом

235 Поміняти зброю золоту на мідну,
Зброю стоволову на девять-волову. —

Тільки прибув Ектор до скейської
[брами,

Єго обступили жінки і дівчата,

І стали питати за синів, за братів,

240 За милих, но він їм до богів молить ся
Радив, бо на многих лихо наступало.

А тільки прибув він до дому Пріяма
З різними дворами — бо у ему було
Пятьдесять теремів тесового камню,

- 245 Один край другого, де сини Пріяма
 Ночували ночі з рідними жінками;
 А для дочок також насупротив було
 Дванадцять теремів з тесового камню,
 Один край другого, де зяті Пріяма
- 250 Ночували ночі з вірними жінками, —
 Там его зустріла его мати рідня,
 Ідучи до дочки милої Лавдики,
 І за руку взяла, мовила й питала:
 »Чого прийшов, сину, чого бійку ки-
 нув?
- 255 Мабуть напирють злючії Ахеї,
 Хочуть місто взяти і в тебе на думці
 Пійти аж до замку Дію помолитись?
 Так піжди — я піжду, вина тобі вточу,
 Та полиеш Дію і другим безсмертним,
- 260 Тай сам підкресиш ся, коли випеш
 [краплю;
 Вино посиляє, коли хто зморить ся
 Так, як ти зморив ся, бючись за роди-
 ну.»
- Аж до неї мовив Ектор шеломенний:
 »Не йди, моя мати, вина діставати!
- 265 Воно отуманить і сили позбавить.
 Не смію і Дію брудними руками
 Вино проливати; гріх тому й молитись,
 Хто так осквернив ся кровю і розбоем.
 А збери ти, ненько, молодиць поваж-
 [них,
- 270 Та піжди з кадиллом до храму Падлади,

- І візьми найкращу, найдовшу намітку,
 Якая е в домі тобі наймиліша,
 І поклади в ноги красної Паллади;
 Та ще і дванадцять телиць одноліток
 275 Дати обіщай ся, як тільки Паллада
 Помилує місто і жінок і счадків,
 Та нам од Ільону оджене Тиденка,
 Буйного вояку, гонителя злого.
 Так іди-ж ти, ненько, до храму Палла-
 [ди,
- 280 А я отсе пійду, Парія покличу,
 Коли він послуха. Земля-б его взяла!
 То якусь погибель викохав олімпський
 Для Троян, Пріяма і всіх его счадків.
 Коли-б то він живо в Невид провалив
 [ся,
- 285 Так може забув би і я своє горе.«
 Промовив — і мати скликала служа-
 [нок,
- І вони по місті молодиць збирали,
 А вона ступила у терем пахучий,
 Де в неї лежали намітки сидонські,
 290 Що їх Олександр вивіз із Сидону,
 По тії дорозі, море перепливши,
 По які вивіз славною Єлену.
 І з них для Паллади Екава і взяла
 Одну, що найкращу, найбільшу намітку
 295 Що як зоря сяла, на споді лежала;
 І пійшла і з нею пійшли молодиці.
 І тільки прибули до храму Паллади,

- Зараз їм Хтеона, Кисиева дочка,
 Жінка Антинора двері одчинила,
 300 Бо вона в Паллади була попадею ;
 І ті до Паллади руки підійняли,
 А мила Хтеона узяла намітку,
 Повклала у ноги красної Паллади,
 І Дієві дочці почала молитись :
 305 »Палладо, богине, обороно наша !
 Зломи в Дивоміда ратище і дай так,
 Щоб він упав ницю під скейські брами.
 Ми-ж тобі дванадцять телиць одноліток
 Дати обіщаєм, як тільки ти волиш
 310 Помилувать місто і жінок і счадків«.
 Благали, та дарма: не чула Паллада!
 А поки благали Дієвою дочку,
 Ектор уже к дому прибув Олександра,
 Що сам Олександр із теслями строїв,
 315 Які були лучні у Трої родючі.
 І мав тепер терем і хату і сїни
 В замку, по сусідству Ектора й Пріяма.
 Ступив тудя Ектор — ратище у его
 Локтів одинадцять і на нїм високо
 320 Остріє блищало і золота рихва.
 Глянув, той ладнує зброю у світлиці,
 Приміряє щити і броні і луки,
 А Єлена також вкруг своїх домашних
 Сидить — і роботи слугам назначає.
 325 І поглянув Ектор, тай почав соромить:
 »Не в пору, небоже, жовч тебе на-
 [паля :

- Люди помирають коло стін високих
 Бючи ся; за тебе і війна і бійка
 Місто обгорнула; а й ти-б того лаяв,
 330 Як би хто при тобі од бою ховав ся.
 Іди-ж, поки місто попелом не сіло.»
 Аж до него мовив красний Олександр
 [дер:
 »Екторе! Ти можеш мене попрекати,
 Но я тобі кажу і дай мені віру,
 335 Що я не із жовчі на Троян, не з гні-
 [ву
 Сидів у теремі, а хтів потужити.
 Тепер мене жінка знову вговорила,
 Щоб я ійшов битись, і мені здаеть ся,
 Що се лучше буде, замога мінить ся.
 340 Пожди, — а я зараз збрую одягаю;
 Або йди, а я вже поспішу дігнати.»
 Мовив — та не мовив Ектор шело-
 [менний,
 Аж стала Елена до его казати:
 »Дівере невинний остилої суки!
 345 Коли-б мене в той день, як мати роди-
 [ла,
 Ухопили вітри та занесли в гори,
 Або мене в море кинули глибоке,
 Щоб я потонула, і сего-б не було.
 Або коли боги стілько лиха дали,
 350 Так був би принаймній чоловік добря-
 [щий,

І чув би наругу та обриду людську.
 А сей і не чує і чути не буде,
 І за те він певне колись поплатить ся.
 Дівере! Ходи личи, та присядь на кри-
 [слі;

355 У тебе на думці великая праця
 Ізза мене, суки, та зза Олександра,
 Бо нам така доля випала од Дія,
 Щоб ми і нащадкам сміховиськом бу-
 [ли.»

Аж до неї мовив Ектор шеломенний:
 360 »Не кажи сідати, не сяду, Єлено.
 Мене думка тягне до Троян нужденних,
 Що там ждуть на мене. Єго лишень
 [живо

Виряжай, та хай він і сам поспішає,
 Щоб ему зо мною в городі зійти ся;
 365 А я іще маю до дому забігти
 Глянуть на домашних, на дитя, на жінку,
 Бо хто тее знає, чи буду я живий,
 Чи може прийдець ся згинуть од Ахеїв.»
 Промовив — і вийшов Ектор шело-
 [менний,

370 І живо прибув він до свого будинку.
 Та в дома не було єго Андромахи.
 Вона з малим сином і з мамкою разом
 Стояла на башні у сльозах і стонах.
 Подивив ся Ектор, що жінки немає,

375 І став на порозі і слуг запитав ся:
 »Скажіть мені, слуги, по щирії правді:

Куди Андромаха вийшла із будинку?
 Чи вона в зовиць де, чи вона в невіс-
 [ток,

Чи вона у храмі сильної Паллади,
 380 Де наші Троянки богиню благають?«
 Аж ключниця вірна до его озвалась:
 »Коли тобі правду. Гекторе, сказати,
 Вона не в зовиць десь, вона не в не-
 [вісток,

Вона і не в храмі сильної Паллади,
 385 Де наші Троянки богиню благають.
 А вона на башні високі ільонські;
 Вчула, що Ахеї Троян побивають
 І враз полетіла ніби божевідна
 До стіни і мамка дитину понесла.«

390 Мовила і Ектор пійшов собі з дому
 По старій дорозі, по вулицях битих.
 І тільки достав ся до скейської брами,
 Де вже ему було в поле виходити,
 Аж ему на зустріч вийшла его жінка
 395 Славна Андромаха, дочка Етивона,
 Що мав Іпоплаку та ще й Іпоплацькі
 Хтиви — і царем був славних Киликій-
 [ців.

Его рідня дочка за Ектором була,
 Вона і зустріла; коло неї нянька
 400 На руках держала малую дитину,
 Як ясну зору; Ектор свого сина
 Називав Скамандром, но люд царем мі-
 [ста,

- Бо Ектор один лиш і рятував місто.
 І він задавив ся, сином любував ся,
 405 А жінка стояла у сльозах — а далій
 Руку его взяла, мовила й казала:
 »Згубить тебе сила... не жаль тобі,
 [милий,
 Дитини малої і бідної жінки,
 Що вдовою стане? Ахеї зберуть ся,
 410 Убють тебе, милий, а мені без тебе
 В землі лучше буги, бо вся моя втіха,
 Коли ти загинеш — одна туга буде.
 Нема в мене батька, ні рідної неньки;
 Батька збавив віку могучий Ахилло,
 415 Як він узяв місто славне киликійське,
 Муровані Хтиви; убив Етивона
 І збрुї не грабив — серця не дістало;
 І спалив він тіло у пишній збруї,
 Могилу насипав, а Дієві дочки
 420 Вязів насадили — горнії русалки.
 Було там у мене і семеро братів:
 В один день і тії у Невида стали;
 Усіх перебив їх Ахилло могучий,
 Взявши на стада їх волові й овечі.
 425 Неньку мою рідню, пилакську царицю,
 Взяв було до стану з скарбами другими
 І за тяжкий викуп випустив на волю;
 Та її у дома Артемида вбила.
 Ти тепер у мене і батько і ненька,
 430 Ти і брат мій рідний, ти і муж мій вір-
 [ний.

- Змилуй ся, не кидай дитя сиротою,
 Мене удовою; остань ся на башні,
 А все своє військо постав коло смокви,
 Де стіна низькая і перелаз легкий;
 435 Туди уже тричи приступом кидались
 Обидва Аянти, Ідомень хоробрий,
 Могучий Тиденко і два Атрієнки;
 Чи їх божевільний на те надоумив,
 Чи може їм серце про тє сказало.»
- 440 Аж до неї й мовив Ектор шеломенний:
 »Я то, моя мила, і сам тє бачу,
 Та стид мені буде Троян та Троянок.
 Коли я мов хирний тікатиму бою;
 Серце не позволить, бо я таки вмію
 445 Небоязним бути і бити ся первим
 За славу отцеву та за свою славу.
 Бо бачу я день той і умом і серцем,
 Коли прахом ляже Іліон набожний
 І Пріям воївний і народ Пріямів;
 450 Та не так я серцем за Троян болію,
 За саму Екаву і царя Пріяма
 І за братів рідних, — що много їх
 [сильних
 Перед ворогами прахом полягає,
 Як за тебе, мила, що тебе Ахеїць
 455 Поведе і вольний світ тобі закрие;
 І ти у Аргеї будеш хусти ткаги,
 Та воду з Мисиди або з Іперії
 З нудьгою носити в неволі тяжкій.
 Сплачеш ся, а ворог погляне тай скаже:

- 460 »Се Ектора жінка — першого затяжця
 У Троян, що з нами за Іліон бились.«
 Скаже, і на тебе спаде друга туга
 Мужа повернути, неволю позбути.
 Но хай мене криє земля сировая.
- 465 Як маю я плач твій та неволю бачить.«
 Мовив — і наставив руки до дитини,
 Аж дитина з криком к лоню притулилась
 На руках у мамки — бацька не злюбила,
 Служала ся міді і кінського чуба,
- 470 Що з его шелома сграшно опускав ся.
 Усміхнув ся батько і рідная мати,
 І зняв собі Ектор із голови шолом,
 І поставив шолом на землю родючу,
 Поцілував сина, взяв его на руки
- 475 І враз помолив ся всім богам і Дію:
 »Дію і боги всі! Дайте, щоби син мій,
 Як і я, був первим у Троян і сильним,
 І таким хоробрим і в Ільоні радив,
 Щоб люди казали, як буде йти з бою:
- 480 »А ще лучший батька!« А він нехай
 [з бою
 Добичі приносить та радує матір.«
 Промовив і жінці передав дитину;
 І жінка до лоня дитя притулила
 З сміхом та сльозами; і жаль ему стало,
- 485 І обняв він жінку і до неї мовив:
 »Не плач, моя мила! Як часу не буде,
 Ніхто мене, мила, к Невиду не справить;
 А буде, так долі ні злий, ні хороший,

Ніхто не обіде, хто родив ся тільки.

490 Іди-ж ти до дому, гляди свого діла,
Прясниці та крісен, розкажи і слугам
Займати ся ділом; а бійки доглянуть
Лицарі ільонські і я уже з ними.»

І промовив Ектор і шелом хвостатий
495 Підійняв — і жінка пійшла до будинків,
І все озиралась, сльози проливала;
А тільки прибула до пишних будинків
Ектора, де много слуг на нюю ждало,
Вона усім слугам жалю наробила;
500 Вони як по мертвім, по живім ридали,
Бо вже і не ждали, щоб він повернув ся
І од рук ахейських в полі не загинув.»

Та не ждав і Парій у домах високих,
Живо одягнув ся у мідную зброю,
505 І пійшов, оддавшись на бистрії ноги.
І як кінь стаенний, гладкий на оброці,
Обірвавши повід летить через поле,
Бо привик купатись у річці бігучі,
І шия басує і грива далеко

510 На спину спадає, а він гордопишний
Летить через поле до кобил та паші,
Так Парій Пріямів з вершини Пергаму
Зброєю мов сонцем бликаючи сходяв.
І ногами живо поступив веселий,

515 І нагнав він живо Ектора, він близько
Був до того місця, де з жінкою мовив;
І первим до его мовив Олександр:

»Мабуть тебе, брате, трохи задержав я,

Не поспів у пору, як ти мені радив.»

- 520 Аж до него мовив Ектор шеломенний:
»Правда, милий брате, тебе серед бою
Ніхто не погудить — ти таки хоробрий.
Но ти все не дбаєш, не хочеш, і в мене
Серце замирає, що тії Трояне,
525 Що за тебе бють ся, брідять ся тобою.
Ходім! А про тее послі поговорим,
Як Дій нам поможе богам віковічним
Спокійную чашу поставити в дома,
Та вигнати з Трої Ахеїв завзятих.»

ТКАНЬ.

Ектор із Парієм кидають ся к бою і починають Ахеїв замагати (1—16). Аполлон і Паллада змовляють ся бійку вгамувати і через Елена Ектора підводять, щоб він кого небудь звав на поєдинок (17—91). З початку до его ніхто не виходить; Менелай береть ся, но его од того Гамемнон одводить (91—122); аж устає Нестор, починає соромить ахейських огаманів і од того сорому встає їх аж девять і з них бере жереб Аянт Теламонів (123—205). Ектор із Аянтом сходять ся до бою, бють ся аж до ночі і силами рівні дають подарунки й розходять ся мирно (206—312). Нічу на уті старий Нестор радить вбитих поховати і стан окопати; а в Троян на раді Антинор їм ралить оддати Ахеям Єлену і скарби, но Парій їм хоче тільки скарби дати і своїх додати, тільки не Єлену (313—364). На другий день рано Пріям посилає передать Ахеям Парієву думку і просити часу мертвих поховати (364—420). І одні і другі ховають побитих; Ахеї-ж до того ровом та стіною кораблі обводять, і Посидій злить ся, по разом з богами дивуєть ся праці (421—464). За вечерою наступає ніч темна та громовая (465—482).

Збірка сема.

Поєдинок Ектора з Аянтом. Похорони.

- І промовив Ектор, і вийшов із брами
 З братом Олександром, і обидва в серці
 Цолумням палади до війни та бійки.
 І як бог жажденим дав мореходцям
 5 Вітер, коли саме руки завіміють
 Веслами тяжкими збиваючи море,
 Так вони з'явилися до Троян жаждених.
 І враз Олександр побив Менествія,
 Сина Ярихтоя, що родився в Арні
 10 Од Хвиломедузи й царя Ярихтоя.
 Гектор Іонія ратищем ударив
 В шию попід шолом — і сили позбавив.
 Главко Іпполохів, отаман ликійський,
 Ратищем у рамя вдарив Іхвиноя,
 15 Дексового сина, що на конях гнався,
 І він пав із коней і жили знімили.
 Та тільки уздріла сивока Паллада,
 Що вони Аргеїв стали побивати,
 Льотом полетіла з вишини Олимпу
 20 В Іліон набожний; а тут із Пергаму
 Аполлон троянський і собі пустився.
 Зійшлися обое край самого буку
 І первай промовив Аполлон, син Діів:
 »Що тебе підняло, Дієвая дочко,
 25 Бігги із Олимпу з силою такою?

Хочеш, щоб Данаї виграли замогу?

А Трояне гинуть — так тобі байдуже.

Но я тобі раджу і се лучше буде:

Залишім ми бійку на сей день, один день,

30 А там нехай бють ся, аж поки не візь-

[муть

Славною Ільону, коли вам безсмертним

По душі прийшло ся місто зруйнувати.»

Єму і сказала сивока Паллада:

»А добре, Стодію! Я й сама для того

3. Прийшла із Олимпу до Троян, Ахеїв.

Та якже-ж ти мислиш бійку вгамувати?»

Аж до неї мовив Аполлон, син Дії:

»А от як! Подаймо Ектору силу,

Щоб він кого небудь визвав із Данаїв

40 Один на одного виступить до бою.

А горді Ахеї найдуть уже в себе

Такого, що вийде із Ектором битись.»

Мовив і Паллада на тее пристала.

І Елен Прямів пізнав божу волю,

45 На яку пристали і бог і богиня.

І враз приступив ся і Ектору мовив:

»Екторе Прямів, до Дія подібний!

Послухаеш ради у рідного брата?

Так вели Троянам і Ахеям сісти,

50 А сам кого небудь виклич із Данаїв

Один на одного виступить до бою.

Ще ти не загинеш, ще тобі не время,

Такий голос чув я од богів безсмертних.»

І послухав Ектор і зрадів душею,

- 55 Став по середині, взяв ратище боком,
Упер у Троян їм — і вони спинились.
Гамемнон володарь зупинив Ахеїв,
І славна Паллада з богом Аполлоном
Узяли на себе шулякову постать,
- 60 І сівши високо на Дієвім буку
На військо дивились: а військо сідало,
Ратища, шеломи, щити колихало.
І як вітер хвилю по морю розкине
Разом налетівши, і море чорніє,
- 65 То так зачорніли Трояне й Ахеї
На полі — і Ектор гукнув між ними:
»Слухайте Трояне і славні Ахеї,
Хай я вам розкажу, що маю на мислі!
Не прийняв Кроненко нашої умови,
- 70 І нас разом з вами осудив на гибель,
Аж поки ви Трої у нас не візьмете,
Або коло суден не падете прахом.
А є в вас, Ахеї, самії храбренні,
Так которий має бити ся охоту,
- 75 Нехай той і вийде з Ектором до бсю.
І скажу вам слово і Дій буде свідком:
Як він мене мідю повалить — так хай
[він
Бере мою зброю і несе на судна,
А тіло до дому оддасть, щоб Трояни
- 80 І жінки троянські на вогні спалили.
А дасть мені славу Аполлон побити,
Так я візьму зброю в Іліон набожний,
І повішу в храмі бога Аполлона,

- А тіло позволю на судна узяти,
 85 Щоб его Ахеї з честю поховали,
 І над Елеспонтом могилу зробили.
 І скаже хто небудь із пізнього люду,
 Пливучи на суднах по чорному морю :
 »Се давня могила того отамана,
 90 Сильного, що Ектор поборов могучий.«
 Він скаже — і слава й моя не загине.«
 Мовив — но Ахеї на тее мовчали ;
 Стид було не вийти, і страх було вий-
 [ти ;
 Аж от підійняв ся Менелай хоробрий,
 95 І з білю на серці став їх докоряти.
 »Ох мої хваленні ! Баби, не Ахеї !
 Та-ж нам тепер сором по вік вічний
 [буде,
 Як ніхто з Данаїв на него не вийде.
 Так будьте-ж ви сидні прахом та зем-
 [лею,
 100 Коли в вас немає ні чести, ні слави.
 Я сам узброю ся, а що до замоги,
 То вона залежить од богів безсмерт-
 [них«.
- Мовив — і пустив ся зброю одягати :
 І вже-б, Менелаю, життя твое красне
 105 В Ектора кінчилось, бо він хоробріщий,
 Та тебе спинили гетьмани ахейські.
 І сам Атрієнко Гамемнон володарь
 За правую руку взяв его і мовив :

- »Горячиш ся, брате! Но з тої го-
 [рячки
 110 Нічого не буде; зупини ся, буйний,
 Та з тим Цріяменком Ектором не бий ся.
 Він за тебе лучший, его всі боять ся,
 Его і Ахилло у тяжкому бою
 Зустрічать бояв ся, за тебе храбріший.
- 115 Іди-ж до дружини та сядь собі з нею.
 Ему кого небудь виставлять Ахеї.
 І хоч він хоробрий і в бійці неситий,
 А склонить коліна і він, як поверне
 З кровавого поля та тяжкого бою.»
- 120 Мовив — і порушив братовее серце,
 Бо говорив правду; він его послухав.
 Слуги іздійняли з плечей его зброю,
 І Нестор к Аргеям устав і промовив:
 »Отсе тяжке лихо спало на Ахею!
- 125 Отсе буде плакати Пилей старий си-
 [вий,
 Славний мирмидонський владник і по-
 [радник,
 Що мене питав ся і так веселив ся,
 Питаючи роду і сплodu Ахеїв.
 Та він як почує, що всі ви злякались
- 130 Ектора, так руки до богів протягне,
 Щоб душа боляща у Невида стала.
 Коли-б Дій, Паллада та Аполлон дали
 Мені таку силу, як на Келадонті,
 Де славнее військо пилійське й аркад-
 [ське

- 135 Билось коло Хвії на руді ярданські!
Тоді у них первим Еревхталіон був,
Та ще й мав на плечах зброю Ярихтоя,
Того Ярихтоя, що его звичайне
Хлопці і дівчата булавенним звали.
- 140 Бо він бив не луком, не ратищем дов-
[гим,
А рвав булавою залізною строї;
Его-ж то обманом і побив Ликорог
В такій тіснині, де була не к ділу
Булава залізна. Вдарив его нагле
- 145 Ратищем у пояс — і той хронув тілом.
А сей ізняв зброю яко дар Яріїв,
І сам було в нї одбував походи.
Но коли й Ликорог у дома постарів,
Він передав чурі Еревхталіону.
- 150 От він у тій зброї всіх молодців кли-
[кав,
І всі трепетали, нікто не виходив,
А мене й забрало вийти та побитись
З силачем — і дарма, що я був молод-
[ший,
Вийшов, і Паллада дала мені славу.
- 155 Я вбив великаня сильнішого в світі
І геть-геть лежав він по землі простер-
[тий.
Як би-ж мені вік той та крепкая сила,
Ектор шеломенний мав би з ким побить
[сн.
А ви і храбріці із цілого війська,

160 А нема в вас духу на Ектора вийти.«

Мовив і піднялось девять отаманів.

Перше всіх підняв ся Гамемнон воло-

[дарь,

По ему Тиденко Дивомид хоробрий,

А за ним Аянти, славнії молодці,

165 Далі Ідоменій і друг Ідоменів

Миріон могучий, рівний до Морія;

Далі син Евемнів, Еврипил хоробрий;

Хтоай Андрамонів і Одисей мудрий —

Всякому хотілось із Ектором битись.

170 Аж до них промовив Нестор гериній-

[ський:

»На жереби здайтесь — кому жереб

[вийде,

Так той і потішить хоробрих Ахеїв,

Тай сам своє серце втішить, як повер-

[не

З кривавого поля та тяжкого бою.«

175 Промовив — і кожний жереб свій

[означив,

І кинув у шелом царя Гамемнона;

І військо молилось, руки підіймало,

І декотрий мовив на небо дивлючись:

»Дай, боже, Аянту або Тидіенку,

180 Або дай цареві злотої Микини.«

Мовили — потряс їх Нестор гериній-

[ський,

І з шелома жереб випав на Аянта,

Як вони бажали. Кликун і пішов з ним,

- І всім отаманам показав ахейським, —
 185 І всі одпирались і не пізнавали;
 Коли-ж на послідок прийшов і до того,
 Хто клав его в шелом, се-б то до Аянта,
 Сей протягнув руку, а той подав же-
 [реб;
 І Аянт поглянув, пізнав, звеселив ся,
 190 І кинув під ноги і голосно мовив:
 »Се мій, люди, жереб! І я тому ра-
 [дий,
 Бо таки надіюсь Ектора побити.
 Но заким я зброю буду одягати,
 Все-ж ви помоліть ся славному Кронен-
 [ку,
 195 Стиха, щоб Трояни про тее не знали,
 Або і не стиха — нічого боятись;
 Ніхто мене з поля силою не зібє,
 Не візьме і боем, бо й я в Саломині,
 Бачить ся, не простим і жив і родив ся.«
 200 І тії молились славному Кроненку,
 І декотрий мовив, на небо дивлючись:
 »Дію з гори Іди, славний та вели-
 [кий,
 Дай Аянту славу і замогу мати!
 А коли ти, батьку, і Ектора любиш,
 205 Так обом даруй їм і силу і славу.«
 Аянт одягав ся в мідяную зброю,
 І коли всю зброю зодягнув на себе,
 Виступив, мов сильний Ярій виступає

- До людей на поле, коли їх Кроненко
 210 Сваркою лихою доведе до бою.
 Так Аянт великий, ахейська заслона,
 Виступав сміючись, і ступав широко
 Крепкими ногами і ратищем брязкав.
 Аргеї раділи на его дивлючись,
 215 А у Троян холод пробігав по жилах.
 І в Ектора в грудях серце трепетало,
 Та ні вже як було утікати і ніяк
 За людей ховать ся, бо сам же він
 [вликав.
 Аянт підступав ся і щит був як башня
 220 Міцний, семишкурый у руках, що Тихій
 Славний швець ілійський справив ему
 [к бою.
 Він щит ему справив хибний, семишку-
 [рий,
 З семи шкур волоних і мідної дошки.
 Аянт Теламонів і закрит ним груди,
 225 І став не здалека і Ектору мовив:
 »Екторе, тепер ти один на одного
 Знатимеш, які в нас храбрії Данаї
 І без Пилієнка сильного, Ахилла;
 Він тепер на суднах лежить крутоносих
 230 Гнівний на неправду царя Гамемнона;
 Но в нас є такі, що на тебе стануть,
 І є їх не мало. Починай же бійку!
 Аж до его й мовив Ектор шеломен
 [ний:

- »Аянте поважний, отамане війська!
 235 Мене ти не пробуй, як тую дитину,
 Або молодицю, що бою не знає,
 Бо я добре вмю бити й побивати.
 Вмю і на право і на ліво щитом
 Повертать і в бою я не утомляюсь;
 240 Умю я битись і з коней летючих,
 Умю і пішо славити Ярія;
 І тебе й такого я не хочу бити
 З небачки, а прямо, коли тільки влучу.»
 Мовив, розмахнув ся і ратищем кинув,
 245 І вдарив Аянта у щит семишеурій
 По верхній міді, що восьмою була,
 І цілих шість листів пройшла мідь хо-
 [лодна,
 І в сьомому встрягла. Тоді розмахнув ся
 Аянт Теламонів і ратищем кинув,
 250 Вдарив Пріяменка по рівному щиту,
 І щит его ясний ратище пробило,
 І шитую броню на ему прорвало,
 І на здуховинах сорочку розтяло,
 Но йще він одскочив і од смерти спас
 [ся.
 255 І знов вони разом ратища схопили,
 І кинулись знову мов ті леви хижі
 Та кабани дякі, що їх не побореш.
 Пріяменко того вдарив серед щиту
 І не пробив міді, остріє погнулось;
 260 А Аянт ударив у щит — і на виліт
 Остріє прогналось, того зупинило,

Пройшло коло шиї — і кров заструми-
[лась.

- Но не кинув бою Ектор шеломенний,
Одступив і з поля підійняв рукою
265 Чорний, угловатий, здоровенний камінь,
Та вдарив Аянта у щит семишкурый
В саму середину, аж мідь задзвеніла.
А Аянт піднявши іще більший камінь,
Розмахнув, ударив зі всієї сили,
270 І потрощив щита; каменем жорновим
Перебив коліна — він упав на спину
Щитом перекритий, но его Стодійний
Підійняв — і вже-б їм на мечях поги-
[нуть.

- Та прибули слуги Дієві і людські,
275 Один од Троянців, другий од Ахеїв,
Талхтивій та Ідей, кликуни премудрі;
Вони миже ними ціпки протягнули
І премудрий Ідей став їм говорити:
»Годі із вас, дітки, перестаньте бить
[ся.

- 280 Обидва ви милі для хмарного Дія,
Обидва ви й сильні, се бачили всі ми,
А ніч наступила, треба ночі слухать.»

- Аж до его мовив Аянт Теламонів:
»Ідею! Кажи ти Ектору про сее,
285 Бо він у нас первий викликав до бою.
Так хай він і скаже — і я перестану.»
Аж до его мовив Ектор шеломенний:
»Дав тобі бог кріпость і силу, Аянте,

І розум, з Ахеїв ти в ратиці первий.
 290 Так ми на сьогодні бійку залишімо,
 А там будем бить ся, поки не розлу-

[чить

Нас Мара і слави не подасть котрому,
 А ніч наступила, — треба ночі слухать.

Іди і край суден весели Ахеїв,

295 Приятелів щирих та свою дружину;
 А я отсе пійду в Пріямове місто

Троян звеселити та пишних Троянок,

Що за мене в храмі бога умоляють.

Давай же мінять ся пишними дарами,

300 Щоб за нас казали Ахеї й Трояне:

»У тяжкій вражді вони ізійшли ся.

А в милі пріязні вони розійшли ся.«

Мовив — і дав меч свій в срібнії

[оправі

Із піхвою разом і ремінем шитим;

305 А Аянт ему дав пояс червонястий.

І так розійшли ся: той пійшов к Ахеям,

А той ік Троянам. І тії зрадїли,

Побачивши свого, що він їм здоровий

Вийшов із під сили та з під рук Аянта,

310 І повели в місто, не ждучи вже й ба-

[чить.

А Ахеї також повели Аянта,

Радого побоем к царю Гамемнону.

Тільки що прибули в наміт Атрієнка,

Зараз Гамемнон царь казав вола вбити

315 Вола пяти років славному Кроненку.

- І враз его слуги обдерли, обмили,
 Часті поділили, на рожни побрали,
 Спекли, осторожно з вогню поздіймали,
 Трохи одпочили, обід спорадили,
 320 Сіли і їх серцю нічого не бракло.
 Аянгу окроме цілу хребтовину
 Оддав Атрієнко, Гамемнон володарь.
 А коли вже добре поїли й попили,
 Тоді старий Нестор почав свою раду,
 325 Бо він був їм здавна порадином до-
 [брим
 Ото він розважно і став говорити :
 »Атрієнку й ви всі гетьмани ахей-
 [ські!
 Много в нас погибло патлатих Ахеїв
 І чорную кров їх Ярїй по Скамандру
 330 Розточив, а душі перейшли к Невиду
 Так ввзвтра Ахеям нічого вже битись,
 Лучше ми зберім ся, перевезім трупи
 Мулами й волами, попалім край суден
 Разом, щоби дітям важний міг узяти
 335 Кості, коли будем одпливать до дому.
 Висипмо над ними високу могилу
 Одну і край неї збудуємо ми башні
 Крепкі для ослони і себе і суден.
 Зробім межі ними крепії ворота,
 340 Щоб через них була конная дорога.
 З надвору глібоким ровом обкопаймо,
 Щоб він міг спиняти і людей і коней,
 Бо коли-б Трояни війни не підняли.»

- Мовив — і пристали усі отамани,
 345 А в Троян в Ільонї своя була рада
 І сумна і буйна в Пріямовім домі.
 Антинор передний почав говорити:
 »Трояне! Дардани! й помагачі наші!
 Вислухайте, милі, що в мене на мишлі:
 350 Даймо ми Єлену і всі її скарби
 Тям двом Атріенкам; тепер ми воюєм
 Присягу зломивши, то вже нам користи
 Нічого і ждаги, як не зробим сего.«
 Промовив і сїв він — по нему під-
 [няв ся
 355 Славний Олександр, чоловік Єленин;
 Він до его й мовив бистрими словами:
 »Не милан мова твоя, Антиноре!
 Міг би ти що небудь лучшее сказати;
 А коли ти сєє од серця говориш,
 360 Так знать боги в тебе розум одійняли.
 Бо я всім Троянам на тєє одкажу
 І одкажу прямо: жінки не оддам я;
 А скарби аргейські, що в нашому дому,
 Всі готов оддати, і ще доложити.«
 365 Промовив і сїв він. По ему підняв ся
 Сам Пріям Дарданів, судець богомисний,
 І сгав їм розважно мовити й казати:
 »Трояне! Дардани! й помагачі наші!
 Вислухайте, милі, що в мене на мишлі.
 370 Вечеряйте, милі, в городі звичайне,
 Тільки стережіть ся, та готові будьте.
 А взавтра пішлемо Ідея до суден

Сказать Менелая і Агамемнону
 Думу Олександра, що війну спровадив,
 375 Та ще й добрим словом спитать, чи не
 [схочуть

Бійку залишити — заким трупи спалим;
 А там будем бить ся, поки не розлучить
 Нас Мара і слави не подасть котрому.»

Мовив — і всі раді на тее пристали.
 380 (Вечеряли разом строї коло строїв.)

А свінуло, Ідей шійшов аж до суден.
 Він застав Данаїв на раді край судна
 В царя Гамемнона і став миже ними,
 І голосно мовив кликун голосистий:

385 »Атріенку й ви всі гетьмани ахей-
 [ські!

Мене і Пріям сам і другі Трояни
 Послали спитати, чи мила вам буде
 Дума Олександра, що війну спровадив.
 Скарби, які в Трою вивіз Олександр

390 Суднами — коли б він перший був заги-
 [нув! —

Всі готов він дати і ще доложити,
 Но славної жінки царя Менелая
 Не думає дати, хоч Трояне й кажуть.
 Ще мене послали спитать, чи не вгодно

395 Бійку залишити, заким трупи спалим.
 А там будем бить ся, поки не розлучить
 Нас Мара і слави не подасть которим.»
 Промовив — мовчали усі отамани,

Но трудно їм було кожного пізнати.

- 425 Так вони водою тільки обмивати,
Сльози проливати, на вози складати.
Пріям наказав їм плакати, так без пла-

[чу

Вони свої трупи на костир складали,
І їх попаливши, пішли до Ільону.

- 430 Так саме й на другі стороні Ахеї
Сумуючи трупи на вогонь складали,
І їх попаливши, одійшли до суден.

Рано — не світало, тільки ніч сіріла,
Ахейське військо до вогню збиралось.

- 435 Високу могилу в полі висипало,
Одну — і край неї башні будувало
Крепкі, на заслону і себе і суден.

Ставило меж ними крепкі ворота,
Щоб через них була конная дорога;

- 440 З надвору глибоким ровом обводило
Широким, великим і палі вбивало.

Так то працювали чорняві Ахеї,
А боги тимчасом, сидячи у Дія,
Дивувались дивом на працю ахейську.

- 445 Далі Посидій їм почав своє слово:

«Та хто ж тепер, Дію, з надземного

[люду

Стане богам мислі свої odkривати?

Не бач, що Ахеї коло своїх суден

Стіну збудували, кругом обкопали

- 450 Ровом і безсмертним приносів не дали.

Та слава їх піде до зори зірниці,

А про те й забудуть, що я з Аполо-
[ном
Для Лаомедонта колись будували.«

Аж Дій хмароходний здихнув і про-
[мовив :

455 »Та що-ж ти се мовив, Землетрясе силь-
[ний!

Хай там сего діла другий хто боїть ся,
Хто за тебе слабший силою й руками.
Твоя-ж слава ходить до зори зірниці.

Вірь мені на слово, що коли Ахеї

460 Попливуть на суднах у ріднюю землю,
Ти, зваливши стіни, затопи їх морем,
І берег великий занеси пісками;

Хай стіна ахейська пропаде без сліду.«

Так помеж собою вони розмовляли.

465 Смеркло — і вінчилось ахейське діло.

Вони волів били й вечеру робили :

А тимчасом судна прибули із Лимну

З вином од Евнія, того Ізоненка,

Що его Ізону дала Іпсипила.

470 Царям Менелаю і Агоменону

Він тисячу відер прислав задаремне.

А другі Ахеї, то вже купували,

Хто на мідь блискучу, а хто на залізо,

Хто міняв на шкури, а хто на худобу,

475 А хто на підданих, — і справили учту.

Цілу ніч гуляли патлаті Ахеї,

А в місті Трояни й помагачі дальні.

І Дій на їх лихо цілу ніч гремів їм

Сильними громами, і люди лякались,
480 Вино проливали; ніхто не смів пити
Наперед, а спершу проливав Кроненку,
Далі полягали і позасипали.

ТКАНЬ.

Скликавши на раду вс х богів, Крононко наказує їм, щоб вони нікому на бійці не помагали і сам одіжджає на Іду (1—52). Сидячи на Іді він поглядає на бійку — і бійка з початку іде у них рівно; но коли у его ваги похилились, він гремить громами на гибель Ахеям (53—77). Трояни Ахеїв женуть до окопу; Ира вдаєть ся до Посидія і просить его стати на поміч Ахеям, но старий не хоче; аж Гамемнон бачить щасливую приміту, гукає на військо і додає сили (78—250). Трояни подають ся, Тевкер їх найбільше з лука побиває, но й его самого підбиває Ектор (251—334) і Ахеї знову назад подають ся. Ира і Паллада збирають ся їхати до них на підмогу, но Дій з гори Іди шле до них Іриду і їх завертає (335—437): далі й сам вернувшись на Олимп високий, страшно їм клеветь ся, що взавтра Ахеї іще більне лихо матимуть од его (438—484). Нічю, переставши гнати і зібравши раду, Трояни на місці побою стають ночувати і щоби не дати ворогам одилести, вони розкладають вогні превеликі і в місці і в полі (485—565).

Збірка восьма.

Бійка перемінна.

Румяна зірниця землю освічала,
 А Дій хмароходний радив ся з богами
 На самі вершині двірного Олимпу.
 І Дій говорив їм, а боги вважали.

- 5 »Вислухайте всі ви, боги і богині!
 Хай я вам розкажу, що на мишлі маю.
 Нехай мому слову ні божая жінка,
 Ні муж не перечить, а всі помагають,
 Щоб я як найшвидше сповнив тее діло.
- 10 Бо тільки я вгляну, що хто із вас виїде
 Помагати к Троянам або ік Данаям,
 Так той мені з білю на Олимп поверне,
 Або его схоплю, кину в тартар темний
 Далеко під землю в страшную безодню,
- 15 Де двері залізні, а помости мідні,
 І так од Невиддя, як земля од неба.
 Знатиме, який я сильний меж богами.
 Знатимете й ви всі, тільки попитайтесь!
 Причепіть до неба ланцух щирозлотий
- 20 І боги й богині, усі почіпляйтесь,
 І тягніть — ви з неба не стягнете Дія
 Великого бога, як ви не силкуйтесь.
 А я як захочу за ланцух узятись,
 То й самую землю підійму і море,
- 25 І ланцух високо к вершині Олимпа
 Прив'яжу і в мене все так і повисне.

На стільки я вищий за богів і смертних.»

Мовив — і всі глухо на тее мовчали,
Вражані словами, бо говорив грізно.

30 Одна обізвалась сивока Паллада:

»Батьку наш, Кроненку, царю над па-
[рями!

Знаємо ми добре, що ти найсильніший,
Та нас болить серце за хорбрих Данаїв,
Що в лиху годину загинути мають.

35 В бійку ми не підемо, коли йти не ка-
[жеш,

Ми тільки Аргеям подамо пораду,
Щоб не всі погибли із за твого гніву.»

Аж Дій хмароходний до неї промовив:

»Не бійсь, Тритогеню, бо я се говорю

40 Не на зле, я хочу тобі добрим бути.»

І з сими словами запряг собі коней
Бистрих, мідноногих та золотогривих,
В золото вдягнув ся, взяв батіг у руки
Золотий, хороший, на колісню вийшов,

45 Ударив по конях — і коні погнались

Поміже землею і небом зорястим.

І прибув на Іду, звіряную матір,

На Гаргарь, де гай був і бувван пре-
[славний;

Спинив коней батько і божий і людський,

50 Випряг із теліжки, обгорнув туманом,

А сам на вершині сів собі веселий

І дививсь на Трою і судна ахейські.

Чорняві Ахеї снідали в намітах

- І враз по снідані збрую одягали ;
 55 А в місті Трояне і собі збуїлись,
 Хоч їх було й менше, но й вони палали
 Битись по неволі за жінок та счадків.
 Брама одчиняли, разом висипали
 І піші і конні — і шум був великий.
 60 Тільки ізійшли ся на чистому полі,
 Ратища і щити і людська сила
 Злітали ся разом, щити в щити били
 Круглими боками і шум був великий.
 Похвальба і крики буючих і побитих
 65 Мішали ся разом ; земля кривавіла.
 Як ціле світання і цілеє раня,
 Так стріли літали і рівно люд гинув.
 Но як серед неба сонце підійнялось,
 Підняв божий батько ваги золотії,
 70 На шайки поставив два жереби смертних :
 Один для Троянів, другий для Ахеїв,
 Взяв по середині — і знизив Ахеїв.
 (Жереби ахейські з землі опустились,
 Жереби троянські к небу підійнялись.)
 75 І з Іди він тяжко загремів, блиснула
 Стріла громовая по війську ахейським,
 І всі здивувались і страхом понялись.
 Не смів оставать ся ні Ідомень силь-
 [ний,
 Ні Гамемнон владний, ні смілі Аянти ;
 80 Один оставав ся Нестор геринійський,
 Тай то по неволі, через коня свого :
 Єго Олександр, чоловік Єлени,

- 135 Вогнем загоріла горючая сірка.
 Спужали ся коні в колісни, здригнули,
 У Нестора віжки пишніі сковзнулись
 І він к Дивомиду з боязнію мовив :
 »Повертай, Тиденку, своїх бистрих
 [коней!
- 140 Не бач, що од Дія не тобі помога?
 Сегодня Кроненко ему дае славу,
 Може другим часом так нам, коли схо-
 [че,
 Подасть. Дія волі нікто не зможе.
 Не зможе й сильний, бо він найсиль-
 [ніщий.«
- 145 Аж до его мовив Дивомид хоробрий :
 »Так воно, дідуню, по правді ти кажеш.
 Одно мені тільки і тяжко і важко,
 Що Ектор іскаже про мене Троянам :
 »Од мене Тиденко тікав аж до суден.«
- 150 Скаже — та хай трісне земля підо
 [мною!«
 А до его й мовив Нестор гериній-
 [ський :
 »Що ти отсе кажеш, Тидеевий сину?
 Нехай зове Ектор і плохим і слабим,
 Ему не повірять Трояни й Дардани,
 155 І жінки Троян тих сильних та могучих,
 Що ти їх позбавив віку молодого.«
 Промовив — і зараз повернув він
 [коні
 Утікати до суден. Трояни і Ектор

З криком превеликим сипали стрілами.
160 І гукнув що сили Ектор шеломенний:

»А тобі, Тиденку, першому Данаї
Давали і мясо і вино і крісло!

Тепер не вповажать, ти бабою став ся.
Щезай, плоха бабо! А мене не зібеш,
165 На баштах не збудеш і жінок на судна
Не візьмеш; скоріще дідька будеш ма-
[ти.]«

Мовив — і Тиденко став було вага-
[тись,

Чи не вернуть коней та не стати би-
[тись.]

І тричи він серцем і умом вагав ся,
170 І Дій з гори Іди тричи бив громами
На взнаку Троянам, що їх поле буде.
І Ектор що сили мовив їк Троянам:

»Трояни! Ликійці і славні Дардани!
Будьте молодцями, з сили не спадайте!

175 Бачу, що Кроненко волів нам подати
І силу і славу, а Данаям гибель.
Дурні! Вони стіни тії збудували
Слабі та нікчемні, но мене не спинять;
І рів їх глибокий коні перескочуть.

180 А коли я стану край суден глибоких,
Глядіть, щоби мали вогонь на готові.
Вогнем спалю судна і всіх перетлумлю
(Аргеїв край суден, учадяних димом).«

Промовив — і сильно загукав до ко-
[ней:]

- 185 »Ксанхте і Подарку, Ехтоне і Лампе!
 Тепер, мої милі, оддячте за ласку,
 Що вам Андромаха, дочка Етивона,
 Первим подавала ярую пшеницю
 (І вином поїла, скільки в волю було),
- 190 Дарма, що я в неї мужем називаюсь.
 Летіть, поспішайте, щоби нам одбити
 У Нестора щита — славного до неба,
 Бо й сам золотий весь і золоті скоби;
 А у Дивоміда з плечей его зброю
- 195 Пишную, що Ихвест викував на диво!
 Як ми одібемо, певні можем бути,
 Що Ахеї к світу на кораблі сядуть.»
 Отак похвалив ся. Аж Ира у гніві
 Сидячи здригнула, затрясла Олимпом,
- 200 І до Посидія мовила словами:
 »Землетрясе сильний! Не болить же
 [в тебе
 Серце, що Данаї марне погибають?
 Вони-ж тобі дари пишнії приносять
 В Езі та Елиці, — так дай їм замогу!
- 205 Бо як би взяли ся спільники данайські
 Троян одігнати, Дія вгамувати.
 Так він потужив би сидячи на Іді.»
 Аж до неї мовив Землетряс могучий:
 »Що-ж бо ти сказала, Иро необачна!
- 210 Із Діем Кроненком не хтів би і битись.
 І другому радить, бо він тяжко силь-
 [ний.»
 Так поміж собою вони розмовляли.

- А там, як ішов рів од башень до су-
 [ден,
 Так було набито кіньми та народом
 215 Гонимим, і гнав їх рівний до Ярія
 Ектор Пріяменко, бо Дій давав славу.
 І вже би він судна спалив неперемінно,
 Як би Гамемнона справного й самого
 Ира не довмила Ахеїв підняти.
 220 Він пійшов к намітам та суднам ахей-
 [ським,
 На руках держучи червону кирею,
 Став на здоровеннім судні Одисея,
 На самім середнім. щоби чути було
 (І в наміт Аянта Теламовієнка,
 225 І в наміт Ахилла, що певнії в силі
 Вони свої судна по краях держали),
 І голосом сильним гукнув на Данаїв:
 »Сором вам, Аргеї! Такі дивні з ви-
 [ду!
 Деж похвальба тая, що ви найсильніщі,
 230 Що ви там на Лимні єю похвалялись,
 Коли їли мясо волів круторогих
 І повнії чаші вина випивали,
 Що на сто, на двісті Троян із вас каж-
 [ний
 Стане, а тепер ви й одного не варті
 235 (Ектора, що й судна незабаром спалить).
 Дію! та кого-ж ти з царів господарів
 Так карав і стільки брав у его слави?

- А буввана твого пишного нігде я
 Не минав пливучи на суднах весельних.
- 240 На всякім палив я і тлущу і стегна,
 Ідучи богату Трою воювати.
 Вчини-ж, Дію батьву, хоч сю мою во-
 [лю:
- Дай же хоч самим нам утікти, спасти ся,
 Та не дай Троянам погубить Ахеїв.»
- 245 Мовив — і Дій, батько, прийняв его
 [сльози,
 Волів іспасти люд, а не погубити.
 І послав орла їм, вірнішую птаху,
 Що держав у вохтях оленя малее.
 І оленя тее кинув край буввану
- 250 Дія, де Ахеї Дієві молились.
 І ті як узріли, що птаха од Дія,
 Ожили і разом на Троян наперли.
 Тоді із Данаїв перше за Тиденка
 Ніхто не пустив ся летучими кіньми
- 255 За рів перегнати, бійку розпочати.
 Він первий пустив ся і вбив Агелая,
 Сина Хврадемона, що втікав на конях.
 Він его на здогін ратищем ударив
 Саме миже плечі, — пробив ему груди
- 260 І з колісні впав він — і брязнула збруя.
 І враз полетіли славні Атрієнки,
 За ними Аянти, славні молодці.
 Далі Ідоменій і друг Ідоменів
 Миріон хоробрий, рівний до Морія.
- 265 Далі син Евемнів, Еврипил хоробрий.

І девятий Тевкер — він із тугим луком
 Став за щит Аянта Теламонієнка,
 І що Аянт щита одкривав, він живо
 Оглядав, і тільки ворога якого

270 Підбивав стрілою і той падав мертвий,
 Він знов за Аянта, як дитя за матір
 Утікав — і знову той крив его щитом.
 Кого-ж то він первим із Троян під-
 [стрілив?

Первим Орсилоха, потому Ормена,
 275 Хведеста, Детора, Хрома, Ликофонта,
 Та ще Меланиппа і Амоповона
 (Усіх повалив він на землю родючу).
 Глянув Гамемнон царь і розвеселив ся,
 Що од его лука гинули Трояни,

280 І став коло его і до его мовив:
 »Тевкре Теламонів, голово ти мила!
 Стрільяй, чи не будеш світом для Да-
 [наїв,

І для Теламона, що тебе з дитинства
 Ще й лівого сина згодував у себе.
 285 І хоч він далеко, прослав его, Тевкре!
 А я тобі скажу — і то певне буде:
 Тільки Дій козарний та сильна Паллада
 Дадуть мені взяти Іліон багатий,
 Ти первий за мною візьмеш надгороду,
 290 Золоту триніжку, або пару коней,
 Або молодицю для своєї постелі.»

Аж до его мовив Тевкер доброчесний:
 »На що, Атрієнку, справного й самого

Підмовлять? Стараюсь, скільки сили
[маю.

- 295 І тільки їх стали до Ільону гнати,
Так я їх стрілами стою й побиваю.
Вісім стріл пустив я з довгими зубами,
І всі вони встрягли в тіла молодецькі.
Не попаду тільки в сего пса лихого.»
- 300 Промовив — і вдарив новою стрілою
В Ектора, і тяжко бажав его вбити.
Та не попав того, попав Горгихтона,
Прям'вого сина стрілою у груди.
Его із Есими мати породила
- 305 Славна Кастянира до богинь подібна.
Як мак на городі маківку склоняє
Новную насіння в весінчюю пору,
Так его в шеломі голова склонилась.
Ще ударив Тевкер новою стрілою
- 310 В Ектора і тяжко бажав его вбити.
І не попав знову через Аполлона,
А вдарив візницю Архиптолемя,
Що поганяв коней, у самі груди;
Він з колісні хропнув, одскочили коні
- 315 Бистрії — і сила і душа пропала.
Жаль Ектору було доброго візниці,
Та він его кинув, хоч серце боліло.
І він Кевріону, убитого брата,
Казав коней взяти — і той покорив
[ся.
- 320 А сам живо скочив з колісні на землю

- З криком превеликим, схопив живо ка-
 [мінь
 І скочив на Тевкра, палаючи вбити.
 І тільки той вийняв каленную з лука,
 До жили приладив, аж тут его Ектор
 325 По плечу в ключину, де шия і груди
 Спливають ся разом і де страшно би-
 [ти,
 Готового стрілить камінем і трахнув.
 І жила урвалася, рука оніміла,
 Він укляк коліном і випустив лука.
 330 Та Аянт не кинув родимого брата;
 Він живо прискочив, прикрив его щитом,
 А тут підступили і вірніі слуги
 Микистій Ехвенко і дивний Аластор,
 І его слабого до суден понесли.
 335 І знову олимпський дав Троянам силу,
 І вони Ахеїв к рову стали гнати.
 Ектор був передним і поглядав страшно.
 Як пес свиню дику або лева гонить,
 І его на здогін із заду хватає,
 340 За задок та стегна і в бік не пускає,
 Так поганяв Ектор патлатих Ахеїв,
 Все заднього бючи, а тії втікали.
 І тільки забігли за рів та за стіни,
 Втікачем і многих Трояни побили,
 345 Вони коло суден разом поставали.
 Один у другого радились і руки
 К богам підіймали і кожний молив ся.
 А Ектор на конях кружав — і очима

- Світив, як Горена, як Ярій пропасний.
 350 Аж глянула Ира — і жаль її стало.
 І вона к Палладі мовила словами:
 »Діевая дочко! Чи ж ми не поможем
 Пропащим Данаям хочай на останку?
 В лихую годину всі вони загинуть
 355 Од того одного; біснуеть ся тяжко
 Ектор Пріяменко і лихо їм робить.«
 Аж її сказала сивока Паллада:
 »Давно би він духу та сили позбув ся
 І в землі родимі згинув од Аргеїв,
 360 Та в думках негідних біснуеть ся батько
 Злий, несправедливий, вічно-соперечний.
 Забув, що я сина его Евриствія
 Кілька раз спасала при лихі годині.
 Тоді він до неба викриказ і батько
 365 Послав мене з неба ему поміч дати.
 Коли-б же я тее могла в думці мати,
 Коли его слав він в Невид ворітенну
 Достати з Ерева в Невид собаку,
 Не втік би він Стига, пропасної річ-
 [ки!
 370 Тепер мене кинув, а слухає Хетти,
 Що бороду брала, ноги цілувала
 І просила вважить сильного Ахилла.
 Но буде й сивока колись ему мила.
 Иди ж лишень живо та запряжи коней,
 375 А я отсе піду в Дієві будинки.
 Візьму его зброю — й тоді буду бачить,

- Чи рад буде нами Ектор шеломенний,
 Як ми з'явимо ся на чистому полі.
 Не один Троянець собак або птахів
 380 Мясом нагодує край суден ахейських.«
 Мовила й склонила Иру білоплечу.
 І Ира богиня, Кроновая дочка,
 Взялась ладнувати коней злотогнуздих,
 А славна Паллада, Діевая дочка,
 385 В батька на помості шати розпустила,
 Що сама робила. сама і красила.
 Одягла на себе Діеву сорочку,
 Узбрюїлась сильне на лютую бійку,
 На колісню стала, ратище узяла,
 390 Тяжке та велике. що ним вона губить
 Полки, коли сильна у гніві буває.
 І вдарила Ира батогом по конях,
 Години їм брами небесні відкрили,
 Бо їх така доля, щоб Олимп великий
 395 Одкривать і крити хмарами густими.
 І вони погнались кіньми через браму.
 Глянув Дій із Іди і тяжко озлив ся,
 І до злотокрили, до Радуги мовив:
 »Радуго! Верни їх, не дай їм дої-
 [хать
 400 До мене, немила наша стріча буде!
 Бо я тобі скажу, і то певне буде:
 Я й коням їх бистрим ноги покалічу
 І їх поскидаю, й колісню зломаю,
 І в десять літ цілих вони не загоять
 405 Ран тих, які громи їм понаробляють,

Щоб знала сивока, як бити ся з бать-
[ком.

На Иру не так я гніваюсь і злю ся,
Вона звикла рвати, що я не замишлю.»

Мовив — і піднялась Радуга вітри-
[ста,

410 Полетіла з Иди на Олимп великий
І в первих воротях вона їх зустріла,
Зупинила й словом Дієвим сказала:

»Куди ви? Чого так серцем розбіси-
[лись?

Кроненко не каже помагать Аргеям.

415 Кронів син казав вам і він тее зробить,
Що і коням вашим ноги покалічить,
І вас поскидає, й колісню зламає,
І в десять літ цілих не згоїте в себе
Ран тих, які громи вам понаробляють,

420 Щоб знала сивока, як бити ся з бать-
[ком;

На Иру не так він злить ся і гнівить
[ся;

Вона звикла рвати, що він не замислить.
Но ти, безустидна сука, коли справді
Думаєш на Дія ратище підняти.»

425 Мовила — і зникла Радуга вітриста.
Тоді до Паллади Ира і сказала:

»О, Дієва дочко! Ні вже, я не хочу
Із за людей смертних з Дієм воюватись.
Нехай один гине, другий живий буде

430 За уряд, нехай там сам він розбирає

В Троян та Данаїв, що кому годить
[ся.]

Мовила — і коней назад повернула.
Години їм коней випрягли гривастих,
І коней припняли до ясел пахучих,
435 А колісню сперли на стіни блискучі.
А ті посідали на золотих кріслах
З другими богами з нудьгою на серці.
І Дій з гори Иди коней з колісню
Пустив до Олимпу, прибув до безсмерт-
[них.]

440 Землетряс могучий випріг ему коней
І колісню криту підняв на підстави.
А Дій всевидючий на золоте крісло
Сїв, аж під ногами Олимпу захитав ся.
Паллада і Ира особно од Дія

445 Сиділи, мовчали і не обзивались
Но він уже відав думку їх і мовив:
»Що ви такі сумні, Иро та Палладо?
Не вдалось вам довго на славнії бійці
Троян побивати, що вам так обридли.

450 О, у мену сила і руки могучі.
Мене не заможуть всі боги олімпські,
А в вас біле тіло страхом затремтіло
Не бачивши й бою і тяжкого діла.
Но ще я вам скажу — і те-б таки було,
455 Що громом розбиті вже-б ви не верну-
[лись]
Із колісень ваших на Олімп безсмерт-
[ний.]

- Мовив — і здрігнула Ира і Паллада;
 Вони разом дбали за лихо Троянам.
 Но тільки Паллада змовчала, ні слова
 460 Дію не сказала, хоч і тяжко злилась;
 Ира-ж не стерпіла і зараз почала:
 »Кроненку невірний, що ти отсе мо-
 [вив?
 Бачимо й ми добре, що ти найсильній-
 [ший,
 Та нас болить серце за хорбрих Данаїв,
 465 Що в лиху годину загинути мають.
 (В бійку ми не підемо, коли йти не ка-
 [жеш,
 Ми тільки Аргеям подамо пораду,
 Щоб не всі погибли із за твого гніву)«.
- Аж Дій хмароходний до неї промовив:
 470 »А хочеш ти бачить, Иро волоока,
 Так взавтра побачиш, як буде Кроненко
 Полки побивати хоробрих Аргеїв,
 Бо Ектор завзятий бою не покине,
 Поки коло суден Пиленко не встане,
 475 (Та перед носами бійка не пічнеть ся
 В тісній тіснині над тілом Патрокла.)
 Так доля судила. І я не вважаю
 На твій гнів — скитай ся, тікай на
 [край світа
 І землі і моря, де Япет із Кроном
 480 Сидять і ні сонця ясного не бачуть,
 Ні вітрів, кругом їх тільки Тартар тем-
 [ний.

І туди забий ся, — так я не вважаю
 На твій гнів, хоч ти тут первая со-
 [бака.»

- Промовив, і стихла Ира білоплеча.
 485 А там сонце ясне в Окіян сховалось
 І ніч невидючу на землю тягнуло.
 Милій світ Троянам погас — і Ахеям
 Настала ніч темна, мила і спокійна.
 Ектор зробив раду у Троян, зайшовши
 490 По одадь од суден в бистрому потоку
 На чистее місце, де трупів не було.
 І всі позлізали з коней і вважали,
 А Ектор їм мовив — ратище у его
 В локтів одинадцять, а остріе мідне
 495 І золота рихва з далеку блищала.
 Так на его спершись, він мовив Троя-
 [нам:
 »Трояне, Дардани й помагачі наші!
 Сьогодні я думав судна і Ахеїв
 Погубить і в пору прибуть до Ільону.
 500 Аж ніч наступила і порятувала
 Аргеїв і судна на березі моря.
 Нічого робити, треба слухать ночі,
 Та вечерю їсти! Випрягайте-ж живо
 Із колісень коней, давайте їм паші.
 505 Приведіть із міста волів круторогих
 І тихих овечок, принесіть із дому
 І вина і хліба, та дров позбирайте,
 Щоб цілу ніч темну до самого світу
 В нас вогні горіли, небо освічали,

- 510 Щоби часом нічю патлаті Ахеї
 Не втікли до дому по синьому морю,
 Та тихо, спокійно, на судна не сіли.
 Хай вони і в дома свої рани гоять,
 Вражані стрілою чи ратищем довгим,
- 515 Скачучи на судна, щоб знали і другі,
 Як війну криваву з Троянами вести.
 А кликуни божі хай пйдуть до міста,
 Та розкажуть хлопцям і старикам си-
 [вим
 Чатувати місто на баштах високих,
- 520 А жінкам у дома кожній великий
 Вогонь розтопити, та стерегти добре,
 Щоб на пусте місто засіди не було.
 Зробіть же, Трояни, як я вам говорю,
 Що вам тепер треба, сказано і свято,
- 525 А взавтра я знову з вами поговорю.
 Надіюсь на Дія та других безсмертних,
 Що вижену звідси тих собак мерзен-
 [них,
 (Що Хири принесли на кораблях чор-
 [них).
 Тепер тільки нічю треба стерегти ся,
- 530 А взавтра до світа зброю зодягнувши,
 Ми на самих суднах бійку розпічнемо.
 Тоді буду бачить, чи мене Тиденко
 Прожене од суден до стіни, чи сам я
 Его вбю і зброю понесу кроваву.
- 535 Взавтра він покаже силу, як у его

Ратищем ударю ; но думаю, первий
 Ляже він пробитий з дружиною своєю
 Тільки сонце зійде ; щоб мені поправді
 Так безсмертним бути, всі дні не ста-
 [рїти

540 І честь Аполлона та Паллади мати,
 Як сей день погибель несе на Аргеїв. «
 Так промовив Ектор. Трояни гук-
 [нули,

І випрягли з ярмів коней запотїлих.
 До колїснї важний припняв своїх коней ;

545 Привели із міста волів круторогих,
 І тихих овечок принесли із дому,
 І вина і хлїба і дров назбирали.
 (Принесли безсмертним святїї приноси,
 І гарь аж до неба вітри підїмали

550 З димом, но їх дарів боги не приймали,
 Бо їм опротивїв і Ільон набожний,
 І Прїям воївний і народ Прїямїв).

А вони зазнавшись в строю військо-
 [вому

Цїлу ніч сидїли — і вогні горїли.

555 Як яснї зорї із місяцем ясным,
 Сїяють на небї в тихую погоду,
 (І видно всі скали і гори і доли
 І синь безконечна по небу проляже),
 І видно всі зорї і пастух радїе, —

560 Стїлько вогнїв було в Троян під Ільо-
 [ном

Міже кораблями і Ксанхтом бігучим.
Може вогнів з тисяч на полі горіло,
І їх по пів сотні при кожному сиділо,
А коні стояли на вівсі, ячмені,
565 При коліснях пишних і ждали зірниці.

ТКАНЬ.

Нічю у Ахеїв в царя Гамемнона збираєть ся потайная рада з самих отаманів і царь дає раду ко-
раблї готувить, тай нічю тікати (1—28). Но Дивомид
та Нестор его одмовляють (29—78) і замість одпливу
по ровах усюди ставить ся сторожа; в царя Гамемно-
на для всіх отаманів варить ся вечеря і по тії вечері
посилаєть ся посланство просити Ахилла, щоб він
помирив ся і подав їм поміч (79—113). Гамемнон за
теє ему обіщає Врисівну невинну і дари великі (114—
161). З умовою сею, по вибору Нестора старого, одси-
лаєть ся к Ахиллу піклун его Хвиник, Аянт невели-
кий, Одисей премудрий, і кликунів двоє (162—184).
Ахилло їх добре у себе приймає, но на всю їх мову
і всю обітницю царя Гамемнона одказує гнівно, удер-
жує в себе Хвиника старого і каже, що взавтра по-
пливе до дому (185—668). Аянт з Одисеем ідуть к о-
таманам і їх сею вістю засмучують тяжко, но їх пої-
шас Дивомид хоробрий і радить їм бійку до кінця
тягнути (669—713).

Збірка девята.

Посланство до Ахилла. Просьби.

У Троян сторожа, а там на Ахеїв
Спала боязнь тяжка — дружина побігу,
І туга напала на всіх отаманів.

Мов два вітри пійдуть по рибному морю,
5 Бурій із Зехвиром, що разом із Хтрики
Налетять нальотом — і чорная хвиля
Дметь ся і на беріг порость викидає,
Так маялось серце в грудях у Ахеїв.

Атриєнко з тяжко засмучаним серцем
10 Блукав — і прикази кликунам розносив:
Кажного на раду із особна звати
Тихо — і сам первий ходив миже ними;
І сіли всі сумні. Гамемнон володарь
Устав сльози льючи, мов чорна криниця,
15 Що з скали крутої мутну воду лие.
І застогнав тяжко і мовив к Аргеям:

»Милі отамани і князі аргейські!
Звів мене Кроненко на лиху годину;
Перш пообіщав ся і вволив, недобрий,
20 Що я візьму Трою і тоді верну ся.
Тепер передумав і каже безславно
Іти до Аргеїв стільки люду збувши:
Так ему, знать, мило предвічному Дію,
Що городів много повалив вершини,
25 Та іще повалить, бо сильне могучий.

Так ще я вам ражу — послухайте, милі:
Тікаймо на суднах до рідного краю;
Не взяти нам Трої широкого міста.»

Мовив — і всі глухо на тее мовчали.

- 30 І довго Ахеї сумнії мовчали,
Аж на вінець мовив Дивомид хоробрий:
»Сам я, Атріенку, стану против тебе!
Се можна на радї, не гнівай ся, царю!
Ганьбив еси силу мою у Данаїв,
35 Звав мене безсильним і плохим — і все

[те

Відають Аргеї молоді й старії.

Но й тебе Кроненко надїлив двояко;

Цїпком він поставив тебе над усіми,

За те не дав сили — найбільшої влади.

- 40 З чого ти, небоже, узяв, що Ахеї,
Як ти називаєш, безсильні і плохі?
Хочеш сам тікати — так тікай; для тебе
Дорога одкрита, і судна над морем
Стоять, що з тобою вийшли із Микини.

- 45 Но другі Ахеї не пійдуть, аж поки
Трої не повалять. А не то, так хай їх
І вони втікають у ріднюю землю.
Ми будем з Ственелом воювать і ждати
Кінця Іліону, бо ми з богом вийшли.»

- 50 Мовив — і Ахеї разом загукали,
Вражані словами храброго Дивмида.
Аж підняв ся Нестор і став говорити:

»Нї слова, Тиденку! Лучший ти на

[бійці,

- Кращий і на радї за всіх однолітків;
 55 Ніхто із Ахеїв тебе не погудить
 І не поперечить, но не кінець тому:
 Іще молодий ти і міг би ти бути
 Меншим моїм сином, а царям аргейським
 Ти розумно кажеш по ширїї правді.
- 60 Но позволь, і я вже, як трохи старіщий,
 Скажу і поражу — і моєї ради
 Ніхто не осудить і Гамемнон також.
 Безродний, безправний і бездомний вся-
 [кий,
 Хто народню люту бійку підіймає.
- 65 Но ми вже на сей раз послухаймо ночі,
 Та вечерю їймо, а там хай сторожа
 Цілий рїв заляже з поля за стїнами.
 Се я хлопцям кажу, -- а ти, Атріенку,
 Поражай, бо ти в нас отаман найстаріший;
- 70 Дай старшині учту, — так воно годить
 [ся.
 Вин тобі в наміти кораблі ахейські
 Що день то із Хтрики морем і приво-
 [зять.
 Все тобі спідручно і підданих много.
 Но коли збереш їх, послухай ся того,
- 75 Чия рада лучша; треба нам Ахеям
 Ради і поради, коли вже край суден
 Вогні запалали, — хто тут буде радий?
 Ся ніч або згубить, або скупить військо.
 Мовив — і всі разом на тее пристали.
- 80 І пійшла сторожа у яснії збруї

Разом з Хтрасимидом, Несторовим сином,
 Разом з Аскалафом, Ялменом хоробрим,
 Разом з Миріоном, Афаром, Дийпиром,
 І з Ликоמידеєм, Кріонтовим сином.

85 Сім було гетьманів — і за кожним сотня
 Хлопців виступала, ратища піднявши.

Прийшли, за стіною коло рова сіли,
 Вогонь розпалили, вечеру варили.

А там Атрієнко старшину ахейську
 90 Завів до наміту, видав учту добру,
 І вони до страви руки протягнули.
 А коли вже добре напились, наїлись,
 Тоді старий Нестор почав свою раду,
 Бо він був іздавна порадиником добрим.

95 Ото він розумно і став їм казати :

»Славний Атрієнку, царю Гамемноне !

Тобою й пічну я, тобою й скінчу я.

Бо ти царь народу і Дій тобі вручив

І ціпок і право над ним царувати.

100 Ти первий повинен говорить і слухать,
 Дякувать другому за добрее слово

І вибирать тее, що видить ся лучшим.

Так я отсе й скажу, що по мені лучше,

Лучшого, здаеть ся, ніхто вже не зми-

[слить,

105 Як я отсе мислю і мислю од тоді,

Як ти, богородний, Врисовую дочку

Вивів із наміту гнівного Ахилла

Без нашої волі; тебе я немало

Одмовляв од сего, — но ти свому серцю

110 Потурав і того, що й боги вважали,
 Ти таки зневажив — і взяв надгороду.
 Так тепер і радьмось, як его вблагати
 Славними дарами, добрими словами.»

Аж до его мовив Гамемнон володарь:
 115 »По правді ти, діду, вину мою вивів.
 Винен, не таю ся. За много народу
 Чоловік той стане, кого Дій полюбить.
 І его підняв Дій, а Ахеїв знизив.
 Но як сам я винен через свої думи,
 120 Так сам і бажаю ему викуп дати,
 І от перед всіми вилічую дари:

Сім нових треніжок, десять мірок злата,
 Двадцять мисок мідних і дванадцять ко-

Сильних та заможних, що все вигри
 [брали.

125 Не був би той бідний і вбогий на злото
 Таке дорогее, як би мав він стільки,
 Скільки мої коні вигрів вигравали.

Даю і сім жінок, славних рукодільниць,
 Лезвянок, що сам він полонив у Лезві,

130 А я взяв — красою перві молодиці.
 Їх даю — і з ними буде мною взята
 Врисовая дочка — і тяжко клену ся,
 Що не спав я з нею і не обіймав ся,
 Як воно годить ся жінці й чоловіку.

135 Се я даю зараз, а коли боги нам
 Поможуть розбити Пріямове місто,
 Хай засипле судна золотом та мідю,

- Як будуть Ахеї добичу ділити;
 І двадцять Троянок хай вибере сам він,
 140 Що після Єлени найкрасшіі будуть.
 А прийде в Аргею, молочную землю,
 Зроблю его зятем, зрівнаю з Орестом,
 Що один у мене росте у розкошах.
 Три у мене дочки, одна Хризахтема,
 145 Друга Лаодика, третя Іфянасса.
 Із них яку хоче, хай бере без віна
 До дому Пилія; ще й дам і придане,
 Якого ніхто ще не дав за дочкою.
 Я дам за дочкою сім городів славних:
 150 Я дам Кардамилу, Енопу і Иру,
 Фиру пресвятую, Анхту луговую,
 Славную Енію й Пидас виноградний,
 Усі коло моря й пісчаного Пила.
 Люди там багаті вівцями й волами,
 155 Вони его будуть, як бога вважати
 І будуть ціпкові податі давати.
 Се я ему вчиню, хай лиш помирить ся.
 Один тільки Невид тяжкий, невмолимий,
 За те він і людям за всіх опротивів.
 160 Нехай він уступить: я-ж таки й важ-
 [ніщий,
 Я-ж таки, здаєть ся, і літами старший.»
 Аж до его мовив Нестор геринійський:
 »Славний Атріенку, царю Гамемноне!
 Не малі ж дари даєш ти Ахиллу.
 165 Набирайте тільки послів, щоби швидше
 Йшли до наміту Пиленка Ахилла.

- Я сам наберу їх, хай слухають тільки:
 Фивик первий буде і хай отаманить,
 А Аянт великий, Одисей премудрий,
 170 Еврипил та Одій хай ідуть по ему.
 Умивайте ж руки, уста очищайте,
 Благайте Кроненка, щоб змилосоердив ся. «
 Мовив — і усїм їм подобалась мова.
 І кликуни воду на руки зливали,
 175 А чури у чаші вина наливали,
 І всїм подавали повними чарками.
 І як зливи злили і випили в волю,
 Тоді із наміту царя Гамемнона
 Вийшли і їм Нестор говорив немало.
 180 І моргав усїм їм, більше ж Одисею,
 Пробувать Пиленка словами склонити.
 Пійшли вони краєм ревучого моря
 І тяжко молили бога Землетряса,
 Щоб поміг склонити серце Еяченка.
 185 Прийшли до намітів, суден мирмидон-
 [ських,
 Аж сумний Ахилло грає на бандурі
 Пишній, хорошій, із держалом срібним.
 То була добича з міста Етивону.
 На ній вигравав він і лицарів славив;
 190 А Патрокло мовчки сидів против его,
 І ждав, коли вінчить співати Ахилло.
 Вони й приступили, Одисей перед вів,
 Стали против его, — і скочив Ахилло
 З бандурою разом, устав, підступив ся;
 195 За ним і Патрокло глянувши підняв ся.

- І на зустріч мовив скорохід Ахилло:
 »Се-ж то, милі гості, се-ж то якась
 [треба.
 Ви-ж мені і в гніві з Ахеїв миліщі!«
 Мовив — і повів їх Ахилло могучий,
 200 Посадив на крісла й килими червоні.
 І враз до Патрокла спідручного мовив:
 »Давай, Менитенку, чаші що найбіль-
 [ші,
 Вино що найлучше і кожному чарку.
 До нас завітали самі лучші люди.«
 205 Мовив — і Патрокло вчинив его во-
 [лю.
 Тоді жедилу він до вогню приставив,
 Поклав на ню спину овечу й козиню
 І стегно свиняче тлущею облите.
 Автомед держав сам, а Ахилло різав,
 210 Поділив, як треба — на рожни натикав;
 А там Менитенко вогню наготовив,
 І чуть жара спала, подумя осіло,
 Він побивши вугля, рожни тудя всунув
 І посолів сілю в бабки заложивши.
 215 І тільки упів він, виклав на стільниці,
 Патрокло взяв хліба, по столу розставив
 В кониках хороших, а Ахилло мяса,
 І сам присів прямо против Одисея
 При другій стінці; розказав Патроклу
 220 Богам честь одати — він спалив по-
 [чатки,
 І вони до страви руки протягнули.

- 250 Запушане лихо поправлять; подумай
 Раньше од Данаїв лихий день одвести.
 Радив тобі, друже, і Пилій твій батько,
 Як тебе із Хевти слав до Гамемнона;
 »Силу тобі, сину, Ира та Паллада
- 255 »Дадуть, коли схочуть, а ти серце буйне
 »У грудях задержуй — милосердя лучше.
 »Стережи ся вражби, так тебе найбільь-
 [ше
 »Вповажать Аргеї старії й малії.«
 Оттак старий радив — ти забув, но
 [змякни,
- 260 Перестань од гніву. Тобі Гамемнон царь
 Великі дасть дари, як ти помириш ся.
 Ти вислухай тільки, а я перелічу,
 Які Гамемнон царь дари обіщає:
 Сім нових треніжок, десять мірок злота,
- 265 Двадцять мисок мідних і дванадцять
 [коней
 Сильних та заможних, що все вигри
 [брали.
 Не був би той бідним і вбогим на злото,
 Таке дорогее, як би мав він стільки,
 Скільки его конї вигрів вигравали.
- 270 Дає і сім жінок, славних рукодільниць,
 Лезвянок, що сам ти полонив у Лезві
 І він взяв — красою перві молодиці.
 Їх дає і з ними буде їм узята
 Врисовая дочка, і тяжко він кляв ся,
- 275 Що не спав він з нею і не обіймав ся,

- Як воно годить ся жінці й чоловіку.
 Се він дає зараз, а коли боги нам
 Поможуть розбити Пріямове місто,
 Ти засиплеш судна золотом та мідю,
 280 Як будуть Ахеї добичу ділити.
 І двадцять Троянок вибереш для себе,
 Що після Єлени найкращі будуть.
 А прийдеш в Аргею, молочную землю,
 Зятем его будеш рівним до Ореста,
 285 Що один у его росте у розкошах.
 Три у его дочки: одна Хризохтема,
 Друга Лаодика, третя Іфанасса.
 Із них, яку схочеш, без віна і візьмеш
 До дому Пилія; ще й дасть і придане,
 290 Якого ніхто ще не дав за дочкою.
 Він дасть за дочкою сім горедів слав-
 [них:
 Він дасть Кардамилу, Енопу і Йру,
 Фиру пресвятую, Анхту луговую,
 Славную Енію й Пидас виноградний —
 295 Усі коло моря й піщаного Пила;
 Люди там багаті вівцями й волами,
 Вони тебе будуть як бога вважати
 І твому ціпкові податі давати.
 Се все тобі вчинить, як ти помириш ся.
 300 Коли-ж Атрієнко разом із дарами
 Тобі опротивів, так ти хоч Ахеїв
 Стисняних пожалуй — вони тебе богом
 Назовуть. А себ то добув би ти слави!
 Ти Ектора вбив би, як би підійшов він

- 305 Могучий, бо мислить, що до его рів-
 [ний
 Ніхто із Данаїв не прибув на судні.«
 Аж до его мовив скорохід Ахилло:
 »Славний Лавертенку, мудрий Одисею!
 Треба вам по правді усе розказати,
 310 Що в мене на мишлі і як воно буде,
 Щоб ви й не ходили і не докучали.
 Як Невида брама, так той мені гідкий,
 Що одно що мислить, а друге говорить.
 І я прямо скажу, що за лучше маю.
 315 Мене не прихилить ні сам Атрієнко,
 Ні Данаї другі. Нема у вас дяки.
 Хоч би хто вік-вічний з ворогами бив
 [ся,
 Одна у вас дяка храброму й плохому;
 Одна честь і злomu і доброму мужу;
 320 Однаково гинуть лїнивi й трудящі.
 Що мені прибуло, що я терпів серцем
 Та виставляв душу на бої криваві?
 Як пташка приносить їсти пташенятam,
 Де що тільки знайде, а сама бiдує,
 325 Так і я проводив безсонні ночі
 Та всі дні криваві в полі переводив
 В бою з ворогами за їх одну жінку.
 Двадцять городів я забрав кораблями,
 Одинадцять пішо забрав коло Трої.
 330 З них усіх я много скарбів та багат-
 [ства
 Наносив — і все те оддав Гамемнону

- А він остаючись позад суден бистрих,
 Малим так ділив ся, а велике прятав;
 Видав надгороди князям, отаманам,
 335 І все у них ціле, — в мене лиш одного
 Одняв мою жінку милую, і з нею
 Роскошує. За що ж з Троянами бють ся
 Аргеї? На віщо привів сюда військо
 Атрієнко? Може не із за Єлени?
- 340 Хиба-ж одні тільки жінок своїх люблять
 Атрієнки? Всякий добрий та сумлінний
 Любить свою жінку, як і сам свою я
 Любив, не дивив ся, що бранкою була.
 Коли-ж обманув він і з рук моїх вир-
 [вав,
- 345 Так хай не підводить, я вже не повіру.
 Хай він і з тобою, з другими князями
 Радить ся, як судна од вогню закрити.
 Він же там багато наробив без мене:
 І стіну построїв, і рів коло неї
- 350 Викопав глибокий і набив колами, —
 Не здужає тільки Ектора спинити.
 А поки я разом з Ахеями бив ся,
 Ектор не пускав ся од стіни далеко,
 Він держав ся бука та Скейської брами.
- 355 І то як застукав, так він ледве спас ся.
 Тепер я не хочу із Ектором битись.
 Помолю ся ввзавтра всім богам і Дію
 І зведу на море кораблі набиті,
 І ти, коли хочеш, так побачиш ранком,

- 360 Як по Еллеспонту, по рибному, пійдуть
 Судна мої й люди веслами загорнуть.
 І як дасть погоду Землетряс хвалений,
 Так я через три дні і у Хевті буду.
 Є в мене не мало, що в дома я кинув,
- 365 А ще понавожу золота та міді,
 Молодиць хороших, сивого заліза,
 Що з жеребів маю, тільки надгороду,
 Що дав, узяв знову Гамемнон володарь
 Атрієнко. Се ви скажіть непременно
- 370 Усім, щоб і другі бридились Ахеї,
 Як кого з Данаїв захоче він звести.
 Такий безустидний! А мені вже годі.
 Собакою ставши, в очи не загляне.
 З ним я не зйду ся ні словом, ні ді-
 [лом.
- 375 Обманув, ізвів раз! Тепер мене словом
 Не підмовить! Годі, нехай він облест-
 [ний
 Пропаде, бо в его одійняв Дій розум.
 Бридкий мені й сам він, гидкі его
 [й дари.
 Нехай дає в десять, або в двадцять
 [стілки,
- 380 Скільки є у него і скільки ще буде,
 Що є в Орхомені і що є у Хтивих
 Єгиптських, де скарби лежать незлічимі,
 Де сто брам високих і з кажної сипле
 По дві сотні хлопців з кіньми й коліс-
 [нями,

- 385 Нехай дає стільки, як піску та праху,
 А Гамемнон серця мого не впокоїть,
 Поки не затре він болячої кривди.
 Дочки Гамемнона не візьму за себе,
 Щоб вона красою рівнялась до Вроди,
- 390 А розумом була рівна до Паллади.
 Ні візьму! Нехай він того вибирає,
 Хто би був з Ахеїв кращий і сильні-
 [щий.
 Як боги допоможуть і я в дома буду,
 Пилей сам для мене висватає жінку.
- 395 Много є Ахейок в Хевті та Елладі,
 Дочок отаманів, що города мають.
 Із них яку схочу, на тії й женю ся.
 Туда мене серце мое зазиває
 Щиру жінку взяти, вірною дружину,
- 400 Та споживать працю старого Пилія.
 Душі не оддам я і за все, що, кажуть,
 Було у Ільоні у славному місті
 За спокою, поки не прийшли Ахеї,
 Ні за те, що баня свята покриває
- 405 В бога Аполлона в Ніхті камянистім.
 Можна роздобути волів і овечок,
 Дістати триніжок, коней злотогривих,
 Душі ж не дістати і не роздобути,
 Як вона устами вийде з чоловіка.
- 410 Бо мені казала Хетта сріблонога,
 Що смерть мені Гибель на двох судила:
 Як я тут останусь Трою воювати,
 Так я і не вернусь, за те слава буде.

А як я до дому в рідну землю пійду,
 415 Так слава загине, за те сам я довго
 Житиму й нескоро смертний час настане.
 І я-б отсе радив і другим Ахеям
 До дому вернутись, бо йще не прийшов
 [час

Гибелі Ільону; Дій над ним високо
 420 Простер свою руку і люд укріпив ся.
 Коли ви прийдете к гетьманам ахей-
 [ським,

Скажіть мое слово — ви на те послами,
 Хай вони іначе розумом розсудять,
 Як порятувати ахейські судна
 425 І народ на суднах; а се не в користь
 [вам,

Що ви розсудили; я не піддаю ся.
 Нехай тільки Хвиник один остаєть ся;
 Може й він узавтра попливе зо мною
 До дому, як схоче, тай то не неволю.»

430 Мовив — і всі глухо на тее мовчали
 Вражані словами; бо говорив грізно.
 Один тільки Хвиник ридаючи тяжко,
 Промовив — боячись за судна ахейські:
 »Коли тобі в серце запало, Ахилле,

435 Одпливать і ти вже спасать наші судна
 Од вогню не хочеш. — що серце у гніві,
 То як мені, сину, без тебе й остать ся?
 Та-ж мене з тобою Цилій старий вислав,
 Як тебе із Хевти слав до Гамемнона.

- 440 Молодим — не знав ти ні спільного
 [бою,
 Ні речей, що людям славу довершають.
 То він мене й вислав, щоб тебе навчити
 Говоруном бути і дільником діла;
 Так без тебе, сину, я вже не останусь,
- 445 І тоді, щоб бог сам мені обіщав ся
 Старість мою зняти та молодість дати,
 В якую кидав я Елладу жіночу,
 Та тікав од гніву батька Аминтора.
 Прогнівав ся батько за дівчину красну:
- 450 Він жив. бач, із нею і зневажав жінку,
 Мою матір. Мати мене умолила
 Дівчину обняти, щоб збридила сивим.
 Я її послухав, но батько дізнав ся
 І кляв мене тяжко і молив Ериній.
- 455 Щоб ему не мати в себе на колінах
 Моеї дитини, — і ту его клятву
 Учув Дій надземний і Персефонія.
 Я вже его мідю хотів заколоти,
 Та бог якийсь здержав тую злість, що
 [черні
- 460 Дає встріт до взуди, людям до обриди,
 Щоб мене не звали люди батькогубцем.
 А все-ж мое серце уже не злюбило
 В сердитого батька по хатах снуватись.
 І много збиралось ближі по родині,
- 465 Щоб мене вмолити дому не кидати.
 Много овець тихих, волів круторогих
 Зарізано; много свиней самих тлустих

Купами складалось в Іфеста на печі;
 Много й вина пито із батьківських ча-
 [рок,

470 Цілих девять ночей кругом мене спали,
 Сторожу держали, вогні не згасали:

Один на крилечку тесового двору,
 А другий у сїнях край мої світлиці.

Но тільки десята чорна ніч настала,
 475 Я виважив двері крепкії в світлиці,
 Вийшов, перескочив частокіл дворовий,
 Обманув сторожу хлопчау й жіночу.

Пробіг я далеко Елладу широку
 І прибув у Хевту вівцями богату

480 До царя Пилія. І він мене широ
 Прийняв і вподобав, як батько дитину
 Одну в старім віку при многих достат-
 [ках.

Дав мені багатства і народу много,
 І жив я у Хевті гетьманом Долонів.

485 І тебе таким я виростив, Ахилле,
 Бо тебе любив я. З другим не хотів ти
 Ні до столу сісти, ні в будинках їсти,
 Поки я до себе не брав на коліна,
 Не подавав страви, вина не підносив.

490 Не раз ти сорочку обливав у мене
 Вином, як дитина, бризкаючи з рота,
 Як я над тобою типів-побивав ся;
 Думаю, не дали боги мені счадків,

Так тебе я сином, дивний мій Ахилле,
 495 Оберу, що може коли лиха збавиш.

- Усмирись, Ахилле, тобі не годить ся
Тверде серце мати! І боги прощають,
Хоч у них і більше слави, чести й сили;
І богів дарами, щирими словами,
500 Зливами та димом люди прихильють,
Коли хто з них просить грішний, вино-
[ватий;
Бо просьби, то дочки великого Дія,
Кривії, старії, слабії на очі.
І всі вони слідом за Напастю ходять,
505 Та Напасть, як сильна і крепка на ноги,
То все попереду весь світ оббігає,
Людей звережає. а ті слідом лічать.
І хто вважить дочок Дієвих і прийме,
Того й вони вважать і молитву вчують.
510 А хто їх не вважить і одкаже гнівний,
Так вони Кроненка просять, щоби На-
[пасть
За таким ходила, слідом вередила.
Дай же й ти, Ахилле, сим Дієвим доч-
[кам
Чість, котора в сильних серце підіймає.
515 Щоб не давав дарів тобі Атрієнко
І не обіщав ся, а все злив ся впертий,
То я й не просив би, щоб ти помириш
[ся,
Та поміг Аргеям, хоч би вони й гибли.
Но він дає много, много й обіщає,
520 І тебе просити вибрав самих лучших
З ахейського війська, самих наймиліших

Для тебе Аргеїв — пожалій їх мови
 Та їх ніг! Не гріх був гнівать ся з по-
 [чатку.

Чували ми славу й про рицарів давних,
 525 Що злість сама буйна на них наступала.
 Но й вони склонялись словами й дара-
 [ми.

Знаю одно діло давне, не новее,
 До сего подібне і вам тепер скажу.
 Було раз Курити з Етолами бились
 530 Кругом Калидону і різались тяжко.
 Етоли-ж стояли за Калидон місто.
 А Курити бились місто звоювати.
 А все лихо стало з тої Артемиди
 Гнівної, що Іней початками з саду
 535 Пі не вповажив. Другим дав приноси,
 А Діеву дочку одну не вповажив.
 Забув, чи не відав, а согрішив серцем.
 От за тее гнівна божа Стрілобоя
 На сад нанустила свиню біловубу,
 540 І та збиткувалась над садом Інея,
 І много родючих дерев виривала
 Із корінем разом і яблунним цвітом.
 Медеагр Іненко і вбив свиню тую,
 Із городів многих людей позбиравши
 545 Та собак, — з ким не будь її не побив би;
 От така — не мало на костир післала.
 Но тут то богиня бійку і підняла
 За щитинну шкуру й голову свинячу.
 Бійку у Куритів і славних Етолів.

- 550 І от поки бив ся Мелеагр хоробрий,
 Зле Куритам було: вони й за стіною
 Не могли стояти, хоч много їх було.
 Коли-ж наступила злість на Мелеагра,
 Що вона й розумних розум баламутить,
- 555 І він обізлившись на матір Алктею
 Заліг коло своїй жінки Клеопатри,
 Дочки Мареписси, Евинихи й того
 Ідея, що первий з надземного люду
 Був за часу того — і стріляв в самого
- 560 Бога Аполлона за дівчину красну —
 Батько сей і мати свою дочку в себе
 Звали Алкіона, в пам'ять, що і мати
 Мов та Алкіона плакала в недолі,
 Як її схопив був Аполлон стосильний, —
- 565 З нею і заліг він у тяжкому гніві.
 Єго тая клятва гнівала, що мати
 До богів молилась за вбитого брата.
 Много раз руками вона в землю била
 І Невида звала і Персефонію
- 570 Клянчила і лоно сльозами мочила,
 Щоб смерть дали сину. І її з Ерева
 Неситая серцем Еринія вчула,
 А там коло брами гремів грім і тряскіт,
 Башти розпадались; старшина етольська
- 575 І сама просила, й поців посидала
 Вийти допомгти їм, обішала й дари.
 Де було найлучше поле Каледонське,
 Там ему давала вибрать самих лучших
 П'ятьдесять загонів, наспід виноградом,

- 580 Наспів пустирями одрізати плугом.
 Много й старий Иней благав, підіймав
 [ся
 У терем високий к самому порогу
 І стукав у двері і умоляв сина;
 Много его сестри і мати просила,
- 585 Но йще гірше злила: просила й дру-
 [жина
 Сама найвірвіща, сама наймиліща.
 Но все-ж его серця в грудях не скла-
 [нила,
 Поки его терем не здрігнув. Курити
 Вже на баштах стали й місто підпалили.
- 590 Тоді Мелеагра стала его жінка
 У сльозах просити, та все викладати,
 Що із людом буде, коли місто візьмуть,
 Що людей поріжуть, місто з димом пу-
 [стять,
 Дітей у неволю візьмуть з матерями.
- 595 І піднялось серце, лиха не стерпіло,
 Він пішов — і зброю одягнув блис-
 [кучу.
 Так то лихий час він одвів од Етолів,
 Одвів сам собою, ще не брав і дарів
 Миких та багатих, а так одвів лихо.
- 600 Но ти не роби так, нехай тебе дух твій
 На се не підводить; гірше буде судна
 З вогню рятувати; вийди із за дарів,
 І тебе за бога матитуть Ахеї.
 А як ти без дарів вступиши до бою,

6 5 Честь не та вже буде, хоч ти й бій
[поправиш«.

Аж до его мовив Скорохід Ахилло:

»Хвинику, дідуню! На що тої чести?

Надіюсь, що буде честь мені од Дія,
І з нею я буду край суден вінчастих,

610 Поки душі в грудях і сили в колінах.

А я тобі скажу і вбий собі в пам'ять:

Не муч мого серця плачем та сльозами

Із за Атрієнка — не слід так любити

Его, а то можеш ти мені спротивіть.

615 Лучше враз зломислить, кому я злами-

[шлю.

Враз пануй зо мною і діли ся честю!

Вони дадуть звістку, а ти ляж у мене

На мягкі постелі: взавтра перед сві-

[том

Скажем, чи нам плисти, чи тут оставать

[ся«.

620 Мовив — і бровами мигнув до Па-

[трокля,

Щоб Хвинику постіль білу слав, щоб

[швидше.

Подумали гості, вийшли із наміту.

Аж тут і сам мовив Аянт Теламонів:

»Славний Лавертенку, мудрий Оди-

[сею!

625 Ходім! Бо здаєть ся з нашого заходу

Користи не буде. Треба нам Данаям

Одвіт передати, хоч він і не милий,

- Бо нас виглядають; Ахилло могучий
 Забрав собі в серце думу неприступну,
 630 Вія не уважає й дружньої любови,
 Що его за всіх ми край суден любили...
 Каміню нечулий! Другий і за брата,
 За вбитого сина викупом мирить ся.
 І той заплативши, живе меж народом.
 635 А в того і серце і душа стихає,
 Хто взяв его викуп; а тобі злу, буйну
 боги дали думу за одну лиш дівку.
 Тепер сім за нюю даємо найкращих,
 Та ще й до них дари; змягчи свое сер-
 [це,
 640 Поваж свою хату. Ми-ж пришеньці
 [в тебе
 З данайського люду — і тобі, здаєть ся,
 Лучші і миліщі над усіх Ахеїв».
- Аж до его мовив скорохід Ахилло :
 »Гетьмане Аянте, сину Теламонів!
 645 Все ти мені мовяв по душі, здаєть ся,
 Та серце боліє, як тільки згадаю,
 Що той Атрієнко перед цілим військом
 Мене обезславив, мов того пришеньця.
 Так ви-ж собі йдіте і там розкажіте,
 650 Що я не підіймусь на бійку кроваву,
 Поки Пріяменко Ектор шеломенний
 Не прийде к намітам, суднам мирмидон-
 [ським
 По трупах Аргеїв, та не спалить суден.
 Аж край мого судна та мого наміту

- 655 Я думаю Ектор і хоробрий стихне».
 Мовив — і всі разом із чарок по-
 [двійних
 Злили й пішли к суднам. Одисей перед
 [вів,
 А Патрокло живо слугам і служанкам
 Для Хвиника постіль казав постелити.
- 660 І вони слухняні живо постелили
 Овечую шкуру, ковдру, простирадло,
 І старий поклав ся і ждав до зірницї.
 Ахилло положивсь осібно в наміті,
 І з ним положилась Лезвіянка бранка,
- 665 Форвантова дочка, красна Дивомида.
 Патрокло й собі ліг і з ним положи-
 [лась
 Красная Іфіда, що її Ахилло
 Добув із Свирони, Енивого міста.
- А ті як прибули в наміт Атрієнка,
 670 Їм зараз Ахеї чарки подавали,
 І один за другим вставали, питали.
 Первий запитав їх Гамемнон володарь:
 »Скажи, Одисею, ахейська славо!
 Хоче він од суден огонь одвернути,
 675 Чи здість іще досї він на серці має?»
 Аж до его мовив Одисей премудрий:
 »Славний Атрієнку, царю Гамемноне!
 Не хоче він гніву гасить, а ще гірше
 Злить ся і не важить і тебе і дари.
- 680 Він тобі самому каже розважати,

Як ратувать судна та народ ахейський.
А сам похвэляв ся, що до схода сонця
Весельнїї судна на море опустить;

Та ще говорив нам, що і другим ра-
[дить
685 До дому вертатись, бо йще не прийшов
[час

Гибелі Ільону; Дій над ним високо
Простер свою руку і люд укріпив ся.
Так казав — і се вам товариші ска-

[жуть,
Аячт і обидва кликуни премудрі.

690 А Хвиник остав ся; він его оставив,
Що може він завтра попливе до дому
Із ним, коли схоче, а то не неволить».

Мовив — і всі глухо на тее мовчали,
(Вражані словами, бо говорив грізно),
695 І довго Ахеї сумнії мовчали.

Аж от до них мовив Дивомид хоро-
[брий:

»Славний Атріенку, царю Гамемноне,
Лучше-б не просити було Пилієнка
З такими дарами; бо і так він гордий,
700 А ти дав ще більше ему гордувати.

Пливе, не пливе він, на те не вважай-
[мо.

А він і без того стане колись битись,
Як буде охота і бог дасть на розум.
Вислухайте лучше, що я вам пораджу:

705 Лігайте ви спати, серце підкрєпивши

І вином і хлібом; бо то дає силу.
А коли засяє ясна зірниця.
Постав коло суден і піших і конних
І сам ставай, царю, з передними бить
[ся«.

710 Мовив — і всі разом на тее пристали,
Вражані словами храброго Дивмида.
Зливи учинили, пішли по намітах
І там полягали і позасипали.

Т К А Н Ь.

Гамемнон безсонний з братом Менеляєм підіймають сонних Нестора старого і других гетьманів і з ними обходять по ровах сторожу (1—193). Порадившись разом, посилають на розвідки до Троянського стану Дивомида і Одисея (194—271). В ту саму пору за намовою Ектора виходить і Долон оглядати Ахеїв і простує до суден, — вони его завважають і ловлять (299—381). Долон просить ся, щоб вони его не вбивали, розказує їм постанову троянського стану, показує й Риса — отамана Хтриків, де він спочиває, но все надаремне. — его убиває Дивомид хоробрий (382—464). Стративши Долона, вони ідуть прямо до хтрицького стану і Дивомид живо Риса побиває і всю его челядь, а Одисей живо набирає коней (465—503). Аж тут їм Паллада подає на розум, що Аполлон може і Троян і Хтриків на них побудити, і вони обидва на коні сідяють і щасливо вертають до стану (504—579).

Збірка десята.

Долон.

Всі другі гетьмани край суден ахей-

[ських

На всю ніч заснули в тихії дрімоті,

Но на Атрієнка, царя Гамемнона

І сон не находив — так много він ду-

[мав.

5 І як муж той Ирин блискає по небі

На дощ превеликий, чи на градовину,

Чи на сніг, що ниви білю побіляє,

Чи на пащу люту кривавої бійки,

Так воздыхав тяжко Гамемнон володарь

10 Із глибини серця, аж печені рвались.

Скільки не вдивляв ся на табір троян-

[ський,

Стільки дивував ся вогням Іліонським,

Сурмам і сонілкам і людському гаму.

А скільки поглядав на судна ахейські,

15 Стільки рвав на собі жменями волося

І отдавав Дію; серце тяжко рвалось.

І одна лиш думка лучшою здала ся:

Пійти до Нилєнка Нестора старого,

Чи не зможуть разом у двох пригадати,

20 Як би всім Данаям поратунок дати.

Встав він і сорочку надягнув на груди.

Взяв на білі ноги виступці хорощі,

- Накинув на себе лвовую шкуру
 Довгу, аж по пяти, взяв ратище добре.
 25 Но й на Менелая напав страх; дрімота
 І ему на вія не йшла, щоби лиха
 Не було Аргеям, що за ним водою
 У Трою прибули, війну затигнули.
 Він надів на себе пардовую шкуру
 30 Пестру та широку; на голову шелом
 Надягнув блискучий, взяв ратище добре
 І пішов будити брата, що в Аргеїв
 Був царем і в люду славився за бога.
 Найшов, що він зброю надягав на себе
 35 Край судна — і рад був, що его поба-
 [чив.

От до его й мовив Менелай хоробрий:
 »Що збуїшся, брате? Мабуть кого

- [хочеш
 До Троян послати оглядати? Но я щось
 Боюсь, що за сее ніхто не візьметься,
 40 І що йти самому врагів оглядати
 В таку ніч; на сее одважного треба«.

- Аж до его мовив Гамемнон володарь:
 »Треба нам з тобою ради, Менелая,
 Доброї, чим можна спасти й рятувати
 45 Аргеїв та судна: бо змінив Дій думу:
 Він склонився більше к Екторовим да-
 [рам,
 Бо я і не бачив і чути не чув я,
 Щоб хто за один день стільки зробив
 [лиха,

Скільки зробив Ектор богомил Ахеям ;
 50 Хоч не син він божий і не син богинин,
 Зробив, що Аргеї его не забудуть
 Довго; бо він стільки зла зробив Ахеям.
 Зови-ж ти Аянта та ще Ідомея.

Іди прямо к суднам; а я сам старого
 55 Нестора розбуджу; може й він захоче
 До сторожі вийти, приказ який дати.
 Вона его рада слухать, бо в сторожі
 Син его гетьманить і друг Ідомея
 Миріон — на них ми тільки і звірялись.

60 Аж до его мовив Менелай хоробрий:
 »А як же-ж ти в всему скажеш та пора-
 [диш:

Чи там мені бути і на тебе ждати,
 Чи назад вертатись, коли все їм скажу?»

Аж до его мовив Гамемнон володарь:
 65 »Лучше там остань ся, щоб не розійти ся
 Нам з тобою; в стану не одна дорога.
 Де проходить будеш, окликай, буди їх.
 Зви кожного дружно по батьку і роду
 І до всіх будь ласкав, серцем не пишай
 [ся.

70 Треба працювати і нам, коли Дій нам
 З самого вповитя послав тяжку долю».

Подав добру раду тай одпустив брата,
 А сам пійшов живо к Нестору старому.
 Він спав край наміту та чорного судна

75 І край его збруя пишная лежала:
 Два ратища з щитом і шолом блискучий,

Тут же був і пояс вишитий, що все ним
Старий перезав ся, як на бій збуїв ся
Отаманить: тільки старості не було.

80 Він устав, на лікоть голову підвівши,
І до Атрієнка сильним духом мовив:

»Хто там такий ходить по стану край
[судна

В таку ніч глухую, коли всі поснули?
(І чого шукає, чи мула, чи друга?)

85 Не крадись до мене, кажи, чого треба?«

Аж до его мовив Гамемнон володарь:

»Несторе Ниленку, ахейська славо!

Се я, Атрієнко, Гамемнон, той самий,
Що его за всіх Дій осудив на працю,

90 Поки душа в грудях і сила в колінах.

Блужу, бо на очи і сон не находить,
Все на думці бійка та гибель ахейська.

Тяжко я бою ся за Данаїв; дух мій
Ізнеміг, впадає, серце мое рветь ся

95 Із грудей і жили дрижать підо мною.

Коли ти що мислиш, бо й ти сну не
[маєш,

Так ходім поглянем, що в нас на сто-
[рожі,

Щоб вона часами працею втомившись,
Чи сном ізморившись, не забула чатів;

100 Враги од нас близько — і хто его знає,
Може вони нічю здумають напасти».

Аж до его й мовив Нестор гериній-
[ський:

»Славний Атріенку, царю Гамемноне!
 Не всі-ж бо Дій сповнить Екторові
 [думки,

- 105 Які він гадає; я думаю лихо,
 Ще гіршее буде ему, як Ахилло
 Одверне од гніву своє серце, миле.
 Пійду за тобою; там самі розбудим
 Храброго Тиденка, та ще Одисея,
 110 Бистрого Аянта й сильного Филенка.
 А ще як би хто нам побіг та покликав
 Славного Аянта та ще Ідоменя,
 Бо їх таки судна далеко — не близько!
 Менелая-ж, дарма люблю, споважаю,
 115 А ганьбити буду — не в гнів тобі ска-
 [жу:
 Він спить і всю працю обернув на тебе.
 Єму-б тепер треба усіх отаманів
 Просить, бо тяжкая нужда наступила».
 Аж до его мовив Гамемнон володарь
 120 »Винуй его, діду, при другому разі.
 Часто він пізнить ся, працювать не хо-
 [че,
 Но й то не з лїнивства, не з розума
 [злого,
 А так жде на мене, щоб я почав діло.
 Тепер раньше мене устав; вже і тут був
 125 І я его звати післав, кого треба.
 Ходім! Ми їх разом найдем коло брами
 У сторожі; там я їм казав збиратись».

А до его й мовив Нестор гериній-
[ський :

»Так ніхто-ж з Аргеїв его й не погу-
[дить,

130 Як він що їм скаже, або що прикаже«.

Мовив — і на себе надягнув сорочку,

Взяв на чисті ноги виступці хороші,

Защібнув на собі червону кирею,

Довгу та широку, з вовною дрібною,

135 Взяв ратище крєпке, заковане мідю,

І пійшов до суден мідяних ахейських.

Спершу Одисея мудрого мов Дія

Пробудив з дрімоти Нестор геринійський,

Крикнувши — і голос дійшов его серця.

140 Він з наміту вийшов і до них промовив :

»Хто там такий ходить по стану край
[суден

В таку ніч глухую? Чого кому треба?«

Аж до его мовив Нестор геринійський :

»Славний Лавертенку, мудрий Одисею!

145 Не гнівись, нещастя східить на Ахеїв.

Ходи та ще других збудимо, та зробим

Раду, чи втікати нам, чи нам воювати?«

І Одисей мудрий пійшов до наміту,

Узяв щит на плечі, та пійшов за ними.

150 Прийшли до Тиденка, він спав край

[наміту

В збруї; кругом его спала і дружина,

І в головах щита все були, а з боку

Ратища стреміли і мідь на них сяла,

- Мов блискавка в Дія; і отаман спав їх.
 155 Під ним була шкура вола степового,
 А під головами килімок багатий.
 Нестор геринійський підійшов до его,
 Ногою порушив, розбудив і мовив:
 »Уставай, Тиденку! Чого всю ніч
 [спати?
- 160 Забув, що Трояне на пригорі стали
 Край суден, що мало й поля остаєть ся?«
 Мовив — і той разом зі сну пробу-
 [див ся
 І гукнув до его бистрими словами:
 »Діду невсипучий! Вічно тобі праця.
- 165 Чи в нас нема других молодших Ахеїв,
 Щоб вони ходили, кожного гетьмана
 Будили; ти, діду, вічне невтомимий!«
 Аж до его мовив Нестор гериній-
 [ський:
 »Ані слова, милий, по правді ти кажеш;
- 170 Є у мене й діти славнії і много
 Челяді; хто небудь вийшов би покли-
 [кать;
 Та тяжкая нужда спала на Ахеїв;
 Тепер на мечі вже на острії стало:
 Хоч гинути разом Ахеям, хоч жити.
- 175 Ходи-ж, та збуди лиш Аянта й Хви-
 [ленка,
 Як мене жалієш; ти-ж таки молодший».

 Мовив — і той схопив левовую шкуру
 Довгу, аж по пяти, взяв ратище добре,

»Хто з вас, мої милі, сам по добрі
[волі

205 Одважить ся вийти до Троян хоробрих?
Може де якого ворога піймає,
Як вони з собою радять ся: чи мислять
Вони тут остать ся край суден, чи в мі-
[сто

210 Думають вернутись, побивши Ахеїв?
І коли почує та до нас прибуде
Здоровим, велика, небесная слава
Буде ему в людях і дяка велика.
Бо скілько на суднах є в нас отаманів,

215. Кажний подарує вівцю ему чорну
Дійную з ягнятком — дяка не мала.
І скрізь тому місце в учтах і обідах.«
Мовив — і всі глухо на тее мовчали.

Аж до них промовив Дивомид хоробрій:
220 »Мене серце й думка, Несторе, охотить
До вражого стану пійти до недалних
Троян; но коли хто йще пійде зо мною,
В мене йще прибуде одваги й надії.
Бо як двое вийдуть, то в двох вони
[й мислять,

225 Як би лучше було, а один як мислить,
То й дума трудніща і одвага слабша.«
Мовив — і пійти з ним не мало схо-
[тіло:

Схотіли обидва храбрії Аянти,
Схотів Несторенко разом з Миріоном,
230 Схотів Атрієнко Менелай хоробрій,

Схотїв підібрать ся і Одисей сильний.
До Троян; у его все була одвага.

Аж от до них мовив Гамемнон володарь:

»Тиденку Дивмиде, серцю наймиліщий!

235 Вибирай на поміч, кого сам бажаеш,
Хто видить ся лучший, бо много їх хоче:
Тільки із поваги лучшего не кидай,
Не бери плохого на увагу здаючись,
Та на рід дивлючись, хоч би він і цар
[був«.

240 Себ то він бояв ся із за Менелая.
Аж до них промовив Дивомид хоробрий:

»Коли ви даєте набирать самому,

То як Одисея менї позабути,

Що і серцем мудрий, і душею сильний

245 До всякої праці, ще й Палладі любий?

Коли ми з ним підем, так з вогню

{і диму

Обидва повернем, бо він тяжко змис-

[ний.«

Аж до его мовив Одисей премудрий:

»Нічого, Тиденку, ні хвалить, ні гудить,

250 Бо може Аргеї і без тебе знають!

Ходім! Ніч минає, надходить зірниця,

Зорі підняли ся; і дві часті ночі

Уже проминуло, третя остаєть ся,«

Мовили — і стали збрую зодягати.

255 Хтрасимид Тиденку подав двоострий
Меч — бо той, бач, свого лишив коло
[суден,

І щит і на тімя шелом дав воловий
Без гребіння й шишки, що ковпаком зветь-

[ся

І в молодих хлопців голови вкри ває;
260 А Миріон тулу, лук дав Одисею
І меч і на тімя шелом дав рамінний,
Мягкий, но з під низу ремінем проши-

[тий

Кручаним, із верху білими зубами
З кабана — і зуби по боках стирчали:
265 У ряд; а серед був повстею підбитий.
Его в Антинора, сина Орменія,

Добув з Елеону Автолик хоробрий.

Автолик в Скандії оддав Амфидаму,

Амфидам кихтирський оддав его Молу,

270 Мол оддав носити сину Миріону;

І той самий шелом покрив Одисея,

Тільки одягнулись у страшную збрую,

Пійшли, отаманів на місті лишили,

І їм з права чаплю близько од дороги

275 Паллада послала — і хоч її нічу

І не видко було, так голос був чути.

І Одисей радий став молити Палладу:

»Учуй мене, дочко Дієва! Ти вічно

Мені у пригоді була; не таїв ся

280 І я — так і сей раз прихились, Палладо!

Даруй нам у славі до суден вернути

Та зробиць що важне, для Троян про-

[паще. <

За ним став молитись Дивомид хоро-
[брий!

»Вчуй же й мене, дочко Дієва Незборо!
285 Помагай, як помагала батькові Тидію
В Хтивах, де послом він ходив од Ахеїв.

Він лишив Ахеїв на річці Асоні
І з доброю вістю ходив до Кадміян,
Но на повороті зробив дивне діло

290 З тобою, богине, бо ти помагала;
Так і мені нині поможи, дай поміч!

А я дам телицю тобі однолітню
Свіжу, що на собі ярма не носила;
Дам тобі, ще й роги злотом озолочу.»

295 Мовили — і вчула Паллада Ахтина.

І ті помолившись Дієві дочці,
Пійшли, мов два лева у ніч невидющу
По полю, по трупах, по збруї і крові.

Но і Ектор сильний не давав Троя-
[нам

300 Поспати; до себе скликав самих лучших,
Які були в Трої князі та гетьмани.

»Хто з вас мені зробить одно діло
[добре

За дари великі? Дяка славна буде!

305 Той матиме в мене колісню і пару
Коней що найкращих на суднах ахей-
[ських,

Хто зважить ся — вічна слава ему буде —

Підійти до суден і там розізнати,

Чи вони, як перше, суден доглядають.

- 310 Чи може побиті нашими руками
 Радять ся втікати і не хочуть нічу
 І сторожі мати, тяжко натовившись?«
 Мовив — і всі глухо на тее мовчали.
 Аж був у Троян там Долон, син Евмида
- 315 Кликуна, що много мав золота й міді.
 Сам він невидний був, лиш швидкий
 [на ноги
 І у батька був він один на пять сестер.
 Так він ік Троянам і к Ектору мовив :
 »Мене серце й думка, Екторе, охо-
 [тить
- 320 Підійти до суден і все розізнати.
 Тільки присягни ся, й ціпком поклони ся,
 Що ти мені коні і колісню мідну
 Даш тую, що возить славного Пиленка.
 Я не дарма пійду, — жалувать не бу-
 [деш :
- 325 Я пройду весь табір, зайду аж до судна
 Царя Гамемнона, де в них може раду
 Радять, чи втікати їм, чи їм воювати.«
 Мовив і ціпок той підійняв і кляв ся :
 »Свідок мені Дій сам, Ирин муж гре-
 [мучий :
- 330 Ніхто на тих конях їздити не буде
 Із Троян, і ти лиш величать ся будеш!«
 Мовив — та даремне, тільки розохо-
 [тив.
 І він живо звисив тугий лук на плечі,
 Взяв на себе шкуру вовка сіроманця

335 І шолом куничий, взяв ратище остре
І пійшов од стану к суднам, хоч од су-

[ден

Єму й не вернутись до Ектора з вістю.
Вже минув він коні і військо і строї:
Вже ійшов він полем; аж его заглянув

340 Одисей премудрий і мовив к Дивмиду:
»От тобі, Дивмиде, хтось іде із стану;
Та не знать, чи судна наші оглядати,
Чи може з побитих кого обдирати.

Так ми отсе трохи пустім его мимо

345 Пройти, а там живо ми его ізловим,
Кинувшись; а стане він од нас тікати,
Так ми его к суднам поженем од стану,
Ратищем грозячи, щоб не втік до міста.«

Мовили — й на трупи впали край
[дороги,

350 А той нерозумний, мимо і прогнав ся;
І тільки пробіг він, як сягають гони
Мулячі, бо мули за волів скоріщі,
Коли тягнуть плуга по рілі глибокі, —
Вони і пігнались; той почув їх тупот,

355 Став і думав серцем: то мабуть Трояне
Біжать, щоб вернути к Ектору ізнову.
Но коли підбігли як ратищем кинуть,
Або меньш, — пізнав він ворогів і ки-
[нувсь

Утікати; а тії доганять пустились.

360 Як два пси зубатих, до лову привичних,
Зайця чи оленя наслідять і слідом

Гонять без устанку і він з писком
[скаче,

Так его Тиденко з мудрим Одисеем,
Одбивши од війська, гнали без устанку.

365 Но коли вже став він підбігать к сто-
[рожі

Простуючи к суднам, тоді то Паллада
Й помогла Тиденку, щоб ніхто з Ахеїв
Не вбив его первим, а той був би дру-
[гим.

Дивомид замірив ратищем і крикнув:
370 »Стій! Або я вдару ратищем у тебе!
Тобі од моїх рук смерти не минути.«

Промовив — і мимо ратищем ударив,
Остріе прогналось понад плече праве
І в землю зарилось — той став з пере-
[ляку,

375 Задріжав, аж зуби в роті задзвеніли,
Весь поблід — і тії з задихом пригна-
[лись,

Схопили руками — і він з плачем мовив:
»Не бийте! Дам викуп! Багато е
[в мене

Золота і міді й кованої сталі.

380 Так оддасть вам батько викуп незлічи-
[мий,

Як я буду живим на суднах ахейських.«

Аж до его мовив Одисей премудрий:

»Крепись, і не думай у нас помирати:
Скажи тільки правду, та розкажи щиро,

385 Чого ти од стану до суден забрав ся
 В таку ніч глухую, коли всі послули?
 Чи грабити хочеш кого із побитих,
 Чи Ектор підмовив усе розізнати
 Край суден глибоких, чи сам ти се зду-

[мав?«

390 Аж до его мовив Долон — і аж тряс
 [ся:

»То мене сам Ектор підбив на все лихо:
 Він мені і коні славного Пиленка
 І колісню мідну обіщав ся дати,
 Тай так приневолив в сюю ніч невидну

395 Підійти до суден і там розізнати,
 Чи ви, як і перше, суден стережете,
 Чи може побиті нашими руками
 Радитесь тікати, не хочете ніцю
 І сторожі мати, тяжко натомившись.»

400 І з усміхом мовив Одисей премудрий:
 »Не малих же й дарів тобі захотілось:
 Коней Еваченка славного; но людям
 Вони не дають ся запрягать і править,
 Окроме Ахилла, безсмертної сина.

405 Скажи-ж мені правду, та розкажи щиро,
 Де ти сюда йдучи Ектора покинув?
 І де его збруя і де его коні?
 Де у Троян других сторожа і роздих?
 (Та як ваше військо радить ся, чи ми-

[слить

410 Воно тут остать ся край суден, чи в мі-
 [сто

Думає вернутись, побивши Ахеїв?»)

Аж до его мовив Долон Евмиденко :

»Все тобі розкажу по щирії правді.

Гектор сам зі всіми, що є отаманів,

415 Радить ся край Іла славного могили

По одаль од війська. Сторожі питаеш?

Та її нема в нас, стан не стережуть ся.

Лиш ті, що на полі вогонь розкладають,

Не сплять по неволі і один другому

420 Радять стерегти ся; помагачі наші

Вони сплять; Троянам оддали сторожу,

Бо в них не так близько і жінки і діти.»

Аж до его мовив Одисей премудрий :

»Як вони, чи поміж троянським народом

425 Сплять, чи може різно? Скажи щоб я

[відав.»

Аж до его й мовив Долон Евмиденко :

»Скажу тобі й се я по щирії правді:

От там, коло моря Кари та Певони,

Лелеги, Кавкони і славні Пелазги.

430 А там коло Хтимбри Мизи та Ликійці,

Коннії Хвериги і Миони конні.

Та на що мене вам про тее питати?

Як хочете тільки до Троян пробратись,—

Хтрики, як прибули, так і сплять особо

435 І Рис Івоненко у них отаманом.

У него й найлучші й найкращії коні,

І білої масти і скорі, як вітер;

Колісня у него з золота та срібла.

- А збруя на нему — дивити ся диво:
 440 Золота, чудесна; її зодягати
 Не смертному люду, а богам безсмерт-
 [ним.
 Скажіть мене вести на бистрії судна,
 Або тут звяжіте, оставте на місті,
 Поки не підете, самі не найдете,
 445 Чи я казав правду, чи може неправду.«
 Аж до его грізно Дивомид промовив:
 »Ні уже, Долоне, хоч ти й добре мовив,
 Та жити не думай, коли в руках наших.
 Бо як ми сьогодні тебе живим пустим,
 450 Так взавтра ти знову край суден ахей-
 [ських
 Будеш підглядати або воювати.
 Коли-ж ти у мене згинеш під руками,
 Тоді вже не будеш вередить Аргеям.«
 Мовив — і той тільки взяв за підбо-
 [роддя,
 455 Щоб его благати, — він его і вдарив
 Мечем серед шиї, розтяв ему жили;
 Голова у порох з белькотом звалилась.
 І вони забрали і шелом куничий,
 І лук і вовчину і ратище довге.
 460 І Одисей мудрий тев все Палладі
 Вверх підняв рукою і до неї мовив:
 »Се тобі, богине! Тебе на Олімпі
 Первую ми молим із богів; веди-ж нас
 До хтрицького війська, коней і спочин-
 [ву.«

- 465 Мовив — і йще вище добичу піднявши
 На мирику звисив і поклав ознаку
 З мирикових вітей та із очерету,
 Щоб темною нічю йдучи не минути.
 І знову пустились по зброях і крові,
- 470 Прибули до краю, до хтрицького стану.
 Там все військо спало, зморяне і зброя
 Край его лежала на землі гарненько
 В три ряди, й при кожнім готовії коні.
 Рис по середині спав; край него коні
- 475 Привязані були до задньої скоби.
 Одисей побачив тай Дивмиду мовив:
 »Се той, Дивомиде, і се того коні,
 Що Долон убитий нам про его мовив.
 З'яви-ж свою силу; не годить ся дарма
- 480 Стоять із оружам; хоч коней одв'язуй,
 Хоч бери їх бити, а я візьму коней.«
 Мовив — і Паллада дала тому силу,
 І став він рубати кругом і ті гибли
 І тяжко стогнали, земля кривавіла.
- 485 Як лев постерігши опущене стадо,
 Кидаєть ся люто на кіз та овечок,
 То так і на Хтриків кинув ся Тиденко
 І вбив їх дванацять. А Одисей мудрий,
 Кого лиш Тиденко мечем лишив духу,
- 490 Він хватав за ноги і волік із ряду,
 Бо він мав на мишлі, щоб бистрії коні
 Могли ййти тихо, щоб не побоялись
 Ййти через трупи, як ще незвичайні.

Аж дійшов Тиденко і до отамана.

495 І его він духу тринадцятим збавив,
В его сон недобрий став над головою,
(В тую ніч Паллада наслала Іненка).

Одисей тимчасом кинув ся до коней,
Взяв їх на оброті, вивів їх із стану,

500 Ганяючи луком, бо батіг хороший
З колісні він мудрий забув захопити.
І свиснув, даючи ознак Дивомиду.

Той іше там думав, щоб ему зробити,
Чи колісню взяти, де зброя лежала,

505 Везти, або нести на себе піднявши,
Чи у многих Хтриків душі одійняти.
Аж коли він серцем розважав — к Див-

[миду

З'явилась Паллада і ему сказала:

Пора вже вертатись, Тидеевий сину,
510 До суден глибоких, щоб тебе не гнали,
Коли із богів хто Троян тепер збудить. «
Мовила — й пізнав він, що голос бо-

[гинин.

Вони верхи сіли; Одисей ударив
Луком і пігнались до суден ахейських.

515 Но й Аполлон сильний чатував не

[дарма,

І тільки з Тиденком побачив Палладу,
Він пустив ся гнівний в троянськеє

[військо,

Збудив Іпноконта, хтрицького гетьмана,
Племенника Риса, і він пробудив ся.

- 520 Бачить, пусте місце, де коні стояли,
І людей побитих, що дух іспускали;
Він почав ридати і родича звати.
Піднялась тревога і крик у Троянів,
І всі дивувались страшенному ділу,
- 525 Що тії зробили і втікли до суден.
А ті як пригнались, де вбили Долона,
Одисей премудрий спинив коней бистрих,
А Тиденко скочив, кривавую зброю
Подав Одисею, знов на коні скочив,
- 530 Ударили коней — і коні пігнались
(До суден глибоких, куди їх тягнуло).
Нестор, первий тупот зачув, тай про-
[мовив:
»Милі отамани і князі аргейські!
Брешу чи не брешу, а по серцю скажу:
535 Чутно мені тупот коней бистроногих;
Коли-б то Давмид був та Одисей му-
[дрий,
Та ще коли-б гнались на конях троян-
[ських!
Но щось мені страшно, щоби їм хоро-
[брим
Лиха не дісталось з троянського шуму.»
- 540 Іще не скінчив він, як тії пригнались,
Скочили на землю — і всі такі раді,
За руки стискали, словами вітали.
Нестор геринійський первий запитав ся:
»Скажи, Одисею, ахейська славо,
545 Де ви взяли коней? Чи в стану добули

У Троян, чи бог вам дарував небесний?
 Бо тяжко палкі, як соняшні стріли.
 Не раз я вже бив ся з Троянами, дарма
 Не сижу край суден, хоч уже й поста-
 [рів.

550 Но в них таких коней не знав і не ба-
 [чив.

Певно вже, що бог вам дарував небесний,
 Бо обох вас люблять і Дій хмароходний,
 І Дієва дочка, сивока Паллада.»

Аж до его мовив Одисей премудрий:
 555 »Несторе Ниленку, ахейська славо!

Та бог як захоче, то вже мабуть лучших
 Коней подарує, боги тяжко сильні.

А сі, що питаєш, се коні нові
 Хтрицькії; царя їх Дивомид хоробрий
 560 Убив і дванацять его отаманів.

Та ще коло суден тринадцятий згинув,
 Що его на огляд до нашого стану
 Послав було Ектор і другі Трояни.»

Промовив — і кіньми через рів пігнав
 [ся

565 Радий, і з ним раді кинулись Ахеї.
 І тільки прибїгли к наміту Тиденка,
 Коней на хороші повіддя узяли,
 До ясел припняли, де другії коні
 Дивмидові були і пшеницю їли,

570 А збрую Долона Одисей на судна
 Положив, допоки не вдарять Палладі.
 Тоді самі в море пійшли і од поту

Обмили коліна і шию і стегна.

А коли їм хвиля морська од поту

575 Обмила їх тіло і дух освіжила,

Вони ще раз мились у ваннах тисових.

І як ще раз змились, маслом намасти-
[лись,

То й сіли до столу — і стали Палладі

Із повної чаші вино проливати.

ТКАНЬ.

Світає. Гамемнон у ясній зброї становить до бою ахейське військо, а Ектор — троянське (1—66). Но Гамемнон збиває Троянів і много їх губить (67—162). Сам Ектор од его аж до стін тікає і по наказу Дія поти од его стережить ся, аж поки его камінем не підбито та з поля не взято (163—283). Тоді уже Ектор знову виступає і знову Троянам додає запалу (284—309). Дивомид, Одисей та Аянт піддержують бійку, но Дивмида живо Парій підбиває і его із поля до суден узято (310—400). Одисей премудрий, підстріляний Соком, Сока побиває, но его Трояни кругом обступают і тільки од смерті Менелай з Аянтом его визволяють (401—488). Незабаром Парій ще двох підбиває: Махаона і Еврипила (489—596). Нестор одвозить Махаона, а Ахилло дивить ся, тай посилає Патрокла у них розпитати, на чому в них діло (597—617). Патрокло приходить до наміту Махаона і там ему Нестор усю правду каже, розказує, що їм дуже тяжко, і просить Патрокла підбити Ахилла до помочи стати, або его зброю на себе узяти, та хоч его видом Троян налякати (618—803). На одході Патрокло збиває Еврипила підбитого також, веде до наміту і допомагає (804—848).

Збірка одинацята.

Храбрість Гамемнона.

- Зірниця з постелі славного Тихтона
 Встала світло дати смертним і безсмерт-
 [ним ;
 А Дій послав Вразбу на судна ахейські
 Люту, що криваве знамя в себе мала ;
 5 І та в Одисея на чорному судні
 Стала в середині, щоби чути було
 І в наміт Аянта Теламонієнка,
 І в наміт Ахилла, що певні в сили
 Вони свої судна по краях держали.
 10 І там вона ставши і тяжко і сильно
 Гукнула к Ахеям і кожному в серце
 Охоти додала до війни та бійки.
 (І стало їм битись далеко миліще,
 Ніж плисти на суднах у ріднюю землю).
 15 Атрієнко також гукнув зодягати ся
 Аргеям і сам брав ясну мідь на себе.
 Спершу взяв на ноги виступці хороші,
 Що змикались добре срібними пряжками ;
 Потому на груди надягнув і броню,
 20 Що ему Кипир дав яко дар гостинний.
 Бо і в Кипрі вчулась великая слава,
 Що Ахеї в Трою збирають ся плисти,
 Так той і дав броню, яко дар цареві,
 А на нї було десять смужок сизих,
 25 Двацять олівяних і дванацять злотих.

- І сизі дракони вились аж до шиї
 По три в ряд, мов тії радуги, що в хмарі
 Кроненко їх ставить людям на ознаку.
 Звісив через плечі меч, а в его меч був
- 30 Цвяхований злотом, а піхва на ему
 Срібная й держалась на золотих шнурках.
 Взяв і щит свій пишний, красний та хо-
 [роший,
 Що в нім десять було мідяних обводів,
 На обводах двацять шишок олівяних,
- 35 А по середині кружок чорно-сизий,
 І на нім Горена з самої вершини
 Страшно визирала з жахом і побігом.
 Поруч срібна була і на нїї сизий
 Дракон навивав ся і три голови мав
- 40 Звитих, що з одної шиї виходили.
 На голову шедом надів штиробляхий
 Із хвостом — і гребень страшно хилитав
 [ся.
- Два ратища вибрав закованих мідю,
 Острих — і мідь ясна блищала по небі,
- 45 Аж грімнула громом Ира та Паллада.
 На честь володаря злотої Микини.
 І наказав кожний своєму візницї,
 Держать коней добре за ровом у строї,
 А самі всі пішо в бронї та з оружам
- 50 Кинулись — і в світу став шум преве-
 [ликий:
 Ті минали кінних, за ровом ставали,
 Коннії за ними двигались. Кроненко

Лихую Тревогу підняв і послав їм
 Кривавую росу з неба, на знак того,
 55 Що много душ славних ік Невиду спра-
 [вить.

А Трояни також по горбу збирались
 Круг Ектора свого, круг Полидаманта,
 Енея, що люди богом величали,
 І трох Антинора синів: Агинора,
 60 Славного Полива і круг Акаманта.
 Ектор перед ними круглим щитом двигав.
 І мов із-за хмари зоря лиха глянє,
 Блисне — і у хмарі знову пропадає,
 То так і той Ектор то з переду глянє,
 65 То зявить ся ззаду, учить, і та збруя
 Блискає по ему, як блискавка в Дія.

Як женці порою одні против других
 Стануть постать жати в богача на ниві
 Вівса чи пшениці і падають жмені, —
 70 Так одні на других Трояни й Ахеї
 Перлись, до побігу ніхто не вдавав ся;
 Рівно вони несли голови до бою,
 Як вовки ярились — і Вражба раділа,
 Бо вона з безсмертних одна в полі була.
 75 Тих богів не було; вони всі сиділи
 У своїх будинках, бо в кожного була
 Своя добра хата на сходах Олимпу.
 Там вони ганьбили хмарного Кроненка
 За те, що Троянам волив славу дати.
 80 Но батько на тее не вважав — він одаць
 Од богів зайшовши, сидів собі радий,

Дивлючись на Трою, на судна ахейські,
На блискавку міді, на бючих і битих.

Як ціле свитаня і цілеє раня,

85 Так стріли літали і рівно люд гинув.
Аж так, як обідать дроворуб готувить
На горних вершинах, коли руки стомить,
Крепкії дерева валючи знеможе
І забagne серцем хліба попоїсти,

90 Так Данаї разом крикнули і строї
Вражі розірвали. Гамемнон володарь
Первий постарав ся і вбив Віїнора
І разом візницю его Оїлія;

Він із коней було скочив против его,

95 Но сей его прямо ратищем ударив
У лоб, тяжкий шелом ратища не здер-
[жав,

Воно прорубало і шелом і череп,

Скривавило мозок і его спинило.

Гамемнон володарь так їх і покинув

100 Грудями світити, збрую поздиравши,

І кинув ся бити Іса та Антифа,

Двох синів Пріяма, правого й такого:

В колісній одній, лівий із них правив,

А Антиф хоробрий воював. Ахилло

105 Раз їх коло Іди вязав ужевками

Край овець пійнявши, та пустив за ви-

[куп.

Тепер Атрієнко Гамемнон володарь

Одного у груди ратищем ударив,

А Антифа в вухо мечем, повалив їх,

- 110 І став із них зброю пишную, здіймати.
 І пізнав, бо він їх край суден глибоких
 Бачив, як Ахилло з Іди їх приводив.
 І як лев тих діток несмілої лаві
 Разом стеремляе крепкими зубами,
 115 В ямину зайнявши і серце їх крушить,
 А та й недалеко стоїть та не може
 Помогти, бо й саму трепет обіймає,
 І вона тікає лісом та горами
 В поспіху і поту од лютого звіря, —
 120 Так і їм Трояне не могли подати
 Помочі, бо й самі бігли од Аргеїв.

- Після них Пизандра та ще й Іпполоха,
 Синів Антимаха, що од Олександра
 Дари взяв багаті золотом — і первий
 125 Стояв, щоб Єлени не дати Менелаю,
 Єго-ж то синів двох і взяв Гамемнон

[царь

- З коліснї, як разом вони кіньми гнались;
 Бо з рук у них віжки пишнії упали,
 Вони сціпенїли, а той на них левом
 130 Кинув ся — і тії з коліснї благали:
 »Не бий, Атріенку, будеш викуп мати;
 Не мало є скарбів в дома в Антимаха,
 Золота і мідї й кованої сталї.

Так тобі дасть батько викуп незлічи-

[мий,

- 135 Як ми будем живі на суднах ахейських. «
 Так вони гетьмана милими словами
 Благали, та слово немиле почули:

»Ви сини обидва того Антимаха,
Що колись Троянам радив Менелая,
140 Як послом ходив він разом з Одисеем,
Убить і к Аргеям назад не пустити.
Се вам тепер плата за батькову зраду.»

Мовив — і Пизандра повалив із ко-

[ней

Ратищем у груди і той хропнув тілом.
145 Ішполох був скочив, но й того звалив

[він,

Мечем одрубавши і руки і шию
І тулуб, як ступа, полем покотив ся.

Кинув сих — і знову у вражії строї
Кинув ся і разом кинулись Ахеї.

150 Піші піших били, що з біди втікали,
А конні конних, аж по цілім полі
Курява вставала із під копит кінських.
Та все мідю били. Гамемнон володарь
Все їх по слідах бив і гукав к Аргеям.

155 Як вогонь голодний спаде на діброву,
Віхорь его всюди несе і дерева
З корінем валять ся вогнем перетлілі,
Так од Гамемнона голови спадали
У Троян бігучих; много коней пишних

160 Возило по полю колісні пустії,
Та візниць шукали, но вони лежали
Більш шулякам милі, як жінкам у дома.

Ектора одвів Дій од стріл і од пилу,
Од крови, побою і од суматохи.

165 А Гамемнон гнав їх, гукав до Данаїв;

- Ті мимо могили Іла Дарданенка,
 По чистому полю мимо смокви бігли,
 В місто простували — і все по них
 [гнав ся
 Атрієнко й руки обмивав їх кровю.
- 170 Добігли до бука, до Скейської брами,
 Стали і почали задних оглядати.
 Но ті іще полем бігли. Як корови,
 Що їх лев розпудить, в темну ніч по-
 [павши
 Усіх, но одну з них жде лиха погибель :
- 175 Він скручує шию крепкими зубами
 І враз пожирає і кров і утробу, —
 То так по них гнав ся Гамемнон воло-
 [дарь,
 Все заднього бючи, а тії втікали,
 І много їх ницю і тілом валилось
- 180 Од рук Атрієнка : так ратищем бив він.
 Но коли вже мав він до стіни й до мі-
 [ста
 Підступить — враз батько і божий і
 [людський
 Сів на горі Іді, на самі вершині,
 З неба ізійшовши з громами у жмені,
- 185 І до злотопери, до Радуги мовив :
 »Радуго! йди живо, дай Ектору знати,
 Ще поки лиш буде Гамемнон володарь
 З переду ганяти, строї розбивати,
 Поті хай не ходить, тільки других ста-
 [вить

- 190 Битись з ворогами на лютку бійку.
 Но коли він збитий ратищем чи луком
 Кинеть ся до коней, я дам ему силу
 Побивать, аж поки суден не захопить
 І сонце не зайде і мрака не спаде.»
- 195 Мовив — і піднялась Радуга вітриста,
 Полетіла з Іди в Іліон набожний,
 Найшла Пріяменка Ектора гетьмана,
 Що стояв на конях, на колісні ясні,
 І Радуга стала лицем і сказала:
- 200 »Екторе Прямів, до Дія подібний!
 Прийшла я од Дія тобі розказати,
 Що поки лиш буде Гамемнон володарь
 З переду ганяти, строї розбивати,
 Поти сам ховай ся, а все кажи другим
- 205 З ворогами битись на люті бійці;
 Но коли він збитий ратищем, чи луком,
 Кинеть ся до коней, він дасть тобі силу
 Побивать, аж поки суден не захопиш
 І сонце не зайде і мрака не спаде.»
- 210 Мовила і щезла Радуга вітриста.
 І Ектор у збруї із колісні скочив,
 Ратищами бразнув і пійшов по стану
 До бою будити — і бій підійняв ся.
 Трояне вертались, двигались к Ахеям,
- 215 А Аргеї також строї підкрепляли.
 Бій настав. Зійшли ся; Гамемнон воло-
 [дарь
 Кинув ся і здумав всіх опередити.
 Тепер ви скажіте, Олимпській співи,

Хто виступив первий против Гамемно-
[на ?

220 Чи він із Троян був, чи він був із
[пришлих ?

Іфідам високий, Антинорієнко,

Що виріс у Хтриці вівцями багаті;

Киссій, мамин батько, ростив его з малку
В себе; він дочку мав милую Хтеану;

225 І коли доріс він віку молодого

Дід его задержав і дав свою дочку;

Но він із терему на славу ахейську

Пійшов; двацять суден повів за со-
[бою;

Но судна він тії кинув у Перкоті,

230 А сам уже пішо прибув до Ільону;

Так він ото й вийшов против Гамемнона.

І тільки обидва до купи зійшли ся,

Атрієнко кинув — та мимо прокинув,

А Іфідам того в пояс нижче броні

235 Вдарив і впер крепко крепкою рукою;

Но пояса все-ж він не пробив, бо зразу

Остріє погнулось, мов оливо в сріблї.

І взяв Атрієнко ратище рукою,

І рванув до себе, мов лев із рук вир-
[вав,

240 Мечем его в шию вдарив, життя збавив.

І впав і заснув він сном непробудимим

Далеко од жінки за міщан бідняга,

І ласки од еї не мав, а дав много;

- Зразу сто волів дав, а ще тисяч віз
 [мав
- 245 Та овечок дати, що паслись без діку.
 Тепер Атрієнко кинув его голим,
 Поніс его зброю у військо ахейське.
 Аж побачив тее Коон Антинорів,
 Брат его старіший, і тяжкая туга
- 250 Очи его вкрила по вбитому брату.
 Враз на Гамемнона крадькома наскочив,
 Вдарив его в руку трохи нижче ліктя,
 І на виліт вийшло остріе блискуче.
 І здригнув одразу Гамемнон володарь,
- 255 Но все-ж він не кинув ні поля, ні бою,
 А з ратищем бистрим скочив на Коона.
 Коон Іфідама, родимого брата,
 Все тягнув за ноги і звав отаманів.
 Но той его разом поцід щит широкий
- 260 Мідною клюгою вдарив, жита збавив,
 І голову буйну зніс над Іфідамом.
 Так од Атрієнка сини Антинора,
 Вік свій переживши, у Невида стали.
 А той ще кидав ся у вражії строї
- 265 Із ратищем острим, мечем та каміням,
 Поки з его рани тепла кров стікала;
 Но як рана зсохла і кров перестала,
 Колючії болі взяли Атрієнка;
 Як жінка роділя мучить ся стрілою,
- 270 Що на ню Натуги родові пускають,
 Іринії дочки, що болями радять,
 Так мучилось тяжко серце Атрієнка.

- І в колісню став він і звелів візницї
 Поганять до суден, бо душа стомилась.
- 275 І гукнув він сильне до сильних Данаїв:
 »Милі отамани і князі аргейські!
 Закривайте ви вже судна мореходні
 Од тяжкого бою; бо мені Дій-батько
 Троян цобивати весь день не позволив.«
- 280 Мовив — і візниця пустив его коней
 До суден глібокых — і коні погнались,
 І вилились перса і ноги пилились,
 Як вони із бою царя виносили.
- Аж поглянув Ектор, нема Гамемнона,
- 285 І гукнув що сили до Троян, Ликійців:
 »Трояни, Ликійці, славні Дардани!
 Будьте молодцями, з сили не спадайте.
 Вже поїхав лицарь; мені тепер славу
 Подав Дій Кроненко; жевіть живо ко-
 [ней
- 290 На гордих Данаїв, хай більш буде
 [слави.«
- Мовив — і підняв їх і душу і силу.
 І як часом ловчий собак білозубих
 Напустить на лева, чи на свиню дику,
 То так на Ахеїв звів Троян могучих
- 295 Ектор Пріяменко рівний до Ярія.
 І сам тяжко гордий летів попереду,
 І упав на бійку, мов сильная буря,
 Що з неба спадає і збурює море.
- Кого-ж на початку, та кого на 'станку
- 300 Побив Пріяменко, як Дій подав славу?

З початку Асея, за ним Автоноя,
 Опита, Офелта, Долона, Клитенка,
 Аглая, Есимна, Ора й Іппоноя.

Се князів данайських побив, а що черні,
 305 То як часом хмару Зефір розколише

У буйного Нота, вдаривши що сили,
 І котить ся хвиля і піна високо,
 Сваче од подуву повсюдного вітру,
 Так од Пріяменка голови спадали.

310 Тоді було-б лихо, пропащее діло,
 І вже-б ті Ахеї до суден побігли,

Як би в Дивомиду Одисей не мовив :

»Щож то ми, Тиденку, з сили поспа-
 [дали?

А ходи та стань лиш коло мене; стид
 [нам,

315 Як забере судна Ектор шеломенний.«

Аж до его мовив Дивомид хоробрий :

»Стану й постараюсь, но все-ж нам ко-
 [ристи

Із того не буде, бо Дій хмароходний
 Не нам дає славу, а дає Троянам.«

320 Мовив — і Хтимбрія повалив із ко-
 [ней,

Ратищем у грудку вдаривши, а друга

Его Моливона Одисей справорив ;

І сих залишивши спокійних од бою,

Кинули ся в строї і мов кабани ті

325 На собак мисливих кидають ся буйні,
 То так вони били Троян. І Ахеї,

Гониміі тяжко Ектором — спочили.

І йще вони взяли колісню і сильних
Двох синів Мєропа — віщуна з Пер-

[коти,

330 Що всякі знав віщби, і дітям не радив
На війну пускать ся, но ті не вважали,
Бо Хири вели їх до чорної смерти.

І славний Тиденко у них одняв душі,
Забрав у них збруї; а Одисей мудрий

335 Обдер Іпподама разом з Іпирохом.

І так у них бійку вирівняв Кроненко,
З Іди спозирнувши, — стали рівно би-

[тись.

Тиденко ударив в стегно Агастрофа,
Славногo Певненка, а коней не було

340 Близько до побігу, так він і спав з духу.

Слуга держав коней далеко — і піший
Він поти по війську снував, аж не зги-

[нув.

І поглянув Ектор — і кинув ся з кри-

[ком

На них і з ним разом кинулись Трояни.

345 І здригнув дивлючись Давомид хоро-

[брий,

І враз к Одисею спідручному мовив:

»Летить на нас туча — Ектор шело-

[менний;

Но стіймо на місці, будем одбивать ся.»

Мовив — і з розмаху ратищем уда-

[рив.

- 350 І вдарив не мимо, а в самеє тімя
 В шелом, тільки в міді мідь его погну-
 [лась,
 Не дійшла до тіла; его заквив шелом
 Тройний та дірчастий, Аполлоном данний.
 І Ектор одскочив у товпу далеко,
- 355 Упав на коліна, упер ся об землю
 Рукою — і очи темна ніч покрила.
 Но поєи Тиденко за ратищем бігав
 За первії строї, де воно вкопалось,
 Ектор спамятав ся, на колісню скочив,
- 360 Кинув ся у військо і од Хири спас ся.
 І Дивомид крикнув, ратищем затряєши :
 »І тепер ти спас ся, собако, а близько
 Була смерть; поміг знать Аполлон сто-
 [дійний,
 Що его ти молиш на ратища йдучи ;
- 365 Но тебе я встріну, то ще доконаю,
 Як мені з богів хто до помочі стане.
 Тепер кого зможу, того й бити буду.«
 Мовив — і став зброю здерать з Пи-
 [оненка ;
- 370 Аж там Олександр, чоловік Єлинин,
 Давно на Тиденка кривий лук наводив
 За стовном засївши на славні могилі
 Іда Дарданенка, давнього гетьмана ;
 І тільки почав той з грудей Агастрофа
 Броню іздіймати, з плечей его щита,
- 375 А з голови шелом, він натягнув лука,
 Вдарив і не дарма стріла полетіла :

І здихнув він серцем і до себе мовив:

»Що тут мені діять? Гірко утікати,
405 Спужавши ся черні, но ще гірше пер-

[тись

Одному. Данаїв розпудив Кроненко.

На що мое серце журить ся про тее?

То плохії тільки з бою утікають;

Но хто в бою хоробрий, так тому вже

[треба

410 Храбро і стояти, чи згине, чи згубить.»

А поки він в мислях розважав про

[тее,

Підступили строї Троян щитобронних,

Стали вкруг, погибель свою облявили,

Як собаки й хлонці молоді облявлять

415 Кабана — і йде він з густої лозини,

І в кривому рилі клевак білий точить,

А ті нападають; він скрипить зубами;

Ті не одступають, дарма що він силь-

[ний; —

То так і Трояни кругом Одисея

420 Обійшли; він першим славного Дійніта

У плече ударив, ратище схопивши;

Потому вбив разом Хтоона й Еянома,

Далі Херсидама — на скоку і коней

Ратищем край пуца попід круглим щи-

[том

425 Вдарив, і упав він і землі вхопив ся.

Кинув сих і знову ратищем Харона

Іппасенка вдарив, Сокового брата;

- Сок могутий скочив брата ратувати,
Близько підступив ся і до его мовив :
- 430 »Одисею змисний до ума й до діла !
Хоч матимеш славу, що двох Іппасенків
Побив ти сьогодні і взяв у них зброю,
Хоч сам ти у мене од ратища згинеш.«
Промовив і вдарив по рівному щиту,
- 435 І щит его ясний ратище пробило,
І щитую броню на ему порвало.
І з ребер всю шкуру здерло, но Паллада
Не дала утроби его звередити.
Одисей почув ся, що рана не смертна,
- 440 І враз одступивши до Сока промовив :
»Отсе твоя сходить погибель лихая ;
Не дав еси, враже, з Троянами бить ся,
Так і тобі Хири і чорної смерти
Сей день не минути ; ти мною побитий,
- 445 Мені даси славу, а Невиду душу.«
Мовив — і Сок було пустив ся ті-
[кати ;
І тільки пустив ся, аж той міже плечі
Ратищем і вдарив, прогнав через груди,
І він з ніг звалив ся, а Одисей мовив :
- 450 »Ой Соку-ж ти, сину славного Іппа-
[са !
Найшла-ж тебе гибель, не втік ти од неї.
І тобі ні батько, ні рідная мати
Очей не закриють мертвому, лиш птахи
Будуть тебе рвати, маючи крилами.
- 455 А я вмру, — Ахеї мене поховають.«

- Промовив — і Сока ратище тяжкее
 Витягнув із тіла і круглого щиту;
 І стала кров бігти і серце боліти.
 І взріли Трояни кров на Одисеї,
 460 Кривнули і стали кругом напирати;
 Став він подаватись і дружину звати,
 І тричи гукав він зі всієї сили,
 І зачував тричи Менелай хоробрий,
 Далі до Аянта спідручного мовив:
 465 »Аянте, гетьмане, сину Теламонів!
 До мене доходить голос Одисея,
 Так ніби одного его обступили
 Трояни одбивши на лютому бою.
 Ходімо до его, треба рятувати;
 470 Боюсь, щоб один він і сильний не зги-
 [нув
 Од Троян, і жалю не було-б Данаям.«
 І кинув ся первим, а той за ним слі-
 [дом,
 Найшли Одисея; круг его Трояни
 Вились, мов шакалі хижі по дощинах
 475 Круг оленя того, що его хто вдарить
 Стрілою із лука; зразу він тікає,
 Поки кров струмить ся і коліна слу-
 [жать;
 Но як стріла остра его обезсилить,
 Его й пожирають хижі шакалі
 480 На горах лісистих; аж от підступає
 Лев — шакалі в ростіч — і лев стає
 [істи;

- Так Трояни сильні ходили товпою
 Кругом Одисея мудрого; і лицарь
 Лихий день од себе ратищем одводив;
 485 Но Аянт з'явив ся; щит его як башта
 З боку став; Трояни кинули ся в рос-
 [тіч;
 І Менелай храбрый взяв его за руку
 І вів, поки слуги коней не подали.
 А Аянт пустившись, повалив Дорикла,
 490 З ліва Прияменка, потому Пандока,
 Потому Лисандра, Пираса й Пиларта.
 Як потік той повний із гір на долину
 Потече ревучий, як дощ піде Діїв,
 І много він свірок, много сухих дубів
 495 Несе, много мулу в море накидає;
 Так пробігав полем Аянт і нівечив
 І людей і коней. Не знав того Ектор;
 Він доглядав бою із лівого краю,
 Край ріки Скамандру, де людські також
 500 Голови спадали і вставали крики
 Кругом Ідоменя й Нестора старого;
 Ектор миже ними лігав, робив дива,
 Ратищем та кіньми розривав їх строї.
 Но все-ж би Ахеї поля не лишили,
 505 Як би Олександр, чоловік Єленин,
 Ні збив Махаона, отамана люду,
 Вдаривши стрілою у правее рамя:
 А то всі Ахеї за его служались,
 Щоб его не взяли в переміні бою.
 510 Ідомень передний до Нестора й мовив:

»Несторе Пиленку, Ахейська славо!
 Скачи в колісню лиш, бери Махаона,
 Та поганяй живо до суден глибоких:
 Знахур нам дорожчий, як хто, бо він
 [знає .

515 (І стріли виймати і ліки давати).«

Мовив — і по слухав Нестор гериній-
 [ський.

На колісню скочив, і Махаон також
 Вискочив, насчадок знахура Асклипа;
 Вдарив він по конях — і коні погна-
 [лись

520 До суден глибоких, куда їм хотілось.

Аж Кевріон глянув, що там бють
 [Троянів,

Екторів візниця, от до его й мовив:

»Екторе! Ми тута буримо Данаїв

На закуті поля, а другі Трояни

525 Мішають ся тяжко і самі і коні,

І видно, що мене їх Аянт Теламонів:

В его щит широкий на плечі, — туда ми
 Колісню і коней пустім, там найбільше
 Коннії і піші вражду розпочали;

530 Одні других гублять, і крик там вели-
 [кий. «

Промовив, ударив по конях гривастих
 Батогом тріскучим — і коні понесли
 Колісню їх бистру меж Троян й Ахеїв
 По щитах і трупах — і осі кривлею

- 535 В низу обкіпали і спереду козла,
 Що з під копит кінських бризками ле-
 [тіла,
 Та з ободів — так він у вражії строї
 Летів розривать їх; пропащяя смута
 Найшла на Данаїв, ратище не спало;
- 540 Всі вражії строї Ектор перебурих
 То ратищем острим, мечем, то каміням.
 З одним лиш Аянтом в бійку не кидав
 [ся,
 (Бо Дій покарав би, як би він з ним
 [бив ся).

- Дій сам уже вдарив страхом на Аянта:
- 545 Став він, ізумив ся, кинув щит на плечі,
 І став одступати, звіром поглядати
 По боках, ідучи нога за ногою.
 Як хижого лева од волів обори
 Гонять і собаки і сельські люди
- 550 І не дають їсти волової тлуці,
 Всю ніч стережучи; і він жадний мяса
 Преть ся, та не може, бо ратища острі
 Летять ему взустріч із рук небоязних
 І віхті горючі — лякаєть ся й сильний,
- 555 І світом одходить серцем невеселий;
 Так Аянт одходив серцем невеселий
 Од Троян, боячись за судна ахейські.
 Як осел на ниві дітей не вважає
 Тугий, що на ему много прутя збито,
- 560 Він буйною ниву спасає, а діти
 І бють его прутям, та сили не мають,

- І тоді зганяють, як він напасеть ся ;
 То так і Аянта, сина Теламона
 Гордії Трояни й помагачі дальні
 565 Ратищами били у щит — і все гнали ;
 А Аянт порою то добирав сили,
 Лицем обертав ся і здержував строї
 У Троян, то знову тілом обертав ся,
 І все їм дорогу закривав до суден.
- 570 Лютував не раз він меж Троян, Ахеїв,
 І ратища острі із рук небоязних
 Декотрі рвучись у щит устрягали ;
 Но більше їх ратищ далеко од тіла
 В землю устрягали тіла не поївши.
- 575 Аж поглянув славний Еврипил Евме-
 [нів,
 Що на его сиплють острими стрілами,
 І став коло его і ратищем кинув.
 Вдарив Аписавна, Фавсового сина,
 Під печені й серце і віг его збавив ;
- 580 І Еврипил скочив зброю обдерати,
 Аж завважив тее славний Олександр,
 Що він Аписавна обдерав, взяв лука,
 Навів в Еврипила і у стегно праве
 Вдарив ; стріла трісла, нога стяжеліла,
- 585 Тікаючи смерти він пійшов к дружині,
 І скільки мав духу, гукнув до Данаїв :
 Милі отамани і князі аргейські !
 Станьте, оберніть ся, візьміть од Аянта
 Лихий день ! Він ходить у стрілах, ему
 [вже

590. З бою не вернуть ся; живо-ж у лице їм
Станьте за Аянта Теламонїенка!»

Загукав підбитий Еврипил — і тії
В купу поставали, щити посклоняли,
Ратьща підняли, і Аянт на зустріч
595 Пійшов і прийшовши знову обернув ся,
І знов у них бійка полумем палала.

Нестора із бою Нилїєві конї
Несли аж потїли й везли Махаона;
Глянув — і пізнав їх скорохід Ахилло,
600 Бо стояв на гузці корабля крутого,
Дивлючись на труд їх та лиху погоню.
І зараз покликав вірного Патрокла,
З корабля гукнувши, — той з наміту

[вийшов
Рівний до Ярія — тут початок лиха.
605 Первий обізвав ся славний Менитенко:
»Чого звеш, Ахилле? На що мене
[треба?»

Аж до єго мовив скорохід Ахилло:
»Славний Менитенку, серцю наймилі-
[щий!
Тепер знать Ахеї впадуть менї в ноги
610 З просьбою, бо нужда прийшла незно-
[сима.

Пійди-ж лиш, Патрокле, Нестора спи-
[тай ся:
Кого то везе він раняного з бійки?
Він до Махаона із заду подібний,
До сина Асклипа; в лице не заглянув,

- 615 Бо край мене коні бистро пролетіли.
 Мовив — і Патрокло вчинив его волю,
 Шійшов край намітів та суден ахейських.
 А ті як прибули в наміт Нилієнка,
 Зараз позлізали на землю богату.
- 620 Евримед їм коней із колісні випріг,
 І вони одержу провітрили трохи
 Протів вітру, ставши на березі моря;
 Далі й до наміту прийшли, й посідали,
 І їм дала пити славна Екамида,
- 625 Бранка із Тенеду, взятого Ахиллом,
 Дочка Арсиная, данная старому
 За те, що він лучший був у них по-
 [радник.
- Вона їм з початку стіл постановила
 Славний, чорноногий, хороший, на ему
- 630 В мідяній мисці подала цибулі
 Та муки святої та до питя меду,
 Подала старого поставець домашний,
 Цвяхований злотом, що мавштіри ручки,
 І на кажні ручці золотих по парі
- 635 Голубів кормилось, та ще мав два денка;
 Другому-б не легко его і підняти
 Повного, но Нестір підіймав як треба.
 В его молодиця красная наллала
 Вина із Парамни; натерла на тертці
- 640 Козинього сира, підбила мукою,
 І все зготувавши подала їм пити;
 І вони у собі згагу погасили,
 Сіли й забавлялись милими словами.

Аж Патрокло разом в дверях пока-
[зав ся.

645 Старий подивив ся, встав із свого крісла,
Ввів его за руку та просить сідати.
Но Патрокло просто одпирав ся й мо-
[вив:

»Нема часу, діду, не проси даремне,
Бо той тяжко гнівний, хто післав спи-
[тати,

650 Кого провозив ти раняного; сам я
Пізнаю і бачу, що то Махаон був,
І з вісткою зараз пійду до Ахилла,
Бо знаеш, дідуню, який то сердитий
Чоловік: у его і невинний винен.»

655 Аж до его мовив Нестор геривій-
[ський:

»Та що-ж так Ахилло дбає про Ахеїв,
Которих стрілами влучано? Не знає.
Яке горе в стану; кругом наші лучші
Лежать коло суден, влучані і збиті;

660 Влучано Тиденка, славного Дивмида,
Збито Одисея і Агамемнона,
(Влучано стрілою в стегно Еврипила);
А тепер і сего я привіз із поля
Влучаного з лука. А Ахилло й сильний,

665 Та він за Данаїв не дбає й не чує.
Чи жде, поки судна на березі моря
В нетузї аргейські попідом не сядуть
І самі не ляжем трупами? Нема лиш

- Сили, яка була в моїх хибких жилах ;
 670 Як би змолодіти, та ту силу мати :
 Як ми за худобу з Ілійцями бились
 Займану, коли я вбив Ітимонія,
 Сина Іппероха, що жив у Іліді
 І одбив добичу ! Він як стояв первим
 675 За волів, так мною ратищем пробитий
 Упав і селяне кинули ся в ростіч ;
 І ми в них добичу славною одбили :
 Копу стад волових, копу турм овечих,
 Копу стад свинячих, копу турм козиніх,
 680 А коней булавних так півтори сотні,
 Все лошиць, ще много з лошатами було.
 І все то ми нічю в місто і пігнали,
 В місто Пил Ниліів. Нилій зрадів сер-
 [цем,
 Що я й новаком був, а добув так много.
 685 Кликуни з зорою кликом поскликали
 Усіх, хто мав кривду на святі Іліді,
 І старшина Пильська все їм поділила.
 Бо Енійці многим кривди наробили,
 Як ми малолюдні в Пилі бідували ;
 690 Нас тоді тіснила Іраклова сила
 В старину ; немало згинуло хоробрих.
 У батька Нилія дванацять нас було,
 Я один остав ся, а то всі погибли. —
 Ото й загорділи збруйні Енії,
 695 Стали зневажать нас і кривди чинити.
 Старий собі стадо волів і овечок
 Узяв, всего триста разом з пастухами,

- Бо і він мав кривду на святій Іліді;
 Четверо заможних коней з коліснею
 700 Посланих на гонку, де вигрою була
 Золота триніжка; а Авгій і коний
 Забрав і візницю одігнав сумного.
 Старий за ту кривду словами й ділами
 Взяв собі чимало, а те все дав людям
 705 (Поділіть, щоб кожний забрав свою
 [долю]);
 Ми собі й ділились і в місті приноси
 Богам приносили. Аж на треті сутки
 Всі вони гурбою, і піші і конні
 Надійшли, і з ними ще два Молїона
 710 Пійшло недорослих, небачивших бою.
 Є в нас на узгірі місто Хтривоесса
 Одаль од Алфію на границі пильські;
 От вони й завзялись тее місто взяти.
 Но тільки що полем пройшли, як Паллада
 715 Дала знать з Олимпу, щоб ми узбруїлись
 Нічю, — і не плохі Пиляне зібрались,
 А самі охочі; мене Пилій батько
 Не пускав збруїтись, сховав усіх коней,
 Казав, що я к бою іще незвичайний;
 720 Но я й так, без коней з конними зрів-
 [няв ся
 Пішо; так Паллада веда до замоги.
 Єсть потік Минивій, що близько Арини
 Вливаєть ся в море; там зірницї ждали
 Конні Пиляни, а піші збирались
 725 З відти цілим військом і в повні збруї

- Перейшли в полудню до річки Алфію;
 І там давши Дію святії привося,
 Вола Посидію і вола Алфію,
 Ще й телицю буйну сивокі Палладі,
 730 Сіли до вечері по рядах, по строях;
 І разом у збруї лягли спочивати
 Берегом потоку. Гордії Енеї
 Вже кругом стояли, тее місто брати;
 Но їх іще ждала великая справа!
 735 Бо тільки лиш сонце землю освітило,
 Ми почали бійку з Палладою й Діем.
 А тільки Піляне з Евїями збились,
 Я повалив первий хороброго Мула,
 І взяв его коней. То був зять Авгія,
 740 І старшую дочку держав Агамиду,
 Що всі ліки знала, які є на світі;
 Я его на зустріч ратищем ударив,
 Він упав, а я враз на колісню скочив,
 І став серед первих. Гордії Енеї
 745 Кинули ся в ростіч, тільки повалив ся
 Їх отаман конний, що в боях був пер-
 [вим;
 А я і рванув ся, мов чорная буря,
 Взяв колісень копу і з кажноі по два.
 Пустив землю гризти ратищем побитих;
 750 Тоді я нобив би і тих Молїонів,
 Щоб їх тільки батько Землетряс могу-
 [чий
 Не вихопив з бою, туманом покривши.
 Дій тоді Пілянам велику дав силу;

- Ми їх тоді гнали по щитному полю,
 755 Побивали й зброю пишную здирали,
 Поки до Вупрасу коней не дїгнали,
 До скали Олени і до Алісія,
 Звідти нас Паллада назад повернула.
 Остатного там я побив — і Ахеї
 760 Пустили ся кіньми з Вупрасу до Пилу,
 І всі вихваляли Неестора та Дїя.
 От так за людей я бив ся. А Ахилло
 Для себе лиш сильний, но колись він
 [буде
 Тяжко жалкувати, як люди погинуть.
 765 Тай тобі, мій друже, Менитїй сам радив,
 Як тебе із Фехти слав до Гамемџона —
 Бо ми-ж тоді були разом з Одисеем
 І чули в будинках, що він тобі радив.
 Ми тоді ходили до дому Пилїя,
 770 Вербуючи військо по славні Ахеї.
 Там ми й Менитїя храброго застали,
 І тебе з Ахиллом. Пилїй тоді сивий
 Воловії стегна тлустїї для Дїя
 Палив серед двору й золотую чарку
 775 Держав і вино лив на вогонь набожний.
 А ви куски мяса різали, як ми з ним
 Стали у воротах. Ахилло підняв ся,
 Провів нас за руки, попросив нас сісти,
 І угостив славно, як слід угощати;
 780 А коли ми в волю наїлись, напцались,
 Я й став замовляти, щоб ішли ви з нами.
 Ви на те пристали і ті вас навчали.

- Пилій, старий батько, навчав Ахилла
 Храбитись і бути за всіх передніщим,
 785 А до тебе мовив Менітій Акторів:
 »Сину мій! Ахилло вищий тебе родом,
 Но ти за то старший; Ахилло сильні-
 [щий,
 Но ти ему раду давай і науку,
 Води і він сильний слухати ся буде.«
 790 От так старий радив; ти забув! Хоч
 [сей раз
 Настій на Ахилла, може він подасть ся.
 Хто знає, чи з богом ти не схилиш
 [серця
 Мовою — могуча дружня розмова.
 Коли-ж его держить небесная воля
 795 І що небудь мати од Дія сказала,
 Так хай тебе вишле з військом мирми-
 [донським.
 Може хоч ти будеш світом для Данаїв.
 Та хай свою зброю дасть тобі на бійку,
 Може тебе приймуть за его самого,
 800 І стихнуть Трояни і спічнуть Ахеї
 Зморяні, бо в бою ніколи спочити.
 Нестомляні ви їх стомляних одразу
 Проженете к місту од наших намітів.«
 Мовив — і порушив серце его в гру-
 [дях,
 805 І він мимо суден пійшов до Ахилла.
 Аж тільки зрівняв ся з судном Одисея,
 Де в них одбувалась справа і розправа,

- І де у них божі буввани стояли, —
 Аж ему зустрів ся Еврипил Евемнів,
 810 Острою стрілою у стегно пробитий.
 Він храмав ідучи і потом потіли
 Голова і плечі і з рани тяжкої
 Чорна кров стікала; но сила ще була.
 Як его побачив славний Менитенко,
 815 Так до него з жалєм живо і промовив:
 »Бідні отамани і князі данайські!
 Так ви на чужині в далекій Трої
 Стали своїм тілом собак годувати?
 Скажи-ж мені правду, славний Еврипиле,
 820 Чи ще не дають ся Ектору Ахеї?
 Аж до его мовив Еврипил пробитий:
 »Та нема, Патрокле, жадного ратунку
 Ахеям — і живо враги судна візьмуть,
 825 Бо всі, які були лучші отамани,
 Лежать коло суден раняні й пробиті
 Троянами — й сила їх росте без часу.
 Порятуй, Патрокле, веди мене к судну,
 Виріж стрілу люту, вимий кров червону
 830 Теплою водою, та приложи ліків
 Добрих, що ти, кажуть, знаєш од Ахилла,
 Вченого Хироном, праведним Кентавром.
 Є в нас Подалирій і Махаон знахур,
 Та один в наміті і сам має рану,
 835 І сам виглядає знахура до себе,
 А другий на полі з Троянами беть ся.
 І до его мовив славний Менитенко:

»Що-ж із того буде? Що тут заподіять?

Пійду до Ахилла, все ему розкажу,

840 Що говорив Нестор — сторожа ахейська,

Но й тебе не кину так тяжко страж-

[дати.«

Мовив і під боки взяв его; прийшов

[з ним

У наміт; слуга їм дав волову шкуру;

На шкурі поклавши, він вирізав живо

845 Стрілу з его тіла; вимив кров червону

Теплою водою, поклав на ню лівів

Тертих, що усякі болі одіймають;

І рана присохла і кров перестала.

ТКАНЬ.

Загнані в стіни (богам ненавистні і звальні зараз по розвалу Трої) Ахеї вважають, що Трояни прямо до суден простують і на рів женуться (1—59). Но не здужавши рова переїхати, вони по раді Полидаманта злізають з теліжок і п'ятьо загонами піші наступають (60—107). Азій на теліжці пускаєть ся прямо у одні ворота, но его Лапіхти з великим побоем назад одбивають (108—194). Полидамант бачить недобреє знамя, радить одступити, но Ектор на раду его не вважає (195—250). На Ахеїв підіймаєть ся сильная буря, но вони що сили боронять окопи і з них найсильніше обидва Аянти (251—289). Сарпедон із Главком на другому боці разом нападають, но їх зустрічає Менествій хоробрий, а потому Тевкер і Аянт молодший (290—377). Аянт у Епикла, а Тевкер у Главка камінем кидають, но Сарпедон разом пів стіни їм валить (378—399). Ликіяни тяжко рвуть ся до пролому, но їх іще тяжче здержують Ахеї; аж на кінець Ектор камінем ворота разом розбиває і разом їм робить дорогу до суден (400—471).

Збірка дванацята.

Бійка під стіною.

- Славний Менитенко лічив у наміті
 Рану Еврипила, а там цілим військом
 Аргеї й Трояни бились і ні рів той
 Не спасав Данаїв, ні стіна широка,
 5 Зробляна край суден і ровом обвита;
 Бо вони приносів богам не давали,
 Щоб вони їх судна і добичу в суднах
 Стерегли, без волі богів збудували;
 Так вона недовго й цілою пробула.
- 10 Поки жив ще Ектор і гнівний Ахилло
 І город Прямів стояв нерозбитим,
 Поти була ціла і стіва ахейська;
 Но коли всі лучші Трояни погинули
 І много Аргеїв згинуло і осталося,
- 15 Город був розбитий на десятім року.
 Аргеї на суднах до дому поплили,
 Тоді з Посидієм Аполлон поставив
 Стіну повалити, звівши всі потоки,
 Які тільки з Іди вливають ся в море.
- 20 І Ряс і Ептанор і Карис і Родій,
 І Гриник і Есип, і божий Скамандер
 Разом з Симоїсом, де стільки звалилось
 Шеломів і щитів і божого люду,
 Аполлон усіх їх поспював гирла,

- 25 Щоб дев'ять день лились на стїну; Дїй
 [також
 Лив дощем, щоб швидше стїни затопити,
 А Землетряс сильний з тризубом пере-
 [дний
 Ходив і на хвилю всі пускав основи
 Стовпів і каменя, що Ахеї склали.
- 30 І все зарівняв він повдовж Елиспонту,
 І беріг великий пісками засипав,
 Стїну поваливши і знову потоки
 Одвів, де вода їх чистая струмилась.
- От що з Посидїем Аполлон поставив-
- 35 Зробить; а тут бійка і крик підіймав ся
 Край стїни; греміли дилї баштовїї
 Валяні; Аргеї бичем божим биті
 Край суден гдїбоких стїсняні держались.
 Ектора боячись, гонителя злого.
- 40 А той по звичаю бурею видав ся:
 Як на псів порою та людей мисливих
 Кабан або лев той скаче і ярить ся,
 А ті претив его в башту постававши
 Стоять і пускають летучїї стріли
- 45 Із рук, но одважне серце не боїть ся,
 І він не втікає, хоч одвага й губить,
 І не раз вертить ся, пробує їх лаву;
 Но куди нї скочить, лава подаєть ся.
 Так видав ся Ектор і скликав дружину
- 50 Через рів скакати. Но й бистрії конї
 Замялись і сильне хропли над обривом.
 Стоячки; злякав їх той рів преширокий.

- Що й не пройти було і не перескочить,
 Бо всюди обриви крутії стояли,
 55 І звідси, і звідти, а там частокіл був
 Острий, що набили ахейські діти,
 Крепкий та високий, врагам для odporу.
 І в колісні легкі кінь не перескочить
 Через рів, а піші лізли, чи не вдасть ся.
 60 Аж Полидам ставши, до Ектора мовив :
 »Екторе і ви всі гетьмани троянські!
 Нерозумно коней на рів ваганяти,
 Перескочить трудно : там частокіл острий
 Стоїть, ще до того і стіна ахейська.
 65 Туда ні спуститись, ні бити ся кіньми,
 Бо тіснота страшна і нас переколють.
 Коли Дій премудрий судав погубить їх
 В гніві, а Троянам волив дати замогу,
 То і я бажав би, щоб те живо сталося,
 70 Щоб Ахеї згибли далеко 'д Аргеї;
 Коли-ж обернувшись вони нас од суден
 Поженуть і ми в них на рів попадемо,
 То нікому буде й вістки передати
 Спасенному в місто із під рук ахейських.
 75 Послухайте всі ви, що я вам пораджу :
 Нехай слуги коней над ровом зупинять,
 А ми усі піше в збруї із оружам
 За Ектором підем : Ахеї не встоять,
 Коли на них сходять погибель лихая.«
 80 Так Полидам мовив і Ектор послухав,
 І з колісні скочив разом із оружам.
 Тоді і Трояни конно не кидались,

- А всі повлізали за Ектором божим.
 І наказав кожний погоничу своєму
- 85 Держать коней добре за ровом у строї,
 А самі роздавшись живо в п'ять табо-
 [рів
 Збилися і пустилися у слід отаманів.
 Одних повів Ектор разом з Полида-
 [мом;
- Се найлучші були і тяжко бажали
- 90 Стіни розломати і на суднах битись.
 З ними Кивріон був третій, а до коней
 Ектор дав другого слабше Кивріона.
 Других повів Парій, Алкахтой й Агинор,
 Третих повів Єлен і Дийфов хоробрий,
- 95 Два сини Пріама, та ще третій Асій,
 Асій Іртаченко, що на бистрих конях
 Вийшов із Арисви, з річки Селдіента.
 Четвертих Еней вів, славний Анхизенко;
 І з ним два хоробрі сини Антинора:
- 100 Архелох з Акамом, свідомі в бійці.
 Сарпедон вів славних помагачів даль-
 [них
 І в поміч мав Главка і Астеропея,
 Бо вони далеко храбріші були
 За других по єму, но сам він був пер-
 [вим.
- 105 Ставши один з другим, щит у щит во-
 [ловий,
 Прямо на Данаїв пішли; не встоять їм,
 Думали, тікати їм на чорні судна.

- Всі другі Трояни й помагачі дальні
 Послухали добре ради Полидама ;
- 110 Один тільки Асій, храбрій Іртаченко,
 Не хотів оставить коней і візниці,
 А з ними пігнав ся до суден глибоких.
 Блазень, не діждав він вирвавшись од
 [Хирі
 Кіньми й коліснею хваланий од суден
- 115 Назад повернути в Іліон вітристий :
 Мара его перше ратищем побила
 Із рук Ідоменя, сина Девкальона !
 Він на ліво к суднам гнав ся, де Ахеї
 З поля утікали з кіньми й коліснями ;
- 120 Погнав ся він кіньми і там не найшов
 [він
 Ні воріт запертих, анї засов крєпких ;
 Їх держали навстїж, щоби їх дружина
 Тїкаючи з бою край суден ховалась ;
 І прямо він коней погнав і дружина
- 125 Кинула ся з криком ; не встоять Ахеям,
 Думали, тїкати їм на чорні судна ;
 Блазні, вони в брамі нашли двох мо-
 [лодців.
 Двох насчадків сильних, хоробрих Ла-
 [нихтів.
- Один Пилинит був, счадок Перихтоя,
 130 А другий Левонтий — рівний до Ярія.
 Вони із надвору високої брами
 Стояли, мов дуби на горах високих,
 Що вітер і бурю цілий вік виносять,

- Бо в землю широко коріня пустили;
 135 То так вони певні на руки та силу
 Асія до себе ждали нерухомо.
 Ті до стіни прямо волові щити
 Піднявши пускались з криком превели-
 [ким,
 Разом із Асієм, Яменом, Орестом,
 140 Хтооном, Іномом та із Адамантом.
 А ті за стіною хоробрих Ахеїв
 Криком підіймали судна ратувати.
 Но лиш тільки взріли, що Трояни взя-
 [лись
 До стін, і в Данаїв крики підіймались.
 145 Скочивши за браму вони стали битись,
 Мов кабани тії, що в горах лісистих
 Зачувають крики людські і собачі
 І в сторони бють ся і трощать дерева,
 Стинаючи корінь, і страшно їх зуби
 150 Скриплять, поки духу хто nebude не
 [збавить;
 То так на них збруя мідная скрипіла
 Од вражих ударів; вони крепко бились
 В надії на військо та на свої сили,
 А військо каміням із башт у них било,
 155 Рятуючи душі та свої наміти
 Та бистрії судна. І як сніг той сипле,
 Коли вітер буйний хмарою потрусить,
 І насипле снігом на землю родючу,
 Так сипались стріли із рук у Ахеїв
 160 І Троян і глухо попід тим каміням

Гули їх шеломи і круглії щити.
І крикнув і в поли вдарив ся руками
Асій Іртаченко і од злості мовив:

»Тож то, Дію батьку, брехуном ти
[став ся!

- 165 Думав я, не встоять храбрії Ахеї
Од нашої сили та рук некрушимах,
Аж вони як оси пестрі або пчоли,
Що виривши гнізда при горні дорозі,
Не видають хаток, щілочок, а вставши
170 На людий мисливих, борють ся за діток,
Оттак і їх двое завзяли ся брами
Не кидать, аж пови побють або зги-

[нуть.»

Мовив, но Дій того і слухом не слу-
[хав,

Бо він волив славу Екторові дати.

- 175 (А другі на другі брамі воювали.
По божому трудно все те й розказати,
Бо як стіна ціла, так вогнем палало
Камняним. Аргеї й сумні по неволі
Судна боронили; всі боги смутились,
180 Які лиш Данаям в бою помагали.
Всю війну та бійку зносили Лапихти).

Полипит хоробрий, той син Перпетов, —
Ратищем Дамася по шелому вдарив.

І мідяний шелом не спинив — на виліт

- 185 Остріе прорвалось, розколело череп,
Скрівавило мозок, сильного спинило.
Далі ще побив він Пилоня й Ормена.

- А син Антимахів, Левонтій хоробрий,
 Ратищем у пояс побив Іппомаха.
- 190 А потому з піхви острый меч добувши,
 Кинув ся у строї і вбив Антифата.
 Очи в очи вдарив — і той хропнув
 [тілом.
- Потому Менона, Ямена, Ореста,
 Всіх один за другим повалив на землю.
- 195 Но поки з них збрुї вони іздіймали,
 А там з Полидамом і Ектором разом
 Ійшли ті найлучші, що тяжко бажали
 Стіни проломити та на суднах битись.
 Ійшли і в роздумі коло рова стали,
- 200 Бо тільки хотіли перейти, як в небі
 Орел показав ся із лівого краю.
 Він держав у кохтях страшного дракона
 Живого й хибкого, що міг іще бить ся;
 І він орла в груди вкусив коло шиї,
- 205 Назад обернувшись, і той его кинув
 Од тяжкої болі в середину війська,
 А сам заквиливши полетів за вітром.
 Трояни здрігнули, як посеред себе
 Змія увидали — Діевеє знамя.
- 210 І Полидам ставши до Ектора мовив:
 »Екторе! Ти гудиш, як я що на радї
 Добрее говорю, но й підданим бувши
 Не слід говорити криво ні на радї,
 Ні в бою, щоб тільки всладу твою мно-
 [жить.

215 Скажу, що по мені лучшим видаєть ся:
 Не йдімо до суден з Данаями бить ся,
 Бо так воно й буде, коли нам Троянам,
 Тільки ми хотіли перейти, на небі
 Орел показав ся із лівого боку.

220 Він держав у кохтях страшного дракона
 Живого і кинув, не доніс до дому;
 Не успів донести, своїм дітям дати.
 Так і ми, хоч брами і стіни ахейські
 Візьмем через силу і спятим Ахеїв,

225 Так без путя будем од суден вертатись,
 Бо много ми кинем Троян, що Ахеї
 Мідю порубають, бючи ся за судна.
 Так тобі сказав би всякий божевільний,
 Відаючий знамя, і люд би послухав.»

230 Аж промовив грізно Ектор шеломен-
 [ний:

»Немилая мова твоя, Полидаме!

Міг би ти що небудь лучше сказати.

А коли ти сее од серця говориш,

Так боги знать розум в тебе одійняли.

235 Кажеш мені волю Дієву забути,

Яку сам він волив і пообіщав ся:

Радиш віру мати в птахів широкрилик.

Я про них не дбаю і не розважаю:

Летить вона в право к сонцю та зірниці,

240 Чи летить на ліво к темному заходу,

Ми віруймо волі великого Дія,

Що смертними всіми й безсмертними

[градить.

- Саме лучше знамя битись за дідизну.
 Чого-ж ти боїш ся кривавого бою?
- 245 Хоч ми до одного поризані будем
 Край суден ахейських — ти не бійсь
 [загинуть,
 Бо у тебе серце несильне й нехрабре;
 Но коли ти з бою втічеш, або словом
 Другого одклониш од війни — так зараз
- 250 Од ратища мого простягнеш ся трупом.
 Мовив — і рванув ся вперед і дру-
 [жина
 Кинула ся з криком, і Дій хмароходний
 Пустив з гори Іди бурю, що на судна
 Кураву підняла, і Ахеїв низив
- 255 І подавав славу Ектору й Троянам.
 І вони в надії на знамя та силу
 Кинулись валити ахейські стіни,
 Рвали зубя в баштах, ломили засіки,
 Хилитали дилля, що Ахеї було
- 260 В землю побивали баштам на підпору.
 Рили і вповали, що стіну ахейську
 Звалять, но й Данаї з міста не схо-
 [дили,
 А вкривши засіку крепкими щитами
 З під них побивали врагів під стіною.
- 265 Аянти-ж обидва по баштах ходили
 І всюди в Ахеях силу підіймали.
 Кого добрим словом, а кого і грізним
 Двигали, коли хто одставав од бою:

»Миліі Аргеї, хто лучший, хто сред-

- 270 Хто гірший, бо в полі не всі однако
 Бють ся, от тепер вам усім стало діло!
 Ви знаєте самі; так хай же до суден
 Ніхто не втікає губителя вчувши.
 Ви вперед ідіте, ще других зовіте,
- 275 Може Дій олимпський і нам подасть
 [силу
 Верх у них одбити і к місту їх гнати.«
 Так вони в Ахеїв силу підіймали.
 І як ті сніжини повалом повалить
 В такий день зимою, коли Дій устане
- 280 Посніжить і людям стріли показати,
 Заспокоїть вітри і сипле аж поки
 І гір не покриє і горбів високих,
 І степів квічастих, і нив чоловічих;
 Сипле на затоки і береги моря,
- 285 І хвиля з'їдає сніг той, но там далі
 Все криєть ся снігом, як Дій ним по-
 [сипле, —
 То так і каміня повалом валилось
 Те в Троян, а друге од Троян в Ахеїв.
 І як стіна ціла, так стук отдавав ся.
- 290 Може-б і не вдалось Ектору й Троянам
 В стіні браму взяти й засову велику,
 Щоб Дій на Аргеїв не підійняв сина
 Свого Сарпедона, як на волів лева.
 Він виставив щит свій рівний та хоро-
 [ший,

- 295 Кований із міді, що мідник дотенний
 Скував і поверху волові шкури
 Злотими шнурками пришив до обводу;
 Він виставив щит той, два ратища сці-
 [пив,
 І пійшов, мов лев той горний, що вже
 [довго
- 300 Не пробував мяса, і зве его серце
 Овець поспитати, в кошару забратись.
 Дарма, що він бачить пастухів овечих
 З ратищами й псами, що овець пильну-
 [ють;
 Він не попитавшись не йде од обори,
- 305 А скаче й хватає, або сам він первим
 Під ратищем гине з руки нехибкої.
 То так Сарпедона серце закликало
 На стіну напасти, засіку прорвати.
 І мовив до Главка, сина Іпполоха:
- 310 »За що-ж то ми, Главку, саме перве
 [маєм
 І крісло, і мясо, і повную чарку
 В Ликії і всі нас за богів вважають,
 І наділ великий маєм коло Ксанхта,
 Що виноград родить і яру пшеницю?
- 315 Треба-ж нам за тее первими з Ликійців
 Стоять і йти первим на лютую бійку,
 Щоб про нас сказали славнії Ликійці:
 »Ні, таки не дарма Ликією правлять
 »Наші отомани, їдять овець тлустих,
- 320 »Пють вино медове; за те їх і сила

»Крепка, вони бють ся первими з Ли-
[кійців.«

Друже! Як би можна, щоб не йти до
[бою

І вже й не старіть ся і смерти не мати,
То я й сам не йшов би з передними

[бить ся
325 І тебе не слав би на славную бійку.

А то — на погибель є доріг багато,
Єї не втікти нам і не обминути;

Так ходім на славу чужу, або нашу.«

Промовив — і Главко пристав, не
[перечив.

330 Пійшли і в двох разом повели Ликійців.

Іздрігнув узрівши Менествій Петенко,
Бо до єго башти вони лихо несли.

Зирнув по Ахеях, чи де отамана
Не найде, щоб лихо тєє одвернути.

335 І побачив разом двох Аянтів сильних,
Що стояли, й Тевєра, що йшов із на-

[міту

Тут же; та їм крику не чуть єго було,
Такий там був стукот, аж до неба біла

Луна од їх щитів, шеломів хвостатих,

340 Та брам, бо всі брами зайняли і ставши
Силою завзялись розбить і вигнать ся.

Він послав к Аянтам кликуна Хтоота:

»Побіжи. Хтооте, та повліч Аянтів,

Попроси обох їх; се йще дучше буде.

345 На нас наступає лихая погибель:

- Ідуть отамани ликійські тії,
 Що віхрили й перше на боях кривавих.
 А коли і там їм праця і нетуга,
 Та хай тільки прийде Аянт Теламонів,
 350 Та захопить Тевкра змісного до лука. «
 Мовив — і кликун той вчинив его
 [волю,
 Перебіг живенько по стіні ахейські,
 Став коло Аянта і до его мовив:
 »Аянти, гетьмани мідяних Ахеїв!
 355 Просить вас Петенко Менествій хоро-
 [бриї
 Прийти, та з ним працю на час поді-
 [лити.
 Та просить обох вас — се йще лучше
 [буде,
 Бо там живо стане лихая погибель.
 Ідуть отамани ликійські тії,
 360 Що віхрили й перше на боях кривавих.
 А коли і тут вам праця і нетуга,
 Так хай тільки прийде Аянт Теламонів,
 Та захопить Тевкра змісного до лука. «
 Мовив і послухав Аянт Теламонів,
 365 І враз к Оіленку лепетом промовив:
 »Стій ти тут, Аянте, і ти Ликомиде!
 І храбрих Данаїв к бою підіймайте,
 А я туда пійду і стану до бою;
 Я живо верну ся, тільки їм поможу. «
 370 Мовив — і пустив ся Аянт Теламонів,
 І з ним Тевкер разом, брат его родимий,

Та ще третій Пандій з Тевкеровим лу-
[ком ;

І коли прибули к башті Менесхтія
Поза стіну йдучи, в нужді їх застали:

375 Як чорная буря рвались на засіву
Славні отамани і князі ликійські ;
А ті їм на зустріч бились, аж гуділо.

Аянт Теламонів первий побив прахом
Друга Сарпедона, славного Еникла.

380 Він его ударив мрамором великим,
Що був за стіною на крайні засіці.
Его молодцеві й обома руками

Нашому не взяти, а він замахнув ним
І враз ему шолом потрощив і череп

385 Поміжчив на молот, і він водолазом
З башти опустив ся і дух кості кинув.
А Тевкер у Главка, сина Іпполоха,
Із стіни крутої стрілою ударив
У голую литку і спинив од бою.

390 І він тихо скочив, щоб хто із Ахеїв
Рани не завважив і не поглумив ся.
І жаль Сарпедону стало, як пізнав він,
Що Главко одходить, но сам таки бив
[ся.

І враз Хтесторенка Акаманта вдарив
395 Ратищем, потяг ним, і той за ним ницю
Упав — і на ему збруя загреміла.
А Сарпедон руку повлав на засіку,
Рванув і засіка впала, стала гола
Стіна і дорога для многих одверилась.

- 400 Аянт его з Тевкром вдарили — сей
 [з лука
 Вдарив его в ремінь ясний через груди
 Од хибного щиту, -но Дій одвів Хиру
 Од свого сина, не згубив край суден.
 А Аянт ударив у щит і на виліт
- 405 Остріе прогналось, буйного спинило.
 Він подав ся трохи, но засіки все-ж він
 Не лишив в надії, що слави добуде.
 А враз обернувшись гукнув до Ликійців:
 »Щож бо ви, Ликійці, силу занехали!
- 410 Скільки я не сильний, а мені самому
 Дороги до суден вам не проложити.
 А нуте зо мною — разом лучше діло.«
 Мовив — і прийнявши попрек ота-
 [манський,
 Вони крепко стали кругом отамана,
- 415 А Аргеї також строї спосиляли
 Із за стін — їх ждало велике діло,
 Бо й славі Ликійці не могли в Данаїв
 Стіни проломити, к суднам путь одкрити.
 Ні храбрі Данаї не могли Ликійців
- 420 Од стіни одбити, як ті підступили.
 Як два чоловіка за межу поспорять,
 Взявши ся за сажень на спільному полі,
 І в малому місті за поровень спорять,
 Так і їх засіки ділили; через них
- 425 Один у другого вони розбивали
 І щити волів, й щитики пухові.
 Много було вбито холодною мідю.

Таких, що втікали й хребет одкривали,
Но много і прямо через щит на виліт.

430 Башти і засіки, усі з обох боків
Запливали кровю Троян та Ахеїв,
А все не сил було спудити Ахеїв:
Вони мов ваги ті у чесної прядки,
Що на шайки вовну кладе і рівняє,

435 Рівно, щоби дітям на хліб заробити, —
То так у них бійка рівною стояла,
Аж поки не дав Дій слави Пріяменку.
Він кинув ся первий на стіну ахейську
І голосом сильним гукнув ік Троянам:

440 »А нуте, Трояни! валіть у Ахеїв
Стіну, та на судна вогонь подавайте!«
Промовив хоробрий — і всі его вчули.

Кинули ся разом на стіну і живо
До зубців піднялись, ратищами пручись,

445 А Ектор ніс камінь, що там коло брами
Лежав і був з низу широкий, а з верху
Острий був; его би і двом найсильнішим
Не легко вагою на віз підійняти
За нашого часу, а він его двигнув

450 (Вже то дав Кроненко, що він легким
[здав ся).

І як пастух шкуру сам несе овечу
В одну руку взявши і ваги не чує,
То так і той Ектор ніс до воріт камінь,
А ворота були крепко дуже збиті,

455 Двійні та високі і дві з середини
Засови в них було на однім запорі.

Підійшов і став він, замахнув ся, вдарив,
 Ще й ноги розставив, щоби крешше вда-
 [рить.

- І бігуни трісли; камінь в середину
 460 Гукнув; заскрипіла брама, не спинили
 Засови; затвірки тріснули на двоє
 Під каменем крепким — і ринув ся Ектор
 До ночі подібний на лиці, і мідю
 Страшною блищав він, два ратища острих
 465 Держав; окрім бога ніхто не спинив би,
 Як він став у брамі; вогнем сяли очі.
 І він повернув ся, гукнув ік Троянам
 На стіни кидать ся, і ті его вчули.
 І одні на стіни пійшли, а другії
 470 Полили в ворота. Данаї побігли
 До суден глибоких, і став крик великий.
-

Зміст шестого тома.

	стор.
Передмова	III
Збірка перва. Повітря. гнів	1
Збірка друга. Сон. Рада. Перегляд кораблів	24
Збірка третя. Присяга. Огляд зі стін. Поединок Олександра з Менелаєм	58
Збірка четверта. Злома присяги. Виказ Га- мемнона	75
Збірка пята. Храбрість Дивоміда	97
Збірка шеста. Розмова Ектора з Андрوماхою.	132
Збірка сема. Поединок Ектора з Аянтом. По- хорони	158
Збірка восьма. Бійка перемінна	173
Збірка девята. Посланство до Ахилла. Просьби	196
Збірка одинацята. Храбрість Гамемнона	248
Збірка дванацята. Бійка під стіною	281

НБ ПНУС

249317